epaper.ippmedia.com
www.ippmedia.com
0745 700710
LIKE & FOLLOW US
Jumatano Mei 1, 2024 Tanzania 1,000/- Kenya 100/-

Nipashe

ISSN 0856 • Na. 0581663
www.ippmedia.com
MWANGA WA JAMII
nipasheTZ nipasheTZ The Nipashe Digital nipasheTZ nipashedigital

HOTUBA Jumatano Mei 1, 2024 Nipashe 11

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WAZIRI WA MADINI

HOTUBA YA MHESHIMIWA ANTHONY PETER MAVUNDE (MB.), WAZIRI WA MADINI AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025

Mhe. Anthony Peter Mavunde (Mb.)
Waziri wa Madini

Mhe. Dkt. Steven Lemomo Kiruswa (Mb.)
Naibu Waziri wa Madini

Bw. Kheri Abdul Mahimbali
Katibu Mkuu

Bw. Msafiri Lameck Mbibo
Naibu Katibu Mkuu

HOTUBA YA WAZIRI WA MADINI, MH. ANTHONY MAVUNDE

UK. 11

Serikali na mkakati wa kuimarisha sekta ya madini nchini

UKURASA 3

Utafiti wafanywa athari za mikaratusi katika mazingira

UKURASA 5

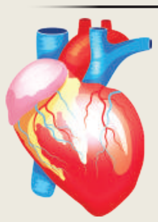

Bilioni 1/- kuchangwa matibabu ya moyo watoto

UKURASA 5

Wabunge wataka utafiti kuinusuru Shule ya Sheria

UKURASA 2

MEI MOSI

Matarajio nyongeza mshahara, kikokotoo

UKURASA 2&4

Makamu Mwenyekiti wa Chama cha Demokrasia na Maendeleo (CHADEMA) Taifa, Tundu Lissu (wa pili kulia), akiongoza maandamano ya wanachama na wafuasi wa chama hicho, jijini Dodoma jana, wakiishinikiza serikali kupatikana kwa katiba mpya. **PICHA: PETER MKWAVILA**

Mil. 556/- kusaidia waathirika mafuriko

• **Bonite** yawakumbuka wa Kilimanjaro... *Endelea ukurasa 3*

MICHEZO **YANGA YACHAFUA TENA FAILI LAKE FIFA** UK.24 **KATUNI** UK.6

Rais wa Zanzibar, Dk. Hussein Ali Mwinyi, akimsikiliza Mkuu wa Chuo cha Ulinzi cha Taifa (NDC), Balozi Meja Jenerali Wilbert Ibuge, wakati akizungumza alipofika na ujumbe wake, Ikulu jijini Zanzibar jana kwa ajili ya mazungumzo. **PICHA: IKULU**

Matarajio mshahara, kikokotoo Mei Mosi

Na Romana Mallya

SHIRIKISHO la Vyama vya Wafanyakazi Tanzania (TUCTA), limesema matarajio ya wafanyakazi leo ni nyongeza ya mshahara ambao wanaamini ukiboreshwa vizuri mfanyakazi anapostaafu atapata mafao mazuri.

Kikubwa pia kinachosubiriwa ni kauli ya Rais Samia Suluhu Hassan kuhusu kanuni mpya ya kikokotoo cha mafao ya wastaafu.

Hivi karibuni, Naibu Waziri wa Nchi, Ofisi ya Waziri Mkuu (Kazi, Vijana, Ajira na Wenye Ulemavu), Patrobas Katambi, akijibu hoja mbalimbali za wabunge zilizoibuka bungeni, alisema suala la kanuni mpya ya kikokotoo cha mafao ya wastaafu litajulikana Siku ya Wafanyakazi (Mei Mosi).

Akizungumza na mwandishi wa habari hizi jana kwa njia ya simu kuhusu matarajio ya wafanyakazi leo, Makamu wa Rais wa TUCTA, Shabani Ambindwile, alisema matarajio yao ni kusikia nyongeza ya mshahara ambayo wanaamini mfanyakazi akipata mzuri atapata mafao mazuri.

"Mfanyakazi akitengenezewa mshahara vizuri atapata mafao mazuri. Upandishaji madaraja ni jambo ambalo serikali hufanya kila mwaka. Suala la kikokotoo lina taratibu zake," alisema.

Katibu Mkuu wa Chama cha Wafanyakazi (TUGHE), Hery Mkunda, alisema wana matarajio mengi kutoka serikalini na wao wanaahidi kuendelea kushirikiana nayo.

Wakizungumza jana kwa sharti la kutotajwa majina baadhi ya wafanyakazi walisema, jambo kubwa wanalotaka kusikia ni nyongeza ya mshahara na suala la kikokotoo.

"Tunaamini Rais Samia atasikia kilio cha wafanyakazi. Tangu aingie madarakani tumeona mabadiliko kupitia uongozi wake, tunaamini atatufurahisha kesho (leo) Mei Mosi. "Mambo mengine tunayotarajia kusikia ni suala la upandishaji wa madaraja na ajira mpya ambayo inalenga kundi kubwa la vijana waliomaliza ngazi mbalimbali za elimu ikiwamo vyuo vikuu mbalimbali," alisema.

Katika majibu yake bungeni, Katambi alisema serikali haiwezi kufumbia macho wala masikio suala la kikokotoo.

Akifafanua kauli yake kuwa, "Rais amaishatoa maelekezo zaidi ya mara mbili, kwamba tulifanyie mapitio upya kuona namna ya kukifanyia maboresho zaidi ili wastaafu wasipate shida, tayari tumeanza kazi hiyo na sheria inatutaka kufanyia maboresho kila baada ya miaka mitatu na tayari imepita.

...Tunaendelea kulifanyia kazi maana tumepokea maelekezo ya Rais pamoja na Bunge, lakini pengine tunaweza kusikia kauli ya Rais katika viwanja vya Sheikh Amri Abeid jijini Arusha, siku ya Mei Mosi atakapokutana na wafanyakazi kueleza suala hili, hivyo tumelipa uzito unaostahili kuhakikisha tunaliweka sawa," aliahidi.

Siku ya wafanyakazi hutumika kama sehemu ya kuwasilisha changamoto za wafanyakazi kwa mwajiri ili zipatiwe ufumbuzi.

Kilio kikubwa hasa kwa watu wanaostaafu kufanyakazi ni kikokotoo ambacho kinadaiwa hakiendani na muda waliotumia kufanyakazi.

Suala hilo pia limewaibua wabunge katika mijadala inayoendelea bungeni, mawaziri wanapowasilisha makadirio ya mapato na matumizi ya wizara zao.

Mbunge ambaye mara kwa mara husimama bungeni kulipambania ni Esther Bulaya (CHADEMA), ambaye anapinga kikokotoo cha asilimia 33 akitaka kirudishwe cha asilimia 50 ili wastaafu waweze kuishi maisha yasiyokuwa na mawazo.

Mifuko ya Hifadhi ya Jamii, NSSF na PSSSF ndio yenye dhamana ya kuhifadhi michango ya wafanyakazi kwa kuifanyia miradi ya uzalishaji ya kuwanufaisha wanachama wake.

Wabunge wataka utafiti kuinusuru Shule ya Sheria

Na Vitus Audax, DODOMA

WABUNGE wameitaka serikali kufanya utafiti wa kina kuhusu idadi kubwa ya wanafunzi wa Shule ya Sheria Tanzania (LST) kushindwa mitihani na kubaini mzizi wa tatizo hilo na kuja na suluhisho la kudumu ikiwa ni pamoja na kuweka mchujo wa wanafunzi kabla ya kuanza masomo hayo.

Mbunge wa Jimbo la Manyoni (CCM), Dk. Pius Chaya, alisema hali ya kufeli kwa wanafunzi wanaosoma shule ya sheria nchini imekuwa ya mwendelezo kila mwaka na kuonesha upungufu katika maeneo mbalimbali yanayotakiwa kufanyiwa kazi ili kurejesha heshima yake.

Alitaja upungufu huo kuwa ni pamoja na utofauti wa vyuo vinavyotoa shahada ya sheria nchini kutokana na uwekezaji pamoja na utofauti katika ufundishaji hali inayosababisha baadhi ya wahitimu wa vyuo fulani kufaulu mitihani hiyo huku wengine wakishindwa.

Aidha, alishauri serikali kuwaka mchujo kwa wanafunzi wanaotoka vyuoni kwa kufanya mtihani utakaowaruhusu kuendelea na masomo huku watakaoshindwa mtihani huo waendelee na shughuli nyingine zinazohusiana na taaluma hiyo kuliko kuendelea kupoteza muda wao.

Dk. Chaya alitoa mapendekezo kuwa serikali ije na mkakati wa kubadilisha mtaala wake ili uegemee zaidi katika utolewaji wa elimu kwa vitendo zaidi ya kusoma kama walivyokuwa wakisoma vyuoni.

Alisema haja ya serikali kutumia wataalamu waliobobea katika masuala ya sheria kwa vitendo kuliko wale waliobobea kwenye taaluma ya ufundishaji pekee kwani shule hiyo ipo kwa ajili ya kufundisha sheria kwa vitendo zaidi.

Mbunge wa Viti Maalum, Salome Makamba, alisema wanafunzi wanaoingia katika shule ya sheria wanakuwa na ufaulu wa juu, lakini cha kushangaza wanaofaulu ni wachache.

Alisema wapo wanaosoma katika shule hiyo na kufeli masomo yao kisha kuachana na masomo hayo na kuendelea na shahada ya uzamili na kupata ufaulu wa juu kwa masomo hayo hayo.

"Naomba kwenye suala hili tusifanye utafiti wa kisiasa bali tufanye utafiti wa kitaalamu kwa sababu hakuna 'kilaza' (mjinga) anayesoma sheria kwenye nchi hii kwani kila anayesoma sheria ni yule aliyepata wastani wa juu kuanzia kidato cha nne hadi chuo kikuu," alisisitiza Salome.

Akijibu hoja hizo, Waziri wa Katiba na Sheria, Dk. Pindi Chana, alisema tayari mapitio ya mtaala yameanza kufanyika na kuwa mtaala mpya utaanza kutumika ifikapo Julai 2024.

Dk. Chana alisema shule hiyo ya sheria imewekwa kwa mujibu wa sheria na kuwa kila mwanafunzi anayeanza masomo hapo lazima awe amekidhi vigezo ikiwa ni pamoja na kuwa na shahada ya sheria (LLB) hiyo kigezo hicho kinatosha kuendelea na masomo bila kuwekewa mtihani wa kuchujwa.

"Law School of Tanzania imekuwa ikiwatumia wataalamu wabobezi na kwa sasa ina kanzi data yenye wabobezi zaidi ya 80 kutoka kwenye maeneo mbalimbali ya kisheria wakiwamo majaji, mawakili wa serikali na mawakili wa kijitegemea hivyo mapendekezo mengine yaliyotolewa yataendelea kufanyiwa kazi," alisema Dk. Chana.

HABARI KITAIFA

... Bonite yakumbuka walioko Kilimanjaro

Na Godfrey Mushi, MOSHI

KAMPUNI ya Bonite Bottlers Limited (BBL) ya Moshi, inayozalisha vinywaji baridi jamii ya Coca Cola, imetoa misaada ya dharura kwa waathirika wa mafuriko 4,000 wilayani Moshi mkoani Kilimanjaro.

Misaada hiyo ni mahindi, maharage, mchele, magodoro na maji ya kunywa ya Kilimanjaro katoni 500.

Akipokea msaada huo kwa niaba ya waathirika hao, Mkuu wa Mkoa wa Kilimanjaro, Nurdin Babu, alisema misaada hiyo itawafikia walengwa, kwamba hakuna mtu ambaye siyo mwathirika atakayenufaika na msaada huo.

"Nichukue nafasi kwa niaba ya serikali kuwashukuru sana Bonite Botllers Limited. Ile tu kuja kutupa pole ingetosha lakini na nyie mkaona hapana, mkaona mjitafute mtushike mkono ili muweze kuwasaidia waathirika wa mafuriko.

"Ni kweli tumepata maafa makubwa, wananchi wetu wamepoteza maisha, kuna nyumba zimebomoka, kuna watu wamechukuliwa vitu vyao, hawana chochote na sisi serikali tumeamua kuwasaidia kwa kuwaweka kwenye kambi mbalimbali. Tunazo kambi tatu ambayo wananchi hawa wanaishi lakini hawana kitu chochote.

"Leo mmekuja mmetuletea magodoro, kwa sababu hawana magodoro, mmetuletea vyakula vya aina mbalimbali, mmetuletea maji katoni 500. Na mie navyowajua nyie watu wa Bonite mtaendelea kutusaidia kadri mambo yanavyokwenda na yatakavyokuwa," alisema Babu.

Katibu Tawala wa Mkoa huo, Tixon Nzunda, alisema atahakikisha misaada yote iliyotolewa na Bonite Bottlers Limited inaorodheshwa kwenye vitabu vya mapokezi ya mali za serikali, kwa mujibu wa sheria ya fedha.

Mkuu wa Mauzo na Masoko wa BBL, Christopher Loiruk, alisema wanatambua kwamba waathirika bado wanahitaji misaada mbalimbali, kwamba wako bega kwa bega kuhakikisha wanarudisha maisha yao katika hali ya kawaida.

"Kwa niaba ya Bonite Bottlers Limited, familia nzima ya Bonite. Tumekuja kutoa salamu za pole, kwa ajili ya mafuriko. Tunafahamu sehemu kadhaa za Mkoa wa Kilimanjaro zimeathirika kwa mafuriko na hasa kata za Mji Mpya na Mabogini.

"Kwa hiyo sisi tumekuja kutoa salamu za pole kwa waathirika, tukitambua kwamba waathirika vilevile ni wateja wetu, ambao wananunua bidhaa zetu. Tukaona hatuwezi kukaa kimya, kwa hiyo uongozi wa Bonite Bottlers Limited, wametutuma kuja kutoa salamu za pole," alisema.

Mil. 556/- kusaidia waathirika mafuriko

Na Jenifer Gilla

WAATHIRIKA 41,562 wa mafuriko katika maeneo mbalimbali nchini, wanatarajiwa kupatiwa misaada ya kibinadamu yenye thamani ya Euro 200,000 sawa na Sh. milioni 556 kuwasaidia kupunguza ugumu wa maisha.

Msaada huo umepatikana baada ya Uingereza kutoa Euro 200,000 sawa na Sh. milioni 556 kwa ajili ya kusaidia waathirika wa mafuriko yaliyotokana na mvua kubwa inayoendelea kunyesha.

Msaada huo umetoka katika kipindi ambacho maeneo mengi nchini yameathiriwa na majanga yatokanayo na mvua na kusababisha baadhi ya watu kukosa makazi na mahitaji muhimu yakiwamo ya elimu na afya.

Miongoni mwa maeneo yaliyoathirika zaidi ni wilaya za Rufiji na Kibiti mkoani Pwani ambayo zaidi ya wanafunzi 8,000 walikosa masomo baada ya mafuriko kuharibu miundombinu.

Mkurugenzi wa Maendeleo kutoka Ubalozi wa Uingereza nchini, Kemi Williams, alithibitisha kutolewa kwa fedha hizo kupitia mtandao wa kusaidia kupambana na maafa wa Start-Network ambao wao ndio wachangiaji wakubwa.

Alisema fedha hizo zimetolewa kwa Shirika la Action Aid kwa ajili ya kutoa huduma mbalimbali kwa waathirika wa mafuriko ili kuwapunguzia ugumu wa maisha kutokana na majanga waliyopitia.

"Msaada huo utalenga kuzisaidia jamii zilizoathiriwa na mafuriko kwenye vyakula na misaada isiyo ya vyakula kama kukarabati vituo vya afya, maji na vyoo," alisema.

Naye Meneja wa Mipango na Ushirikiano wa ActionAid Tanzania, Elias Mtinda, alisema watatumia fedha hizo kutoa misaada ya kibinadamu kwa waathirika wa mafuriko katika maeneo ya Rufiji, Kibiti, Lindi, Kilwa Malinyi, Katavi na Manispaa ya Morogoro.

"Takribani watu wapatao 41,562 wa makundi yote wakiwamo wanawake na watoto wanatarajiwa kufikiwa na mradi huu moja kwa moja au kwa njia nyingine mtambuka," alisema.

Alisema baadhi ya misaada itakayotolewa ni matangi ya kuhifadhia maji, nguo, vifaa vya shule kwa wanafunzi walioathirika na mafuriko, elimu ya kukabiliana na majanga, ujenzi na ukarabati wa vyoo katika baadhi ya shule zilizoathirika na ukarabati wa madaraja na barabara vijijini.

TAARIFA TMA

Wakati hayo yakiendelea, Mamlaka ya Hali ya Hewa Tanzania (TMA) imetoa angalizo kuwapo upepo mkali unaofikia kilomita 40 kwa saa na mawimbi makubwa yanayofika mita mbili kuanzia Aprili 29 hadi Mei 3, mwaka huu.

Kupitia taarifa yake ya Aprili 29, mwaka huu, ilitaja maeneo yatakayoathirika kuwa ni Dar es Salaam, Tanga, Pwani, Lindi, Mtwara, visiwa vya Unguja na Pemba,Ziwa Nyasa katika mikoa ya Songwe, Njombe na Ruvuma.

Kwa mujibu wa taarifa hiyo, hali hiyo inaweza kusababisha madhara kama vile kuathirika na kuahirishwa kwa baadhi ya shughuli za baharini na kuharibika kwa miundombinu hivyo jamii zichukue tahadhari.

Sheikh Mkuu, Mufti Abubakar Zuberi, akizungumza katika kongamano la 29 la Al Mustafa la Kimataifa la Quran na Hadithi, lililoandaliwa na Ubalozi wa Irani nchini jijini Dar es Salaam juzi. **PICHA: JUMANNE JUMA**

Serikali na mikakati kuimarisha sekta madini

Na Vitus Audax, DODOMA

MADINI ya dhahabu yanayozalishwa nchini yametajwa kupanda bei kwa zaidi ya asilimia 86 kwa kipindi cha kuanzia Julai 2023 hadi Machi 2024 huku Tanzania ikitajwa kuwa na zaidi ya tani 45 ya madini hayo.

Waziri wa Madini, Anthony Mavunde alisema hayo wakati akiwasilisha bajeti ya mapato na matumizi ya wizara hiyo kwa mwaka 2024/25 na kuomba kuidhinishiwa Sh. bilioni 231.9 kwa ajili ya matumizi ya wizara hiyo.

Mavunde alisema kwa kipindi hicho, bei ya madini ya dhahabu kwa wakia ilipanda hadi kufikia wastani wa Dola za Marekani 2,138.01 ikilinganishwa na bei ya wastani wa Dola za Marekani 1,854.54 katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023.

Alisema kuongezeka kwa bei ya dhahabu kunatokana na sababu mbalimbali ikiwamo mahitaji makubwa ya madini hayo duniani.

"Napenda kulifahamisha Bunge lako Tukufu kwamba nchi yetu ni miongoni mwa nchi zilizobarikiwa kuwa na madini mkakati ambayo uhitaji wake ni mkubwa kwenye nishati safi na salama na teknolojia nyingine za kisasa duniani."

MKAKATI MADINI KUINUFAISHA

Kuhusu mikakati mbalimbali katika sekta ya madini inayolenga kuyafanya madini yalinufaishe taifa, Mavunde alisema wizara imeandaa mkakati muhimu wa uendelezaji wa madini muhimu na madini mkakati nchini. Alisema mkakati huo unalenga kuhakikisha madini hayo yanaongezwa thamani ikiwamo kuzalisha bidhaa zinazohitajika katika soko la betri za magari ya umeme na kuongeza manufaa kwa nchi ikiwamo mapato ya serikali na ajira kwa Watanzania.

Vilevile, alisema ili kuongeza manufaa yatokanayo na madini muhimu na madini mkakati, kwa mara ya kwanza kitajengwa kiwanda kikubwa na cha kisasa cha usafishaji na uongezaji thamani cha Multi Metals Processing Facility katika eneo maalumu la ukanda wa kiuchumi la Buzwagi Special Economic Zone, Wilaya ya Kahama.

Pia, wizara iliandaa mapendekezo ya marekebisho ya Sheria ya Madini Sura ya 123 ambayo yaliwasilishwa na kusomwa kwa mara ya kwanza katika mkutano wa 14 wa Bunge kupitia Muswada wa Marekebisho ya Sheria mbalimbali Na. 4 ya Mwaka 2024, ili kuweka mazingira mazuri katika sekta ya madini.

Alisema katika kuhakikisha kuwa mchango wa Sekta ya Madini katika kuliingizia taifa fedha za kigeni unaongezeka, wizara itaendelea kusimamia utekelezaji wa matakwa ya kifungu cha 10 cha Sheria ya Mamlaka ya Nchi Kuhusu Umiliki wa Utajiri Asilia na Maliasilia za Nchi, Sura ya 449 kinachoweka sharti la mapato yatokanayo na uvunaji wa maliasilia za nchi ikiwemo madini kuwekwa katika taasisi za fedha zilizopo nchini.

Itaendelea kushirikiana na mamlaka nyingine za serikali ikiwamo Benki Kuu ya Tanzania (BoT) kuhakikisha malipo ya mauzo ya madini yaliyofanyika nje ya nchi yanarejeshwa nchini.

UWEKEZAJI SEKTA MADINI

Wizara inatarajia kufanya uwekezaji utakaojikita kupata taarifa za jiolojia kwa kufanya utafiti wa kina kupitia "Vision 2030: Madini ni Maisha na Utajiri".

Vilevile, kuandaa Programu ya Mining for a Brighter Tomorrow (MBT) kwa ajili ya kuwainua wachimbaji wanawake na vijana, kuongeza tija kwenye shughuli za uongezaji thamani madini kupitia utoaji wa vifaa vya uongezaji thamani madini kwa wahitimu wa TGC.

Kupitia GST itaendelea kufanya utafiti wa kina wa jiofizikia kwa kutumia teknolojia ya kisasa ili kutambua tabia za miamba na kurahisisha utafiti nyingine za jiosayansi zenye kuwezesha kubaini aina mbalimbali za madini yapatikanayo nchini.

LESENI KUFUTWA

Waziri Mavunde alisema katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, leseni 96 za utafutaji wa madini, 11 za uchimbaji wa kati na mbili za uyeyushaji zilipewa hati za makosa kutokana na kutozingatia masharti ya leseni ikiwa ni pamoja na kutolipa ada za mwaka na kutoendeleza maeneo ya leseni.

Alisema, leseni tisa za utafutaji madini na mbili za uchimbaji wa kati zilifutwa baada ya wamiliki wake kushindwa kurekebisha makosa.

Aidha, alisema katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Tume ya Madini ilitoa leseni 10,067 ikilinganishwa na lengo la kutoa leseni 6,921.

Macho na masikio yanapoisubiri serikali hatima kikokotoo chao

Na Gaudensia Mngumi

NI siku ya wafanyakazi duniani, ambayo kama kawaida malalamiko mwaka huu ni kikokotoo 'umiza' cha mafao kiduchu ya pensheni kwa uwiano wa 33:67, ambao mstaafu analipwa asilimia 33 na kiasi kingine kinabakia hazina.

Kilio cha wafanyakazi ni kikubwa, mbali na mafao kuwa kidogo, yana masharti mfano ukifariki siku chache baada ya kuanza kulipwa pensheni, licha ya kuacha asilimia 67 ya fedha zake hazina, warithi watalipwa kwa miaka mitatu pekee.

Katibu Mkuu wa Chama cha Kutetea Haki na Maslahi ya Walimu (CHAKAMWATA), Meshack Kapange, anakumbusha kuwa kilio ni kile kile mishahara midogo na hali ngumu.

Kapange, anasema hayo anapozungumza na Nipashe jijini Dar es Salaam kuhusu maadhimisho ya sikukuu ya wafanyakazi na adha zinazowakabili.

Anasema mshahara wa mwalimu ni mdogo na katika sekta binafsi wanalipwa hadi Sh. 250,000 kwa mwezi bila kuchangia mifuko ya jamii wala bima ya afya licha ya kwamba shule hizo hutoza zaidi ya Sh. 2,000,000 kama ada kwa kila mwanafunzi.

"Lakini tumlaumu nani? Sera zote za uchumi, za kisiasa na maendeleo hazimhusishi mfanyakazi, zinapangwa na wanasiasa, wafanyabiashara na wawekezaji wa kigeni. Wakulima na wafanyakazi ambao ndilo kundi kubwa nchini, hakuna anayewahusisha kwenye kuandaa sera wala sheria licha ya kwamba zinagusa hatima ya maisha yao," anasema.

Anaongeza: "Nitoe mfano, sera ya Tanzania kwenye biashara, inapendelea anapoanza halipi kodi. Anajisikilizia haguswi na TRA lakini mfanyakazi wa Tanzania anapoajiriwa, akipata mshahara juu ya kima cha chini cha 270,000 anaanza kukatwa kodi ya mshahara (PAYE). Hii ikoje?" Anahoji.

> **TUCTA ina vyama vya wafanyakazi 14 pekee wakati kitaifa viko 34 na kwamba haijawa na nguvu ya kuwa sauti ya wafanyakazi wengi wanaohitaji kuwasilishiwa matatizo yao kwenye ngazi za uamuzi.**

Katibu Mkuu wa CHAKAMWATA, Meshack Kapange.

Akifafanua namna ambavyo kodi zinawaumiza wafanyakazi, Kapange anasema wanakatwa kodi hata kabla ya kupokea mshahara.

Anawageukia wafanyabiashara kuwa wanakadiriwa kodi wakati hali ni tofauti kwa wafanyakazi ambao wanakatwa hata kabla ya kupokea ujira wa mwezi.

"Wafanyabiashara na wawekezaji wanakadiriwa kodi za biashara zao. Wengine yanaamua cha kulipwa TRA. Ndio maana nasema wafanyakazi tuna kazi kubwa," anasema Kapange.

Kwa mujibu wa sheria za TRA, kiwango cha juu cha PAYE ni asilimia 30, hata hivyo mfanyakazi anayepokea kima cha chini cha mshahara ambacho ni Shilingi 270,000 halipi kodi ya mshahara. PAYE inakatwa na waajiri kabla wafanyakazi hawajapokea mishahara ni moja ya chanzo cha uhakika cha mapato ya serikali.

TUMEBAKI YATIMA

Katibu wa CHAKAMWATA anasema wafanyakazi hawana mtu wa kuwatetea akitoa mfano kilio cha kikotoo kinachoumiza kinazungumzwa na wabunge na kwenye maandamano ya CHADEMA kuna bango linalosomeka 'kikokotoo kiondolewe'.

Anahoji jukumu muhimu la Shirikisho la Vyama vya Wafanyakazi katika kutatua kiza hicho kinachowaumiza wataafu.

Anasema TUCTA ina vyama vya wafanyakazi 14 pekee wakati kitaifa viko 34 na kwamba haijawa na nguvu ya kuwa sauti ya wafanyakazi wengi wanaohitaji kuwasilishiwa matatizo yao kwenye ngazi za uamuzi.

"Ukifanya mahesabu utagundua kwamba mfanyakazi wa Tanzania analipwa siku 12 tu katika mwezi mzima anaofanyakazi, ndio maana kilio chao kila siku hawana kitu mfukoni, hali ni ngumu, njaa kali na madeni yasiyoisha," anasema.

Anatoa mfano wa mikopo ya kausha damu au umiza ambayo imewaathiri zaidi wafanyakazi hasa kada ya ualimu ambao baadhi wamepoteza maisha, mali, msongo wa mawazo, kuvuruga familia na uhusiano wa kijamii.

MIKOPO UMIZA

Kapange akifafanua zaidi anasema mikopo kausha damu imesababisha uhasama kazini kutokana na wadhamini na watu wa karibu kulazimika kulipa madeni ya mikopo hiyo hatarishi.

"Walimu, ndugu wa karibu, viongozi wa serikali za mitaa na vijiji wote wameingizwa kwenye migogoro baada ya waliokopa kushindwa kulipa madeni. Ni jambo linalohitaji kufanyiwa utafiti na bila shaka mojawapo ya chanzo kikubwa cha shida yote hii ni mishahara duni na mafao yasiyo ya uhakika," anasema Kapange.

Anaeleza kuwa Tanzania ni nchi ambayo mfanyakazi anapata pensheni baada ya kuchangia kwenye mfuko kwa miaka 15 wakati hali ni tofauti huko Rwanda, wafanyakazi wanasifa ya kulipwa mafao baada ya kuchangia kwa miaka saba.

Anasema pamoja na sharti hilo, kwa Tanzania mafao na mishahara ni midogo, jambo ambalo linawafanya wafanyakazi wengi kuishi kinyonge, kimaskini kutokana na kwamba hawawezi kumudu milo mitatu wala maji anayohitaji kutumia kwa siku.

"Cha kusikitisha ni kwamba hakuna dalili ya kuwa na taasisi inayosimama kidete kutafuta namna ya kutafuta ufumbuzi wa changamoto hizi," anasema Kapange.

Hata hivyo, mtaalamu wa uchumi Dk. Hoseana Lunogelo, anasema suala la maslahi bora ya wafanyakazi linapatikana iwapo kutakuwa na fursa nyingi za ajira kama viwanda na uwekezaji unaochochea uzalishaji wa bidhaa na huduma.

Anashauri wafanyakazi kufikiria kuanzisha viwanda ili nao waongeze nafasi za ajira, tija na kuzalisha bidhaa na huduma bora zaidi kutoka zilizopo.

Anatoa mfano wa kinu cha chambua pamba kwenye mikoa ya kanda ya ziwa ambacho kwa miaka mingi kinachambua na kuuza nyuzi za pamba pekee bila kuongeza thamani na kwamba kuna fursa ya kuanzisha kiwanda cha nguo za aina mbalimbali.

"Kwa kuendelea kuuza bidhaa zisizoongezewa thamani, mshahara wala mapato ya mfanyakazi haviwezi kuongezeka. Kadhalika, watu wanauza asali lakini ingesindikwa ikazalisha dawa kwa mfano au bidhaa nyinginezo, ingeongeza ajira na mshahara pia," anasema.

"Tuondoke kwenye 'comfort zone' huu umazoea, kufikiria nyongeza ya mishahara kila Mei Mosi na kuajiriwa, tubadilishe mitazamo na tuanzishe viwanda na kuwa na ubunifu na utafiti wa kuongeza mapato na ajira kwa wengine," anafafanua, mtaalamu huyo.

Mbowe atoa tathmini ya maandamano kwa mikoa 13

Na Waandishi Wetu, MOSHI

WAKATI Chama cha Demokrasia na Maendeleo (CHADEMA) kikihitimisha jana awamu ya kwanza ya maandamano yake katika mikoa 13 nchini, Mwenyekiti wa Taifa, Freeman Mbowe, ametoa tathmini ya maandamano hayo kwamba yalilenga mambo manne.

Miongoni mwa mambo hayo ni kueleza Watanzania namna Tume Huru ya Uchaguzi iliyoundwa kisheria hivi karibuni ilivyo na matobo.

Akihutubia mamia ya wananchi wa mkoa wa Kilimanjaro katika Uwanja wa Mashujaa, mjini hapa, Mbowe alisema mfumo wa uchaguzi kama ulivyo sasa nchini una matobo na unatoa upendeleo wa makusudi kwa Chama Cha Mapinduzi (CCM) kushinda bila ridhaa ya wananchi.

"Maandamano ya awamu ya kwanza ya mikoa ambayo tunahitimisha leo (jana) Moshi, yalikuwa na malengo manne ambayo ni kushinikiza kupata katiba mpya na katiba bora itakayotibu maumivu, uonevu, utawanyaji wa rasilimali za nchi na itakayoleta utawala bora na kuhakikisha maisha bora kwa kila Mtanzania.

"Tuliamini tunapaswa kuwa na Tume Huru ya Uchaguzi, ambayo itasababisha kupatikana kwa viongozi wenye hofu ya Mungu wanaopatikana katika chaguzi huru na chaguzi za haki. Lakini mfumo wetu wa uchaguzi kama ulivyo leo, ni mfumo wenye matobo ambao unatoa upendeleo wa makusudi kwa Chama Cha Mapinduzi (CCM) kushinda bila ridhaa ya wananchi," alisema huku akibainisha katika mikoa hiyo ametembea kilomita 111.

"Tumeanza maandamano Aprili 22 nimetembea kilomita za kutosha. Tunapohitimisha hapa (Moshi) Makamu Mwenyekiti Bara, Tundu Lissu, yuko Morogoro anahitimisha. Tunaanza tena awamu ya pili katika mikoa yote iliyobakia na kama hawasikii tukimaliza tunaanza kwenye wilaya," aliongeza.

Mpaka sasa awamu ya kwanza ya maandamano ya ngazi ya mikoa, CHADEMA imefanya katika mikoa ya Kagera, Mara, Geita, Mwanza, Shinyanga, Katavi, Simiyu, Dodoma, Morogoro, Singida, Manyara, Kilimanjaro na Tanga.

Naibu Katibu Mkuu wa CHADEMA, Benson Kigaila, alitaja chanzo cha matatizo yote hayo ni ya ugumu wa maisha, ni utawala wa CCM na kuwataka kuunganisha nguvu pamoja na kuleta mabadiliko.

"Maisha ni magumu, vitu vimepanda bei mwananchi wa hali ya chini anateseka, hii yote ni kutokana na kukosekana kwa utawala bora wa Chama Cha Mapinduzi(CCM).Tujiunge na CHADEMA tuiuwe CCM katika chaguzi za serikali za mitaa mwaka 2024 na matanga yao yawe 2025 katika serikali kuu," alisema Kigaila.

Mbunge wa zamani wa Moshi Mjini, Jafary Michael, aliwataka wananchi kujitokeza kujitetea katika kujiletea maendeleo na kuleta mabadiliko chanya kwa taifa.

Aidha, Mjumbe wa Kamati Kuu ya CHADEMA, Grace Kiwelu, aliwataka wanawake kujitokeza kwa wingi katika chaguzi za serikali za mitaa ili kuondoa mapandikizi ya CCM yaliyowekwa na hayati John Pombe Magufuli.

"Tukimaliza uchaguzi wa serikali za mitaa mwaka 2024 twendeni kwenye uchaguzi mkuu 2025 na kuhakikisha tunaleta mabadiliko na kukomboa majimbo yote yaliyochukuliwa CCM," alisema Kiwelu.

Awali, Mwenyekiti wa CHADEMA Moshi Mjini, Raymond Mboya, alisema tangu Manispaa ya Moshi kuchukuliwa na CCM, masoko yameungua zaidi ya mara tatu.

"Wananchi wamepoteza mikopo na serikali ilitoa mwezi mmoja ili kujenga soko, lakini hadi sasa miezi mitatu soko hilo halijajengwa, zipo taarifa kuwa wapo vigogo wa manispaa ya Moshi wanashindana ili kupata tenda na hii ndiyo inayochelewesha ujengaji wa soko hilo.

Bilioni 1/- kuchangishwa matibabu moyo watoto

Na Christina Mwakangale

TAASISI ya Moyo Jakaya Kikwete (JKCI) kwa kushirikiana na Heart Team Africa Foundation (HTAF), imeandaa hafla ya kuchangisha Shilingi bilioni moja kwa ajili ya matibabu ya watoto.

Fedha hizo zinatarajiwa kukusanywa kutoka kwa wadau mbalimbali katika hafla itakayofanyika Julai 6, mwaka huu, wakati wa chakula cha hisani zitafanikisha upasuaji wa moyo kwa watoto 500.

Mkurugenzi Mtendaji wa JKCI, Dk. Peter Kisenge, aliyasema hayo jana jijini Dar es Salaam na kubainisha kuwa hatua hiyo inaunga mkono jitihada za serikali kuwatibu watoto wanaougua magonjwa ya moyo.

"Asilimia 70 ya gharama za matibabu kwa watoto huchangiwa na serikali. Pamoja na kuchangiwa, bado asilimia 80 hawamudu gharama hizo kwa asilimia 30 iliyobaki. Kiwango cha gharama kwa upasuaji kwa mtoto mmoja ni kati ya Sh. milioni nne hadi 15.

"Kwa mwaka, JKCI inafanya upasuaji kwa watoto 357. Kwa harambee hii tutaongeza upasuaji watoto kutoka idadi hiyo hadi watoto 500," alisema Dk. Kisenge.

Alisema ushirikiano kati ya JKCI na HTAF ulianza mwaka jana kwa nia ya kusaidia watoto wenye magonjwa ya moyo na kuungana na serikali katika kusaidia matibabu ya watoto.

"Watoto wengi wanapata tatizo la moyo kwa kuzaliwa nalo na katika watoto 100 mmoja ana tatizo la moyo. Pia inakadiriwa nchini kwa wastani wa watoto milioni mbili wanaozaliwa kwa mwaka nchini, 13,000 hadi 14,000 kati yao wana tatizo hilo na 4,000 watahitaji upasuaji wa moyo," aliongeza.

Mkuu wa Idara ya Magonjwa ya Moyo na Bingwa wa Magonjwa ya Moyo JKCI, Dk. Sulende Kubhoja, alisema ongezeko la idadi ya watu nchini, linakwenda sambamba na idadi ya watoto wanaozaliwa na matatizo ya moyo.

"Mwaka 1962 Watanzania tulikuwa takribani milioni 10 na sasa ni milioni 61. Asilimia 60 nchini ni watoto walio na umri wa miaka 16. Asilimia 80 ya Watanzania ni walio katika umri wa miaka 40 ambao wako kwenye umri wa kuzaa.

"Kwa wastani watoto milioni mbili huzaliwa kila mwaka na katika hawa, kuna watoto takribani 10,000 wanazaliwa na tatizo la moyo na wengine watahitaji upasuaji. Upasuaji mmoja unaweza kufika Sh. milioni 15 hadi 20," alisema bingwa huyo.

Kaimu Mtendaji Mkuu wa HTAF, Linda Gideon, alisema lengo la kuandaa harambee hiyo ni kusaidia familia ambazo watoto wao wanaugua magonjwa ya moyo na kuhitaji upasuaji, huku hali zao zikiwa duni kifedha.

"Kwa mwaka huu taasisi inatarajia kukusanya fedha na kuwafanyia upasuaji watoto 200. Tunaomba wadau tofauti kutuunga mkono kwa kuchangia," alisema.

Askari wa Kikosi cha Usalama Barabarani Wilaya ya Kwimba, mkoani Mwanza, Seleman Maulid, akitoa elimu ya usalama barabarani kwa wanafunzi wa Shule ya Sekondari Imalilo, wilayani humo mwishoni mwa wiki. **PICHA: MPIGAPICHA WETU**

Serikali yafanya utafiti athari za mikaratusi katika mazingira

Na Augusta Njoji, DODOMA

SERIKALI kupitia Taasisi ya Utafiti wa Misitu Tanzania (TAFORI) inaendelea na utafiti wa kina wa miti aina ya mikaratusi kuhusu athari zake kimazingira na kuja na taarifa ya kitaalamu pamoja na ushauri, Bunge lilielezwa jana mjini hapa.

Naibu Waziri Ofisi ya Makamu wa Rais, Muungano na Mazingira, Khamis Hamza Khamis, alisema hayo alipokuwa akijibu swali la Mbunge wa Hai (CCM), Saashisha Mafuwe.

Katika swali hilo, Mafuwe alitaka kujua tamko la serikali kuhusu kuteketeza miti ya mikaratusi nchini baada ya utafiti kuonyesha kuwa inaharibu mazingira.

Akijibu swali hilo, Khamis alisema baada ya utafiti kukamilika, Ofisi ya Makamu wa Rais na Wizara ya Maliasili na Utalii zitatoa elimu kwa wananchi kuhusu miti hiyo.

Alisema kuna zaidi ya aina 500 za miti ya mikaratusi duniani na Tanzania kupitia TAFORI, imeruhusu aina 25 za miti hiyo ili kupata fursa mbalimbali zitokanazo na mikaratusi hasa kwenye viwanda vya mazao yaliyosindikwa.

"Serikali kupitia Wizara ya Maji, Maliasili na Utalii pamoja na sisi Mazingira tumegundua iko miti inayokunywa maji na inapunguza au kuchangia vyanzo vya maji kupotea. Pia tumegundua ziko aina tofauti kwa mfano ziko zaidi ya 20 na zinatumia maji, hivyo tuko katika mpango wa kuzifanyia utafiti," alisema.

Hata hivyo, aliwahimiza wananchi kuendelea kupanda miti kwa wingi wakati serikali inaendelea kufanya tafiti kuhusu miti ya mikaratusi kubaini athari za kimazingira.

Nipashe
MWANGA WA JAMII

Kilio cha wafanyakazi kuhusu kikokotoo kipatiwe ufumbuzi

LEO ni Siku ya Wafanyakazi Duniani, maarufu kama Mei Mosi. Wafanyakazi duniani kote wanasherehekea siku hii ikiwa ni sehemu ya kumbukumbu ya wenzao waliouawa miaka ya 1880 walipoandamana kudai haki na maslahi bora pamoja na saa za kufanya kazi.

Wafanyakazi hao walikuwa wakitaka saa za kufanya kazi zipunguzwe kutoka 12 hadi nane kwa siku pia kuwapo saa moja kati ya hizo kwa ajili ya mapumziko na chakula na malipo ya saa za ziada. Sambamba na hayo, walitaka pia kuwapo kwa likizo ya mwezi kila mwaka ili kumpa mfanyakazi muda wa kupumzika baada ya kufanya kazi takriban mwaka mzima.

Katika kuadhimisha sikukuu hii, wafanyakazi wa taasisi mbalimbali, za umma na za binafsi, hukusanyika katika maeneo mbalimbali huku wakionyesha bidhaa au shughuli wanazofanya huku wakiwa na mabango yenye ujumbe mbalimbali ambayo pamoja na mambo mengine, husisitiza tija na ufanisi mahali pa kazi, na maslahi bora.

Watanzania katika kuadhimisha siku hii ambayo kitaifa inafanyika Arusha, mgeni rasmi anatarajiwa kuwa Rais Samia Suluhu Hassan. Kaulimbiu ya maadhimisho hayo kwa mwaka huu ni "Nyongeza ya Mishahara ni Msingi wa Mafao Bora na Kinga Dhidi ya Hali Ngumu ya Maisha".

Kaulimbiu hii inasadifu na hali ya sasa ya maisha ya wafanyakazi wengi, hasa serikalini, ambao kilio chao kikubwa ni kutoongezwa mishahara kwa miaka kadhaa pamoja na malalamiko ya kikokotoo cha mafao ya wastaafu kwamba kinawaumiza wengi na kwamba hata baada ya kustaafu wanakuwa katika maisha magumu. Kutokana na hali hiyo, ni wazi kwamba serikali ambayo siku zote imekuwa ikisema ni sikivu, itatoa kauli kuhusu jambo hilo na kuwafanya wafanyakazi wengi kuwa na kicheko.

Suala la kikokotoo limepigiwa kelele tangu yalipofanyika mabadiliko mwaka 2018 kwamba mfanyakazi anapostaafu achukue malipo ya mkupuo asilimia 25 na kiasi kilichobaki achukue kidogo kidogo kwa muda wa miaka 12.5. Baada ya vuta nikuvute ya takriban mwaka, serikali chini ya aliyekuwa Rais John Magufuli, ilisimamisha hadi mwaka 2023 na kutaka majadiliano yafanyike ili kuwapo na maelewano baina ya wafanyakazi kupitia vyama vya wafanyakazi na serikali yenyewe.

Hatimaye mwaka jana yalifanyika tena mabadiliko na kuamuliwa kwamba malipo ya mkupuo yawe asilimia 33 kwa wafanyakazi wote wa serikali na sekta binafsi jambo ambalo limekuwa ikilalamikiwa pia kwamba kiwango hicho badi ni matesi kwa mtumishi. Swali linalokuja ni kwamba iweje mfanyakazi huyo ambaye ametumika kwa uaminifu na kupoteza nguvu zake katika kazi ajira apewe kiasi kidogo huku kukiwa na msemo wenye mzaha kwamba akipewa kiasi kikubwa atatumia ovyo na hatimaye ataishiwa, hivyo kuwa kuishi kwa taabu katika miaka iliyobaki.

Ili kufikia mwafaka, kwa mujibu wa Rais wa Shirikisho la Wafanyakazi Tanzania (TUCTA), Tumaini Nyamhokya, kikokotoo kibadilishwe na kutoka asilimia 33 ya sasa hadi 50 kwa malipo ya mkupuo na kanuni ya ukokotoaji iwe 1/540 kama ilivyokuwa zamani badala ya 1/580 ya sasa.

Jambo hilo pia limezungumzwa kwa kina na baadhi ya wabunge na viongozi wa vyama vya siasa kwamba mfanyakazi huyo ambaye amefanya kazi kwa nguvu zote na hatimaye kufikia umri wa kustaafu, ni vyema apewe stahili yake ili afurahie jasho lake alilolitoa katika utumishi badala ya kubanwa na kukejeliwa kwamba hana uwezo wa kutunza fedha zake, hivyo apewe kiasi na kinachobaki atachukua kidogo kidogo.

Aidha, katika mfumo huo wa mafao, inabainishwa kwamba iwapo mfanyakazi huyo atafariki kabla ya miaka 12.5 ya kuchukua kidogo kidogo, basi wategemezi wake watapokea mafao hayo kwa miaka mitatu pekee!

Katika suala hili, ni vyema kukafikiwa mwafaka kama Rais Samia anavyotaka mambo yaendeshwe kwa 4R ikiwamo 'Reconciliation' (maridhiano) ambayo ni msingi bora katika kukubaliana kwenye jambo lolote badala ya kuacha upande mmoja ukinung'unika.

Nipashe hutolewa na kuchapishwa na:
THE GUARDIAN LIMITED
Mhariri Mtendaji : Beatrice Bandawe
Meneja Usambazaji na Masoko: Dennis Ntaita, 0713 578 284
Mapokezi: 0745 700710
Matangazo: 0677 020 701
Baruapepe: advertise@guardian.co.tz
Website: www.ippmedia.com
www.epaper.ippmedia.com

Muungwana Lazima Nilonge

Wanawake wana haki ya ajira bora

Na Gaudensia Mngumi

FURAHA, afya ya akili na mwili ukiwa nyumbani na kazini inawawezesha watu kuishi maisha yenye tija kiuchumi na kijamii.

Wakati huu wa kusherehekea na kutafakari dunia ya kazi, na mafanikio ya kutumia nguvukazi kwenye sekta ya kazi, tunajiuliza wanawake wana furaha na afya ya akili na kimwili kazini?

Ndipo linapokuja suala la kuugeukia upya mjadala wa kuwa na usawa wa kijinsia kazini, sera na miongono ya kupunguza ukandamizaji wa wanawake sehemu za kazi.

Dhana ya rasilimali watu au mtaji wa binadamu inawachukulia wanadamu kama vyombo au zana za kiuchumi zinazozalisha na kubadilisha maisha ili kupata hali bora zaidi kupitia nguvu za misuli na akili.

Lakini licha ya wanawake kuwa sehemu ya nguvukazi bado hali halisi ya utumishi wao kazini kwa kiasi kikubwa inawaona kama hawaajiriki na wanawekwa nyuma kwenye masuala ya ajira rasmi.

Watetezi wa maendeleo na haki za wanawake wanaona kuwa rushwa ya ngono, mishahara kidogo, kutoaminiwa na kupewa nafasi za uongozi bado ni tatizo linalowakabili wanawake wengi sehemu za kazi.

Kwa ujumla ajira kwa wanawake si rahisi kama ilivyo kwa wanaume. Waajiri wanawakwepa kisa, kuhofia uzazi na likizo za mateniti ambazo pia wanatakiwa kuwalipa watumishi hao wazazi.

Wanawachukulia wanawake kuwa ni mzigo hasa wakati wa ujauzito. Muda mwingine ujauzito ni tiketi ya kufukuzwa kazi. Kisingizio ni kwamba nafasi ya kazi yako imechukuliwa na mwingine.

Wanakwepa pia kuwaajiri kwa kuhofia kuwapa ruhusa za kupumzika wakati huo, kwenda kuwatibu watoto na kuhudumia wanapokuwa wagonjwa, wakihusisha shida hizo na upotevu wa mapato.

Mbali na hali hiyo kuwanyima wanawake fursa za ajira rasmi, wengi wakibakia vibarua kadhalika kundi hili ni wahanga wa unyanyasaji kingono.

Wapo viongozi, wakuu wa idara na watumishi wengine wanaowanyanyasa kingono kama kisingizio cha kuwapa kazi au kulinda ajira zao.

Ni lazima sasa msisitizo uwekwe sehemu za kazi kupinga unyanyasaji kijinsia na rushwa ya ngono. Lakini, kudumisha na kurejesha matumizi sahihi ya sheria za kazi ambazo zinawapa kinamama haki ya ajira.

Wenye viwanda na kampuni wafahamu kuwa hakuna nguvu kazi bila familia yaani uzazi, hivyo waajiri watimize mahitaji ya kazi kisheria ili kuondoa unyanyasaji kwa watumishi wanawake.

Kama inawezekana mahali pa kazi pawe na huduma zote muhimu na panapofuata sheria, sera, kanuni na taratibu bila kubagua kundi fulani.

Ikumbukwe kuna mkataba wa Shirika la Kazi Duniani (ILO) wa wafanyakazi wenye majukumu ya familia namba 156 wa mwaka 1981 bado una nafasi.

Japo hadi sasa umeridhiwa na mataifa machache ikilinganishwa na wake walioridhia mkataba wa kutokomeza aina zote za ubaguzi dhidi ya wanawake, ambao umeridhiwa na mataifa yote.

Leo, inapoadhimishwa Mei Mosi uwekezaji katika wanawake na ajira ni muhimu ili kuwawezesha kuwa na mazingira bora kazini na maendeleo ili kupunguza pengo la umaskini baina ya wanawake na wanaume.

Ni karne ya 21, msichana au mfanyakazi wa kiwanda ni tofauti na mtumishi wa ndani, mwenye ajira anazalisha kiuchumi na anaweza kubadilisha maisha yake, hivyo ni wakati wa kuwaondoa wanawake kwenye kazi duni.

Itakumbukwa kuwa mwanasayansi Charles Darwin alikuja na kanuni ya "kuishi ni kuwa na msuli kwa walio na nguvu zaidi hao ndiyo watakaoishi".

Ni kanuni ya 'the survival of the fittest', ndicho kinachoweza kuonekana zama hizi kama wanawake hawatapewa nguvu kwenye kupata ajira, kufahamu teknolojia mpya ya kidijitali na ubunifu.Ni lazima kuzingatia mahitaji ya wafanyakazi wanawake na changamoto zinazokabili katika kuongeza uwezo wa kujiajiri na kuajiriwa.

Maendeleo ya uchumi ni lazima yawe na usawa kuzuia kupotevu na kuharibu wa uwezo wa wanawake kwenye kuchangia uchumi wao binafsi na wa taifa pia.

Vivuko Dar vyang'oa wawili TEMESA

Na Romana Mallya

WAZIRI wa Ujenzi, Innocent Bashungwa, amewaondoa watendaji wa Wakala wa Ufundi na Umeme (TEMESA) katika nafasi zao kwa kushindwa kusimamia kikamilifu huduma bora kwa wananchi wanaotumia usafiri wa kivuko kati ya Magogoni-Kigamboni.

Waliondolewa ni Meneja wa Vivuko Kanda ya Mashariki na Kusini, Mhandisi Lukombe King'ombe na Mkuu wa Kivuko cha Magogoni -Kigamboni, Idd Stamili Juma, ambao watapangiwa kazi nyingine.

Waziri Bashungwa alitoa maagizo hayo juzi mkoani Dar es Salaam wakati akikagua huduma zinazotolewa na Wakala wa Ufundi na Umeme (TEMESA) na kusikiliza changamoto za wananchi wanaotumia usafiri wa vivuko kati ya Magogoni-Kigamboni na kuonyesha kutoridhishwa na utoaji wa huduma za wakala huo.

Kwa mujibu wa taarifa iliyotolewa jana na Kitengo cha Mawasiliano Serikalini, Wizara ya Ujenzi, Bashungwa amemwagiza Katibu Mkuu wa Wizara ya Ujenzi, Balozi Mhandisi Aisha Amour, kupeleka timu mpya.

Aliitaka timu hiyo mpya ikashirikiane kwa karibu na Ofisi ya Mkuu wa Mkoa wa Dar es Salaam na Mkuu wa Wilaya ya Kigamboni ili kuhakikisha kuwa, wananchi wanapata huduma bora za vivuko katika maeneo hayo.

"Nikuagize Katibu Mkuu kuangalia namna ambavyo utawabadilishia mazingira na kuwapa majukumu mengine Meneja wa Kanda na Mkuu wa Kivuko cha Magogoni-Kigamboni na kuleta watendaji wapya ambao watamsaidia Mtendaji Mkuu wa TEMESA kusimamia mkakati mpya wa maboresho ya TEMESA," aliagiza.

Waziri Bashungwa pia, alimwelekeza Mtendaji Mkuu wa TEMESA, Lazaro Kilahala, kuanza mara moja kufanya maboresho katika majengo ya abiria katika maeneo yote nchini yenye huduma za vivuko, ambapo ameelekeza kuanza kuondoa feni mbovu na kuweka mpya katika eneo la Magogoni-Kigamboni.

"Nimekagua na nimejionea mwenyewe sehemu ya jengo la abiria linahitaji maboresho na usafi, nimeona zile feni kwanza ikiwashwa unakimbia kwa lile vumbi lililoko unaweza ukapata madhara makubwa ya kiafya, hivyo zile feni ziondolewe mara moja.

"Nimechukizwa na majibu yaliyokuwa yakitolewa. Sidhani kama wizara kupitia TEMESA tunaweza kushindwa mambo madogo madogo kama haya," alisema.

Kuhusu changamoto za mfumo wa malipo wa kukatia tiketi wa N-Card, waziri huyo alisema tayari timu zimeshafanya uchambuzi wa changamoto hiyo na serikali inakwenda kuyafanyia kazi.

Bashungwa aliagiza pia, TEMESA kuhakikisha wananchi wote wanaopata huduma za vivuko katika eneo la Magogoni-Kigamboni wawe wanalipa nauli kama mchango kwa ajili ya kusaidia uendeshaji wa huduma hiyo.

Mkuu wa Mkoa wa Dar es Salaam, Albert Chalamila, ameeleza kuwa taasisi nyingi zilizoko mkoani humo zinafanya kazi kubwa na ameitaka pia TEMESA kuongeza ushirikiano na mkoa kwa kuwa wanajihusisha moja kwa moja na wananchi.

Mtendaji Mkuu wa TEMESA, Lazaro Kilahala, alisema kwa sasa Kituo cha Magogoni-Kigamboni kina vivuko viwili MV Kazi na MV Kigamboni vinavyotoa huduma za uvushaji kwa saa 24 na kufanfua kuwa, kivuko cha MV Magogoni ambacho kimepelekwa kwenye matengenezo makubwa, utekelezaji umefikia asilimia 55.2.

Mkurugenzi Mtendaji wa Kituo cha Huduma za Kisheria (LSF), Lulu Ng'wanakilala (kulia) na Mtendaji Mkuu wa Benki ya Stanbic, Manzi Rwegasira, wakitiliana saini makubaliano ya ushirikiano jijini Dar es Salaam jana, unaolenga kuwawezesha wanawake na wasichana katika afya, elimu, ujuzi wa masuala ya fedha na uwezeshaji wa wanawake kiuchumi, masuala ya mazingira na hali ya hewa, ukiangazia mtazamo wa kina wa maendeleo endelevu. **PICHA: MPIGAPICHA WETU**

'Ugonjwa wa figo unaweza kudhibitiwa'

Na Christina Mwakangale

TATIZO la ugonjwa wa figo linaendelea kuwakumba watu wengi nchini likiwa ni kati ya magonjwa yasiyoambukiza yenye kutumia gharama kubwa za matibabu.

Ugonjwa sugu wa figo (CKD) ni hali inayomkumba mtu baada ya figo zake kutofanya kazi ipasavyo na kuhitaji kusafishwa kila baada ya siku tatu kwa wiki.

Tovuti ya National Health Service (NHS) ya nchini Uingereza inayotoa elimu kuhusu afya, inasema ugonjwa huo unaweza kumwathiri mtu yeyote licha ya kubainika kuathiri zaidi watu weusi na wenye asili ya Asia Kusini.

Wanaougua ugonjwa huo wanaweza kuishi kwa muda mrefu na hali hiyo licha ya figo kutofanyakazi.

DALILI

Tovuti hiyo inabainisha kwamba kwa ujumla hakuna dalili za moja kwa moja katika hatua za awali, bali tatizo linaweza kugundulika kupitia damu au mkojo.

Mtu anaweza kwenda hospitali kufanyiwa vipimo vya damu na mkojo akihisi kuugua ugonjwa mwingine, anaweza kutoka pia na majibu kwamba kuna uwezekano wa tatizo la figo.

Katika hatua zinazofuata mtu anaweza kuhisi ana uchovu, kuvimba vifundo, miguu au mikono, kuhisi yu mgonjwa, sukari kuwamo katika mkojo na kupungukiwa damu.

SABABU ZA UGONJWA

Sababu za ugonjwa wa figo huchangiwa na athari zinazofikia figo na kusababisha matatizo moja wapo ni shinikizo la damu ambalo linaweza kuleta mgandamizo kwenye damu na figo kutofanya kazi vizuri.

Kisukari pia huchangia figo kutatizika. Kiwango cha sukari (glucose) kikiwa juu kinaweza kuathiri chujio za kwenye figo na kuathiri utendaji kazi.

Pia, ugonjwa wa figo husababaishwa na maambukizi kwenye kiungo hicho na baadhi hurithi ugonjwa, matumizi ya muda mrefu, kama vile lithiamu na dawa zisizo za steroidal za kuzuia vichochezi (NSAIDs).

NHS inashauri kwamba kuepuka tatizo la figo ni kubadili mtindo wa maisha kwa kudhibiti sababu za ugonjwa huo.

Tovuti ya National Health Service (NHS) ya nchini Uingereza inayotoa elimu kuhusu afya, inasema ugonjwa huo mara nyingi unahusishwa na umri mkubwa.

Uchunguzi wa mara kwa mara unashauriwa ili tatizo liweze kubainika mapema.

TIBA

Matibabu ya ugonjwa sugu wa figo hakuna yaliyo halisi ingawa kupunguza dalili kutofikia hali mbaya inasaidia.

Pia, upandikizaji wa figo unaweza kuwa muhimu na inashauriwa kuwa na ukaguzi wa mara kwa mara.

Dalili za ugonjwa huo zinaweza kuanza taratibu watu wengi walio nao wanaweza kudhibiti hali zao kwa kutumia dawa na uchunguzi wa mara kwa mara.

Kati ya watu 100, wawili wanaweza kuwa na dalili za ugonjwa huo.

Wanaougua ugonjwa wa moyo na mishipa ni kundi linaloathiriwa zaidi, ingawa tiba ya dawa na kubadili mtindo wa maisha kunaweza kuepuka ugonjwa huo.

KABWELA

FADHILI MOHAMED

Mchuuzi wa dagaa akimhudumia mteja wake katika mnada wa soko la samaki la Kimataifa la Magogoni maarufu Feri, jijini Dar es Salaam mwishoni mwa wiki. Kwa mujibu wa wavuvi, kitoweo hicho, kimekuwa adimu sokoni hapo kutokana na hali ya hewa mbaya baharini inayosababishwa na msimu wa mvua zinazoendelea kunyesha. **PICHA: IMANI NATHANIEL**

Mwigulu aomba WB kuongeza fedha IDA21

Josephine Majura na Saidina Msangi,
NAIROBI

WAZIRI wa Fedha na Mipango, Dk. Mwigulu Nchemba, amesema kuna umuhimu wa kuongeza fedha kwenye dirisha la Mzunguko wa 21 wa Mfuko Maalumu wa Maendeleo wa Benki ya Dunia (IDA21) ili kufikia malengo ya utekelezaji wa ajenda ya maendeleo ya Afrika.

Akizungumza katika mkutano wa IDA21 unaoendelea jijini Nairobi uliowaleta pamoja wakuu wa nchi za Afrika, mawaziri na viongozi wengine, alisema mzunguko huo unatarajiwa kuanza Julai 2025 hadi Juni 2028.

"Hili dirisha limekuwa likitoa mikopo kwa masharti nafuu, riba kwa kiwango cha chini na muda wake wa kurudisha umekua mrefu ambapo Tanzania kwa kiwango kikubwa inatumia dirisha hilo kupata fedha zinazotumika kuendeleza sekta za huduma za jamii kama vile elimu, maji pamoja na umeme kwa bei nafuu," alisema.

Aidha, dirisha hilo ambalo riba ya mikopo yake haizidi asilimia mbili, limekuwa likitoa mikopo kwa nchi za Afrika yenye masharti nafuu ili kuzipunguzia kupata mikopo kutoka benki za kibiashara ambayo huwa na gharama kubwa.

Dk. Nchemba alisema kuwa mkutano huo utasisitiza umuhimu wa kupatikana kwa fedha za IDA kwa ajili ya kuzisaidia nchi kutoka katika athari za majanga na kuwezesha kurejea katika hali ya kawaida kwa ajili ya maendeleo endelevu Afrika.

Jana Rais Samia Suluhu Hassan alihutubia mkutano huo, pia umehudhuriwa na Waziri wa Nchi Ofisi ya Rais, Fedha na Mipango-Zanzibar, Dk. Saada Mkuya Salum, Katibu Mkuu Wizara ya Fedha, Dk. Natu El Maamry Mwamba, Kamishna wa Fedha za Nje Ofisi ya Rais Fedha na Mipango Zanzibar, Yussuf Ibrahim Yussuf na viongozi wengine.

MNMA yapata ubalozi mradi Usalama Kwanza dhidi VVU

Na Romana Mallya

CHUO cha Kumbukumbu ya Mwalimu Nyerere (MNMA) kimechaguliwa kuwa balozi wa vyuo vikuu Tanzania katika Mradi wa Usalama Kwanza uliolenga kufikisha elimu ya kujikinga na maambukizi ya Virusi Vya UKIMWI kwa wanafunzi wasichana wa vyuoni.

Uchaguzi huo umefanywa na Jumuiya ya Kimataifa ya Wanawake Wanaoishi na Maambukizi ya Virusi vya UKIMWI (VVU) Ukanda wa Afrika Mashariki (ICWEA), kupitia Shirika linalojishughulisha na masuala ya Utu na Ustawi wa Wanawake Wanaoishi na Virusi Vya Ukimwi (DWWT).

Katika mafunzo ya kuwajengea uwezo baadhi ya wanafunzi wa MNMA na vinara sita (Champion) waliochaguliwa mwishoni mwa wiki, Mratibu wa mradi huo, Bahati Haule, kutoka DWWT, alisema mradi umechagua wasichana vinara sita kutoka MNMA.

Haule alisema wasichana hao watahamasisha wanafunzi wengine katika mradi huo.

Alisema katika mafunzo hayo wanafunzi hao wamefundishwa uelewa wa masuala ya VVU na UKIMWI sambamba na umuhimu wa kujua hali zao kiafya.

Haule alisema pia wanafunzi hao wamepatiwa elimu ya kuwahamasisha wenzao umuhimu wa kupima afya zao ili kujua hali zao kiafya.

Mwakilishi kutoka Jumuiya ya Kimataifa ya Wanawake wanaoishi na Maambukizi ya Virusi Vya Ukimwi Ukanda wa Afrika Mashariki (ICWEA), Dk. Tatu Nyange, alisema MNMA kimebahatika kupata fursa ya pekee katika kuviwasilisha vyuo vikuu vyote vilivyoko nchini.

Alisema ICWEA ambayo ina matawi katika nchi tano za Ukanda wa Afrika Mashariki ikiwamo Tanzania, imeona ni muhimu MNMA ikashiriki katika mradi huo na kuviwakilisha vyuo vingine vilivyoko nchini.

Alisema mradi huo utavihusisha vyuo viwili kutoka Ukanda wa Afrika Mashariki ambavyo ni MNMA kutoka Tanzania na Makerere cha Uganda.

Dk. Nyange alitaja nchi nyingine wanachama wa ICWEA kuwa ni pamoja na Tanzania, Uganda, Kenya, Rwanda na Burundi.

Alisema ICWEA inaamini kuwa, tofauti za kijinsia na ukosefu wa afya ya uzazi na haki za binadamu kwa wanawake, ni msingi wa janga la UKIMWI na VVU.

"Imetambuliwa kwamba, UKIMWI una sura ya mwanamke kwa bahati mbaya wanawake bado hawapo katika michakato ya uamuzi inayofanywa kuhusu sera, programu na sheria za UKIMWI ambazo zitakuwa na athari kwa maisha na ustawi wa wanawake," alisema.

Alisema uanachama wa ICWEA unategemea watu binafsi na usajili wa wanachama ni bure kwa wanawake wanaoishi na VVU.

Mkurugenzi wa Huduma za Wanafunzi Ukende Mkumbo akizungumza kwa niaba ya Mkuu wa Chuo, Prof. Shadrack Mwakalila, aliishukuru DWWT na ICWEA kwa kukichagua chuo hicho katika mradi huo ambao umelenga vijana hususan wa kike, kujua hali zao na kujikinga na maambukizi ya Virusi vya UKIMWI.

Alisema pamoja na mradi huo kulenga wasichana vinara sita, kufikisha elimu hiyo kwa wenzao, lengo likiwa kufikia wasichana wengine 600, na hiyo itawezekana kwa ushirikiano wa wanafunzi, uongozi wa chuo na zahanati iliyoko chuoni hapo.

Alisema uongozi wa chuo uko tayari kushirikiana kwa hali na mali ili elimu hiyo kwa wasichana ilete tija na kupunguza idadi ya wanafunzi ambao hawajua hali zao za kiafya.

Alisema sasa wataipata kupitia elimu ya ushawishi watakayopatiwa na wenzao ambao tayari ni vinara wa mradi wa usalama kwanza.

Ismail Mohamed, ambaye ni Mratibu wa masuala ya Virusi vya Ukimwi na UKIMWI (CHAC), Wilaya ya Kigambon, alisema serikali iko pamoja na mradi huo ambao umelenga kulinda afya ya vijana hususan wasichama na kwamba, ipo tayari kutoa ushirikiano utakapoitajika.

TAKUKURU yawabana wakopaji, warejesha mamilioni ya fedha

Na Oscar Assenga, TANGA

ZAIDI ya Sh. milioni 439.27 za mikopo inayotokana na ruzuku ya asilimia 10 kwa wanawake, vijana na watu wenye ulemavu katika Halmashauri ya Jiji la Tanga, imerejeshwa serikalini baada ya wanufaika waliogoma kurejesha kubanwa na Taasisi ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa (TAKUKURU).

Fedha hizo ni kati ya Sh. bilioni 2,152.229 zilizokuwa hazijarejeshwa kwa wakati kutoka kwa wanufaika wa mikopo hiyo.

Kwa mujibu wa Kamanda wa TAKUKURU mkoani hapa, Victot Swella, miongoni mwa mambo waliyobaini katika ufuatiliaji wa fedha hizo ni kukiukwa kwa masharti ya kurejeshwa mikopo hiyo.

Ufuatiliaji huo ni utendaji kazi wa TAKUKURU wa kipindi cha kati ya Januari hadi Machi mwaka huu.

Alisema baada ya kulibaini hilo, taasisi hiyo iliwakutanisha wadau na kuweka mapendekezo ya kurejesha fedha hizo na hadi kufikia Februari mwaka huu, Sh. milioni 439,279,300.00 zilirejeshwa katika halmashauri hiyo.

Hadi sasa Sh. 1,712,950,600 hazijarejeshwa na kwamba jitihada za ufuatiliaji zinaendelea.

Vilevile katika kipindi hicho, walifuatilia utekelezaji wa miradi ya maendeleo 46 yenye thamani ya Sh. 8,041,998,680.00 katika sekta za elimu, barabara, maji na afya.

Katika ufuatiliaji huo walibaini miradi 32 yenye thamani ya Sh. 4,866,068,966.00 ina mapungufu na kushauri kurekebisha kupitia vikao na wadau husika.

Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati, Dk. Doto Biteko (kulia), akizungumza jambo alipotembelea banda la Mfuko wa Fidia kwa Wafanyakazi (WCF), kwenye Maonyesho ya Wiki ya Usalama na Afya Mahali pa Kazi (OSHA) katika uwanja wa General Tyre, Njiro, jijini Arusha mwishoni mwa wiki. Kushoto ni Mkurugenzi Mkuu wa WCF, Dk. John Mduma na (katikati) ni Mtendaji Mkuu wa OSHA, Khadija Mwenda. **PICHA: MPIGAPICHA WETU**

Mkataba kampuni ununuzi mwani hatarini kuvunjwa

Na Oscar Assenga, TANGA

SERIKALI mkoani hapa imesema itavunja mkataba na kampuni zinazokiuka makubaliano ya kuwakopesha wakulima wa mwani pembejeo za kilimo.

Msimamo huo ulitangazwa juzi na Mkuu wa Mkoa wa Tanga, Balozi Batilda Burian, wakati akizungumza na wafanyabiashara na kampuni zinazonunua zao hilo.

Ni baada ya kuwatembelea wakulima wa zao hilo katika wilaya za Muheza, Tanga, Mkinga na Pangani walioingia makubaliano hayo na kampuni hizo ya kukopeshwa pembejeo hizo.

Balozi Buriani, alisema haiwezekani wanunuzi wa zao hilo wakaingia mkataba na wakulima na kushindwa kutoa pembejeo hizo na kusababisha wahangaike.

"Ninyi wanunuzi kama hii kazi imewashinda tutavunja mikataba na turudi kwa wakulima wetu na tuwaambie Benki ya Kilimo watoe mikopo yenye riba chini ya asilimia nne mpaka tatu," alisema na kuongeza kuwa: "Tunajua kabisa wakikopeshwa wanaweza kununua kamba, taitai na troliki na kufanya kilimo chenye tija na faida."

Awali, Ofisa Mfawidhi wa Idara ya Ukuzaji wa Viumbe Maji, Mkoa wa Tanga, Omari Mohamed, alisema serikali imekuwa ikisaidia na kusimamia na kuna mikopo ambayo haina riba. Mohamed, alisema Wizara ya Mifugo na Uvuvi inashirikiana na Benki ya Maendeleo ya Kilimo kuwakopesha wakulima hao pembejeo na boti za uvuvi.

Alisema awamu ya kwanza ilikwisha kufanyika na wapo kwenye awamu ya pili. "Awamu ya pili tutatoa pembejeo kwa wakulima wa mwani nchi nzima."

Hata hivyo, alisema kwa sasa serikali inaangalia sehemu zenye mapungufu ili iweze kusaidia.

GGML yapongezwa kudhibiti vifo kazini

Na Mwandishi Wetu, ARUSHA

NAIBU Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati, Dk. Doto Biteko, ameipongeza Kampuni ya Geita Gold Mining Limited (GGML) kwa kudhibiti matukio ya vifo na majeruhi katika shughuli za uchimbaji mgodini na kuwataka waajiri wengine kulinda usalama wa waajiriwa wao.

Dk. Biteko alitoa kauli hiyo mwishoni mwa wiki iliyopita baada ya kutembelea banda la GGML katika maonesho ya afya na usalama mahali pa kazi yanayoendelea Viwanja vya General Tyre jijini Arusha.

Biteko ambaye pia alikuwa mgeni rasmi katika kilele cha maonesho hayo, alieleza kufurahishwa na elimu ya afya na usalama mahali pa kazi inayotolewa na washiriki.

"Niwapongeze wale mliofanya maonesho hapa, mmetoa elimu kubwa kwangu na kwale ambao tumepita, lakini tumejifunza bado zipo kazi za kufanya," alisema.

Alisema waajiriwa wanatakiwa kuzingatia usalama na afya mahali pa kazi kwani kifo cha mtu mmoja kwa takwimu ni sawa na asilimia 100 kwa wategemezi wake ambao ni mke, watoto, ndugu na majirani.

"Kifo cha mtu mmoja ni kikubwa, kinatakiwa kisitokee. Wito kwa waajiri wote wakati wote ninataka mhakikishe mnarekodi sifuri katika matukio haya ya vifo mahali pa kazi.

"Kwa waajiriwa wito wangu kwenu ni kwamba mtu wa kwanza kulinda usalama ni mwajiriwa mwenyewe, ukiona mtambo unaopaswa kuundesha na una kasoro huku ukiwa umelazimishwa na mwajiri kuuendesha, uwe wa kwanza kusema mtambo huu haupo salama na usihesabike kuwa mtu uliyegoma kwa sababu pia una wajibu kulinda usalama wako," alisema.

Alitoa wito kwa kila mtu kuthamini maisha yake pindi anapokuja kazini anarejea salama bila kuwa na madhara yoyote.

Awali akimkaribisha Dk. Biteko katika banda la GGML, Meneja Usalama wa kampuni hiyo, Isack Senya alisema kuwa kwa kipindi cha zaidi ya miaka 15 halijatokea tukio la vifo kwa mfanyakazi akiwa kazini.

Senya alimwelezea Dk. Biteko namna GGML inavyotumia mfumo wa rada kuangalia mienendo ya miamba au kuta katika maeneo ya uchimbaji.

Pia alimweleza kuwapo chumba maalum cha uokozi chini ya ardhi katika migodi ili kufanya uokozi kunapotokea dharura.

Mtendaji Mkuu wa Wakala wa Afya na Usalama Mahali pa Kazi (OSHA), Hadija Mwenda alisisitiza wataendelea kusimamia majukumu yao ipasavyo kwa mustakabali wa maendeleo ya taifa.

"Tutaendelea kuwezesha maeneo ya kazi yawe salama. Suala la usalama na afya ni suala la kujenga tabia na ujengaji tabia ni jambo linatokana na kuelimishwa," alisema.

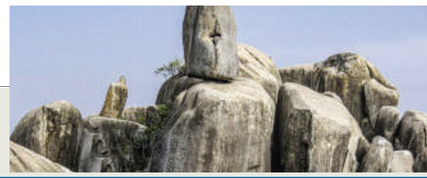

Wazazi wachangia wanafunzi kukithiri utoro

Na Marco Maduhu, SHINYANGA

BAADHI ya wanafunzi wa Shule ya Msingi Ng'homango wilayani hapa wanadaiwa kukithiri kwa utoro kwa kuzuiwa na wazazi wao kwenda shule msimu wa kilimo.

Madai hayo yalitolewa juzi na Mwalimu Mkuu Msaidizi wa Shule hiyo, Peter Yuga wakati akizungumza na Nipashe shuleni hapo kuhusiana na mahudhurio ya wanafunzi.

Yuga, alisema katika msimu huo wa kilimo, baadhi ya wazazi wamekuwa wakiwazuia kwenda watoto wao kwenda shule na kuwapeleka mashambani kulima.

Mtendaji wa Kijiji hicho cha Ng'homango, Madilya Nyema, alisema kutokana na kukithiri kwa utoro wa wanafunzi msimu huu wa kilimo, waliitisha mkutano wa hadhara na kuwaonya wazazi kuwa mwanafunzi atakayekutwa shambani wakati wa masomo atatozwa faini ya Sh.10,000.

Nyema, alisema licha ya kuweka faini hiyo wazazi waliendelea kukaidi amri hiyo na kuendelea kuwazuia watoto wao kwenda shule.

Alisema kiasi cha fedha walizokuwa wakikusanya kwa kutoza faini hilo, zilielekezwa kwenye ujenzi wa vyumba viwili vya madarasa shuleni hapo.

"Baada ya kuona wazazi wamekuwa vichwa ngumu na kuona faini hiyo ni kidogo, tukaamua kuongeza faini kuwa ni kupeleka shuleni hapo mifuko miwili ya saruji kwa kila kichwa cha mtoto, sasa hivi utoro umepungua siyo kama zamani," alisema.

Baadhi ya wanafunzi shuleni hapo walithibitisha baadhi ya wazazi kuwazuia kwenda shule msimu wa kilimo na kusababisha kukithiri kwa utoro.

Mmoja wa wazazi, Razalo Masanyiwa, alisema baadhi yao wanawazuia watoto kwenda shule ili wakalime mashambani wakati wa kilimo na mavuno kutokana na uchache wa watu kwenye familia.

Mwenyekiti wa Bodi ya JTI Leaf Services, Spika wa Bunge mstaafu, Anne Makinda (wa tatu kulia), akikabidhi mfano wa hundi ya zaidi ya Sh. milioni 150 kwa Mwenyekiti wa Jukwaa la Maendeleo Urambo (UDEI) na Mbunge wa Urambo, Margret Sitta kwa ajili ya ujenzi wa bweni jipya, wakati wa hafla ya kukabidhi rasmi bweni la Shule ya Sekondari ya Wasichana ya Margret Sitta, wilayani Urambo, mkoani Tabora mwishoni mwa wiki. **PICHA: MPIGAPICHA WETU**

Marekani kupambana malaria Tabora

Na Halima Ikunji, TABORA

MFUKO wa Rais wa Marekani wa Kupambana na Malaria (PMI) umeahidi kuongeza msaada wa utoaji huduma kwa Mkoa wa Tabora ili kupunguza kiwango cha maambukizi ya ugonjwa huo.

Hayo yalibainishwa na Mwakilishi wa Shirika la Misaada la Kimataifa Marekani (USAID) nchini, Lulu Msangi wakati akiwasilisha taarifa ya shirika hilo kwenye Kilele cha Maadhimisho ya Siku ya Malaria Duniani yaliyofanyika Kitaifa mkoani hapa .

Lulu alisema kuwa mradi huo unaojulikana kwa jina la PMI Shinda Malaria utaanza kutekelezwa na Taasisi ya Ifakara Health Institute (IHI) kwa ufadhili ya USAID baada kuzinduliwa katika maadhimisho hayo.

Alisisitiza kuwa msaada huo utajumuisha afua ya uchunguzi wa malaria na matibabu, afua ya mabadiliko ya tabia za kijamii, kuzuia malaria wakati wa ujauzito, ufuatiliaji na tathmini ya shughuli za kupambana na ugonjwa huo.

Lulu alibainisha kuwa shirika hilo halifurahishwi na kiwango cha maambukizi ya ugonjwa huo mkoani hapa kutokana na utafiti kubaini umewapata asilimia 23 ya watoto walio chini ya miaka mitano.

'Hiki ni kiwango kikubwa sana cha malaria ukilinganisha na viwango vya mikoa ya Singida, Manyara, na Dodoma ambayo ina asilimia moja tu ya watoto chini ya umri huo waliopatikana na ugonjwa huo," alisema.

Mkurugenzi wa Miradi Wizara ya Afya, Cathylene Joachim, alisema serikali imeendelea kuweka mkazo na hamasa ya kudhibiti maambukizi hayo katika mkoa huo na mingine yenye kiwango kikubwa nchini.

Alitaja makundi mengine ambayo yako katika hatari kubwa ya kupata malaria kuwa ni wajawazito, wafanyakazi migodini, wavuvi na wakulima, hivyo wataendelea kuongeza hamasa zaidi kwenye matumizi ya vyandarua.

Mwenyekiti wa Chama cha Wabunge Wanaharakati wa Kupambana na Malaria (TAPAMA), Riziki Lulinda, aliishauri serikali kuja na mkakati madhubuti wa kudhibiti ugonjwa huo mkoani hapa.

Akihitimisha maadhimisho hayo, Naibu Waziri wa Afya. Dk. Godwin Mollel aliwataka wakazi wa Tabora na mikoa mingine nchini kutumia vyandarua na wanapohisi kuwa na malaria waende hospitalini.

Kwa mujibu wa Dk. Mollel, Rais Dk. Samia Suluhu Hassan ameipatia wizara hiyo takriban Sh. tril. 6.7 kwa ajili ya mapambano dhidi ya ugonjwa huo ili kuhakikisha kiwango kinashuka hadi asilimia 3.5.

Alisema kiwango cha malaria kinaendelea kupungua kila mwaka kwani mwaka 1990 maambukizi yalikuwa asilimia 50 lakini sasa wana asilimia 8.1 kitaifa licha ya mkoa huo kuwa na asilimia kubwa.

Halmashauri zashindwa kukusanya kodi ya uzio

Na Rose Jacob, MWANZA

TAASISI ya Kuzuia na Kupambana na Rushwa (TAKUKURU) Mkoa wa Mwanza imesema halmashauri mkoani hapa zimeshindwa kukusanya kodi ya zuio kwa wananchi.

Akizungumza na waandishi wa habari, Mkuu wa TAKUKURU mkoani hapa, James Ruge, alisema kuwa tatizo hilo linachangia kushuka kwa makusanyo ya mapato.

"TAKUKURU Mkoa wa Mwanza imefanya kazi ya uchambuzi wa mfumo wa kodi ya zuio na kufanikiwa kukusanya zaidi ya Shilingi milioni 68.164 katika halmashauri ya Ilemela kupitia Mamlaka ya Mapato Tanzania (TRA)," alisema Ruge.

Alisema taasisi hiyo pia imebaini mapungufu mbalimbali ikiwemo uelewa mdogo kwa wafanyabiasharawa kodi hiyo ya zuio na baadhi ya watoa huduma mitaani hususani mafundi ujenzi kutokuwa na namba ya mlipa kodi (TIN).

Ujio madaktari bingwa upasuaji, figo kuleta neema kwa wananchi

Na Mwandishi Wetu

MADAKTARI bingwa kutoka Uturuki wamewasili nchini kwa ajili ya kutoa matibabu ya upasuaji kwa wagonjwa mbalimbali, ikiwamo upandikizaji wa figo, utengenezaji wa mishipa ya njia ya damu, upasuaji wa uvimbe, matiti, nyongo, magonjwa ya njia ya haja kubwa na mfumo wa chakula ambao wataweka kambi katika Hospitali ya Shifaa Pan Africa iliyoko wilayani Kinondoni jijini Dar es Salaam.

Mkurugenzi wa East Africa Afya Turkish Healt Services, Fatih ilhan, alisema juzi kuwa huduma hizo za upimaji kwa wagonjwa zitatolewa bure bila malipo kwa wananchi wote.

"Kambi hiyo inawalenga watu wazima na watoto wenye viashiria vya magonjwa ya figo na moyo, ikiwamo, kutoongezeka uzito, kupumua kwa shida, kuchoka, kikohozi cha mara kwa mara, kutokwa jasho jingi pamoja na kushindwa kuhimili mazoezi." Alisema.

"Natoa wito kwa ambao waoonesha viashiria kama hivyo wafike hospitalini hapa, tunawafanyia uchunguzi bila malipo, wenye kuhitaji tiba watazipata," alisema. Aidha, Kampuni ya East Africa Afya Turkish Healt Services inayoratibu kambi hiyo ya madaktari kwa kushirikiana na Vertex Group Experts, inawaarifu wananchi wote wenye matatizo mbalimbali yanayopaswa kufanyiwa upasuaji na wenye matatizo ya figo kufanya utaratibu mapema wa kupata nafasi ya matibabu kuanzia Mei 1, mwaka huu ili kuonana na madaktari bingwa ambao ni Prof. Dk. Soykan Barlas (bingwa wa upasuaji) na Prof. Dk. Suheyla Apaydin (daktari bingwa wa magonjwa ya figo). Pia alisema kambi itakuwa ni ya siku moja tu ila Kampuni ya East Africa Afya Turkish Healt Services itaendelea kufungua milango kwenye ofisi zake kwa wiki nzima kutoa ushauri kwa wagonjwa mbalimbali wanaotafuta huduma ya kitabibu katika hospitali zilizoko Uturuki, alisema ofisi zitakuwa wazi kuanzia saa 02:00 asubuhi hadi saa 09:30 mchana, hivyo aliwahimiza wananchi kuchangamkia fursa hiyo.

Mkazi wa Kinondoni, Najma Ismail, aliyewahi kufika katika hospitali hiyo mwenye maradhi ya figo amefurahishwa na huduma alizozipata.

"Nimepokelewa vizuri, nimepata huduma vizuri naupongeza uongozi wa Shifaa kwa kuandaa kambi hii ya matibabu ya figo ya bure kwa sababu itatupa fursa ya kukutana na madaktari bingwa," alisema.

Naye Peter Mwalongo Mkazi wa Nkuhungu mkoani Dodoma, alisema amepata taarifa ya kambi hiyo kupitia mitandao ya kijamii na amejipanga kuja Dar es Salaam kupata huduma hiyo ya bure.

Nimeishi na taatizo la figo kwa muda mrefu fursa hii itanipa mimi nafasi ya kukutana na wataalamu wa uhakika nitaambatana na mke wangu alituambia ili naye aweze kutumia fursa hiyo kufanyiwa uchunguzi bure kwa kuwa unafanyika bure.

"Kambi hii ni fursa kwa watu wengi hasa wasiyojiweza kwa kuwa inatoa nafasi kwao kupata huduma za kibingwa bure, hivyo naupongeza uongozi wa Hospitali ya Shifaa na Kampuni ya East Africa Afya Turkish Healt Services kwa kuleta kambi hii." Alisema.

JAMHURI YA MUUNGANO WA TANZANIA
WAZIRI WA MADINI

HOTUBA YA MHESHIMIWA ANTHONY PETER MAVUNDE (MB.), WAZIRI WA MADINI AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025

Mhe. Anthony Peter Mavunde (Mb.)
Waziri wa Madini

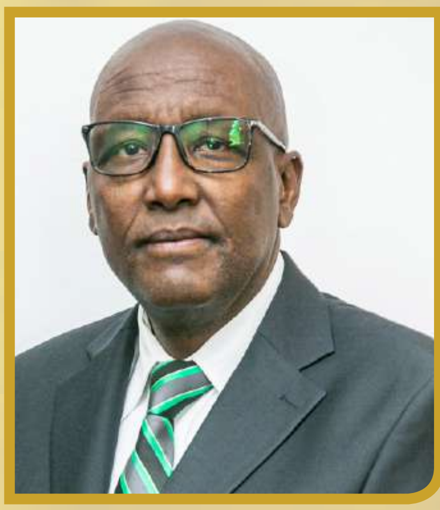

Mhe. Dkt. Steven Lemomo Kiruswa (Mb.)
Naibu Waziri wa Madini

Bw. Kheri Abdul Mahimbali
Katibu Mkuu

Bw. Msafiri Lameck Mbibo
Naibu Katibu Mkuu

HOTUBA YA MHESHIMIWA ANTHONY PETER MAVUNDE (MB.), WAZIRI WA MADINI AKIWASILISHA BUNGENI MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025

A. UTANGULIZI

1. Mheshimiwa Spika, baada ya kupokea taarifa iliyowasilishwa Bungeni na Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini iliyochambua bajeti ya Wizara ya Madini, naomba kutoa hoja kwamba, Bunge lako Tukufu sasa likubali kupokea, kujadili na kupitisha Taarifa ya Utekelezaji wa Majukumu ya Wizara ya Madini kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024 pamoja na Mpango na Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Kawaida na ya Maendeleo ya Wizara ya Madini na Taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.
2. Mheshimiwa Spika, awali ya yote, ninamshukuru Mwenyezi Mungu, mwingi wa rehema, kwa fadhila zake na kuijalia nchi yetu amani na utulivu na kutuwezesha kushiriki katika mkutano huu wa 15 wa Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania. Kwa unyenyekevu mkubwa, ninamuomba Mwenyezi Mungu atuongoze vyema na kutupa busara na hekima katika kujadili Hotuba ya Bajeti ya Wizara ya Madini kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 kwa nia njema ya kuendeleza nchi yetu na kuboresha ustawi na maendeleo ya watanzania.
3. Mheshimiwa Spika, nitumie fursa hii kumpongeza na kumshukuru sana Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa utendaji wake wenye maono, maridhiano, weledi, uwajibikaji na ujasiri kwa manufaa mapana ya Taifa. Aidha, Mheshimiwa Rais amekuwa na mchango mkubwa sana katika maendeleo ya Sekta ya Madini kwa kutoa miongozo, maagizo na maelekezo mbalimbali kwa ajili ya kuvutia uwekezaji na kuikuza sekta.
4. Mheshimiwa Spika, kwa namna ya kipekee nitumie fursa hii adhimu kutoa shukrani zangu za dhati kwa Mheshimiwa Rais kwa kuniamini na kunipa dhamana ya kusimamia Sekta ya Madini. Ni ahadi yangu kwa Mheshimiwa Rais, na Bunge lako Tukufu pamoja na Watanzania kwamba nitaitumikia nafasi hii kwa uadilifu, uaminifu na kwa uwezo wangu wote ili kuendeleza sekta hii muhimu.
5. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Uongozi wa Serikali ya Awamu ya Sita, Mheshimiwa Rais ametuonesha kwa vitendo namna anavyoithamini Sekta ya Madini kwa kushiriki yeye mwenyewe katika shughuli za madini ikiwemo kufanya uhamasishaji mkubwa kwenye uwekezaji. Pia, ameshiriki kwenye hafla za utiaji saini mikataba ya uchimbaji wa madini, ununuzi na uzinduzi wa mitambo maalum ya uchorongaji kwa ajili ya kuwawezesha wachimbaji wadogo kuongeza tija na uwezeshaji katika ujenzi wa miundombinu mbalimbali ya shughuli za madini.
6. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Awamu ya Sita tumeshuhudia mafanikio mbalimbali katika Sekta ya Madini ikiwemo: kuendelea kuongezeka kwa Mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa kutoka asilimia 6.7 mwaka 2020, asilimia 7.3 mwaka 2021 hadi kufikia asilimia 9.1 mwaka 2022; ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali uliongezeka kutoka shilingi 588,047,051,190.03 mwaka 2020/2021, shilingi 623,237,296,973.40 mwaka 2021/2022 hadi shilingi 678,042,598,813.92 mwaka 2022/2023.
7. Mheshimiwa Spika, mafanikio mengine ni pamoja na kuongezeka kwa masoko na vituo vya ununuzi wa madini kutoka 41 na 61 mwaka 2020/2021 hadi kufikia 42 na 100 mwaka 2023/2024 ambapo kulifanyika biashara ya madini yenye thamani ya shilingi 2,095,960,697,019.40 na shilingi 1,926,415,580,991.11 mtawalia. Aidha, Serikali imenunua mitambo mitano (5) ya uchorongaji kwa ajili ya wachimbaji wadogo na kuigawanya kwenye maeneo mbalimbali ya uchimbaji mdogo wa madini nchini.
8. Mheshimiwa Spika, ili kuendeleza Madini Muhimu na Madini Mkakati, Serikali imetoa leseni ya uchimbaji mkubwa wa madini Tembo (Heavy Mineral Sands) kwa mradi wa Tajiri uliopo Wilaya ya Pangani, Mkoa wa Tanga pamoja na Leseni ya Ujenzi wa Kiwanda cha Kusafisha Madini ya Metali Wilaya ya Kahama, Mkoa wa Shinyanga.
9. Mheshimiwa Spika, namshukuru kwa dhati Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa miongozo yake mbalimbali anayoitoa yenye lengo la kuhakikisha kuwa Sekta ya Madini inakuwa na mchango endelevu na kuwanufaisha watanzania na Taifa kwa ujumla.
10. Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa uongozi madhubuti na maelekezo anayoyatoa ili kufanikisha utendaji kazi Serikalini. Nimshukuru zaidi kwa hotuba yake iliyojaa maono mazuri aliyoiwasilisha hapa bungeni ambayo inatoa mwelekeo wa utekelezaji wa kazi za Serikali. Hotuba hiyo kwa kiasi kikubwa imeonesha mapitio ya uendeshaji wa shughuli za Serikali katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2023/2024 na Mpango wa Bajeti ya Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 pamoja na utekelezaji wa Ilani ya Uchaguzi ya Chama cha Mapinduzi ya Mwaka 2020.
11. Mheshimiwa Spika, napenda kumpongeza Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati kwa kuaminiwa na kuteuliwa na Mheshimiwa Rais kushika nyadhifa hizo. Aidha, nimshukuru kwa kazi kubwa aliyoifanya ya kuisimamia na kuijenga Sekta ya Madini kwa ubunifu na uadilifu mkubwa alipokuwa Waziri wa Madini.
12. Mheshimiwa Spika, Viongozi hawa wote wamekuwa tayari kushirikiana nasi muda wote, kutusikiliza na kutupa maelekezo na miongozo mbalimbali ambayo yametusaidia sana katika kutekeleza majukumu ya Wizara kwa ufanisi zaidi.
13. Mheshimiwa Spika, naomba nitumie fursa hii kukupongeza wewe binafsi kwa kuendelea kuliongoza Bunge kwa ustadi, umahiri, hekima, busara na ubunifu mkubwa. Aidha, niwapongeze Mheshimiwa Mussa Azzan Zungu (Mb.), Naibu Spika na Wenyeviti wa Bunge kwa kuendelea kushirikiana nawe katika kuliongoza Bunge la Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kwa weledi mkubwa. Ni dhahiri kuwa mmeonesha ukomavu mkubwa wa kisiasa wakati wote wa kuendesha vikao vya Bunge. Tuna imani kuwa mtaendelea kuliongoza Bunge kufanya maamuzi sahihi na yenye tija kwa maslahi mapana ya Taifa na kulifanya Bunge letu liendelee kuheshimika ndani na nje ya nchi yetu.
14. Mheshimiwa Spika, naomba niwapongeze Mheshimiwa Dkt. David Mathayo David (Mb.), Mwenyekiti wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini na Mheshimiwa Kilumbe Shabani Ng'enda (Mb.), Makamu Mwenyekiti wa Kamati kwa kuchaguliwa kuiongoza Kamati hii. Aidha, nawapongeza wajumbe wa Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini kwa kuteuliwa kuwa wajumbe wa Kamati hiyo. Tunaipongeza Kamati kwa kazi nzuri wanayoifanya ya kutoa ushauri na maelekezo mbalimbali ambayo yanasaidia kuongeza ufanisi na umakini wa utendaji kazi wa Wizara. Vilevile, ninaishukuru Kamati kwa kujadili kwa kina Makadirio ya Mapato na Matumizi ya Fungu 100, kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 na kuyapitisha kwa kauli moja.

Napenda kuliahidi Bunge lako Tukufu kuwa nitaendelea kuipa Kamati ushirikiano wa dhati katika kuhakikisha kuwa Sekta ya Madini inaendelea kuimarika na kuwanufaisha watanzania.

15. Mheshimiwa Spika, napenda kutoa shukrani na pongezi kwa Bunge lako Tukufu kwa kazi nzuri ambazo limekuwa likifanya katika kuisimamia na kuishauri Serikali, ikiwemo Wizara ya Madini. Kupitia kwako, naliomba Bunge liendelee kutupatia ushirikiano ili kuiendeleza sekta hii muhimu katika kujenga uchumi shindani kwa maendeleo ya Taifa. Aidha, napenda kuwapongeza Waheshimiwa Mawaziri na Naibu Mawaziri wote kwa kuaminiwa na Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania kuongoza Wizara mbalimbali. Pia, ninawashukuru wote kwa ushirikiano wanaonipa katika kutekeleza majukumu ya kusimamia Sekta ya Madini.
16. Mheshimiwa Spika, kipekee kabisa, nitumie fursa hii kuwashukuru wananchi wa Jimbo la Dodoma Mjini kwa kuendelea kunipa ushirikiano kama Mbunge wao na kunivumilia ninapokuwa nikitekeleza majukumu mengine ya kitaifa kama Waziri wa Madini.
17. Mheshimiwa Spika, napenda nimshukuru kwa dhati kabisa Dkt. Steven Lemomo Kiruswa (Mb.), Naibu Waziri wa Madini, kwa ushirikiano anaonipa katika kutekeleza majukumu ya Wizara. Aidha, napenda kumshukuru Bw. Kheri Abdul Mahimbali, Katibu Mkuu, Bw. Msafiri Lameck Mbibo, Naibu Katibu Mkuu na Dkt. AbdulRahman Shabani Mwanga, Kamishna wa Madini kwa uchapakazi wao mahiri na ushirikiano wanaonipatia katika kutekeleza majukumu ya Wizara. Pia, niishukuru Menejimenti ya Wizara pamoja na Wenyeviti wa Bodi, Wakuu wa Taasisi zilizo chini ya Wizara ya Madini pamoja na wafanyakazi wote kwa ushirikiano na utendaji kazi mzuri katika kutekeleza majukumu yao.
18. Mheshimiwa Spika, naishukuru sana familia yangu mke wangu Jacquelyne Moses Lupasa na watoto wangu Atarah na Allan kwa upendo, uvumilivu, ushirikiano na maombi yao wakati wote ninapotekeleza majukumu yangu. Wamekuwa wavumilivu na wenye ushirikiano mkubwa kwa kipindi chote ninapokuwa ninatekeleza majukumu ya ubunge na uwaziri na wamekubali kubeba baadhi ya majukumu ya familia.
19. Mheshimiwa Spika, kwa masikitiko makubwa naungana na wenzangu kutoa pole kwa Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, familia na watanzania wote kwa ujumla kwa kuondokewa na Viongozi wetu mashuhuri, shupavu, walioipenda na kuitumikia nchi hii ambao ni Hayati Ali Hassan Mwinyi, Rais Mstaafu wa Awamu ya Pili wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, Hayati Edward Ngoyai Lowassa, Waziri Mkuu Mstaafu na Dkt. Ibrahim Msabaha aliyewahi kuwa Waziri wa Nishati na Madini. Tunawaombea kwa Mwenyezi Mungu awapumzishe kwa amani.
20. Mheshimiwa Spika, kwa masikitiko makubwa niungane na watanzania wengine kutoa pole kwa wananchi wa Jimbo la Mbarali kwa kuondokewa na aliyekuwa Mbunge wao Mheshimiwa Francis Mtega na wananchi wa Jimbo la Kwahani kwa kuondokewa na aliyekuwa Mbunge wao Mheshimiwa Ahmed Yahya Abdulwakil. Mwenyezi Mungu awarehemu.
21. Mheshimiwa Spika, kufuatia majanga mbalimbali yaliyosababishwa na mvua zinazoendelea kunyesha na ajali za barabarani naomba kutoa pole kwa Mheshimiwa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na watanzania wote kwa ujumla kutokana na vifo, majeraha, upotevu na uharibifu wa mali na miundombinu. Majanga hayo ni pamoja na maporomoko ya udongo yaliyotokea huko Hanang na mafuriko ya Rufiji.
22. Mheshimiwa Spika, baada ya kutoa salamu za shukrani na pole, naomba sasa nijielekeze katika maeneo mahsusi ya hotuba hii ambayo ni: Mwenendo wa Biashara ya Madini Duniani; Mapitio ya Utekelezaji wa Mpango na Bajeti kwa Mwaka wa Fedha 2023/2024; na Mpango na Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2024/2025.

B. MWENENDO WA BIASHARA YA MADINI DUNIANI

23. Mheshimiwa Spika, kwa kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024, bei ya madini ya dhahabu kwa wakia ilipanda hadi kufikia wastani wa Dola za Marekani 2,138.01 ikilinganishwa na bei ya wastani wa Dola za Marekani 1,854.54 katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023. Kuongezeka kwa bei ya dhahabu kunatokana na sababu mbalimbali ikiwemo mahitaji makubwa ya madini hayo duniani.
24. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa madini ya almasi, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, mwenendo wa biashara ya madini hayo duniani umeendelea kusuasua kutokana na mdororo wa uchumi uliosababishwa na madhara ya vita kati ya Urusi na Ukraine. Madini hayo yameshuka bei duniani kwa asilimia 19 kwa mwezi Machi, 2024. Aidha, wastani wa mauzo ya madini ya almasi katika kipindi husika ni karati 201.71 yenye thamani ya dola za Marekani 43,231,183.71 ikilinganishwa na karati 271.74 yenye thamani ya dola za Marekani 50,824,739.77 katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi, 2023. Hatua zilizoanza kuchukuliwa na wazalishaji mbalimbali wa almasi duniani ni kupunguza uzalishaji wa almasi ili kuimarisha bei ya madini hayo.
25. Mheshimiwa Spika, napenda kulifahamisha Bunge lako Tukufu kwamba nchi yetu ni miongoni mwa nchi zilizobarikiwa kuwa na madini mkakati ambayo uhitaji wake ni mkubwa kwenye nishati safi na salama na teknolojia nyingine za kisasa duniani. Aidha, uhitaji huu unatokana na utekelezaji wa azimio la pamoja la dunia la kupunguza hewa ya ukaa ifikapo 2050 (Net Zero Emission). Miongoni mwa madini mkakati yanayopatikana nchini ni pamoja na lithium, cobalt, nikeli, shaba, aluminium, zinki, kinywe na rare earth elements (REE).
26. Mheshimiwa Spika, ili nchi yetu iweze kunufaika na madini hayo, Wizara imeandaa mkakati wa uendelezaji wa madini muhimu na madini mkakati hapa nchini. Mkakati huo unalenga kuhakikisha kwamba madini hayo yanaongezwa thamani hapa nchini ikiwemo kuzalisha bidhaa zinazohitajika katika soko kama vile betri za magari ya umeme na hivyo kuongeza manufaa kwa nchi ikiwemo kuongeza mapato ya Serikali na ajira kwa watanzania.
27. Mheshimiwa Spika, ili kuongeza manufaa yatokanayo na madini muhimu na madini mkakati, kwa mara ya kwanza kitajengwa kiwanda kikubwa na cha kisasa cha usafishaji na uongezaji thamani madini cha Multi Metals Processing Facility katika eneo maalumu la ukanda wa kiuchumi la Buzwagi Special Economic Zone lililopo Wilaya ya Kahama.

C. MAPITIO YA UTEKELEZAJI WA MPANGO NA BAJETI KWA MWAKA WA FEDHA 2023/2024

I. Mapato

28. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Bunge lako Tukufu liliidhinisha bajeti ya jumla ya shilingi 89,357,491,000.00 kwa Wizara ya Madini. Baada ya marejeo yaliyofanyika kwa kuongeza fedha za maendeleo shilingi 74,823,300,000.00 ilifanya bajeti ya Wizara kufikia shilingi 163,008,241,000.00. Kati ya bajeti hiyo, shilingi 45,877,443,000.00 ni fedha za matumizi mengineyo, shilingi 20,307,498,000.00 mishahara ya watumishi wa Wizara na taasisi zake na shilingi 96,823,300,000.00 ni kwa ajili ya utekelezaji wa miradi ya maendeleo.
29. Mheshimiwa Spika, kwa upande wa ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali, katika mwaka 2023/2024, Wizara ilipangiwa kukusanya jumla ya shilingi 1,006,705,169,300.00. Kati ya fedha hizo, shilingi 882,128,205,000.00 zilipangwa kukusanywa na kuwasilishwa Hazina na shilingi 124,576,964,300.00 zilipangwa kukusanywa na kutumiwa na taasisi zilizo chini ya Wizara.
30. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Wizara imepokea jumla ya shilingi 135,695,115,605.50 sawa na asilimia 83.24. Kati ya fedha hizo shilingi 35,109,940,171.76 ni kwa ajili ya matumizi mengineyo, shilingi 16,322,908,519.34 ni kwa ajili ya mishahara na shilingi 84,262,266,914.40 ni matumizi ya maendeleo. Aidha, shilingi 924,951,402.63 zimepokelewa kupitia akaunti ya amana kwa ajili ya awamu ya pili ya ujenzi wa jengo la Wizara ya Madini Makao Makuu pamoja na Jengo la Ofisi ya Makao Makuu ya Tume ya Madini. Majengo yote yanajengwa hapa Jijini Dodoma.

II. Miradi ya Maendeleo

31. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Wizara ilipokea na kutumia fedha za maendeleo shilingi 75,907,393,763.15 kwa ajili ya kukamilisha usanifu wa jengo la Kituo cha Jemolojia Tanzania (TGC); ununuzi wa magari; kugharamia mihadi ya kisheria (Deed of Settlement) kati ya Serikali na Kampuni ya Winshear Gold Corporation; na kuwajengea uwezo watumishi wa TGC na watendaji wa Wizara katika shughuli za uongezaji thamani madini.

III. Utekelezaji wa Shughuli Mahsusi

32. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha Sekta ya Madini inaendelea kukua na kuwanufaisha watanzania ikiwa ni pamoja na kuongeza mchango wake kwenye Pato la Taifa, mwaka 2023/2024 Wizara ilijielekeza katika utekelezaji wa shughuli zifuatazo: kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli na kuongeza mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa; kuendeleza madini muhimu na madini mkakati; kuwaendeleza na kusogeza huduma za ugani kwa wachimbaji wadogo; kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini; kuhamasisha uwekezaji na biashara katika Sekta ya Madini na uanzishwaji wa minada na maonesho ya madini ya vito; na kuzijengea uwezo taasisi zilizo chini ya Wizara ya Madini ili ziweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi.

(a) Kuimarisha Ukusanyaji wa Maduhuli na Kuongeza Mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa

33. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2023/2024, Wizara ilipangiwa kukusanya maduhuli ya shilingi 1,006,705,169,300.00 kutoka katika vyanzo mbalimbali. Kati ya fedha hizo, shilingi 882,128,205,000.00 zilipangwa kukusanywa na kuwasilishwa Hazina ambapo hadi Machi, 2024 shilingi 548,297,119,748.13 zimekusanywa na kuwasilishwa Hazina. Makusanyo hayo ni sawa na asilimia 62.1 ya lengo la makusanyo kwa mwaka.
34. Mheshimiwa Spika, Taasisi zilizo chini ya Wizara zilipangiwa kukusanya na kutumia shilingi 124,576,964,300.00 ambapo hadi kufikia Machi, 2024 shilingi 41,184,565,856.15 zilikusanywa sawa na asilimia 33 ya lengo la makusanyo kwa mwaka. Aidha, malengo ya makusanyo hayo hayakufikiwa kutokana na mvua kubwa zilizonyesha mwaka huu. Mvua hizo ziliathiri kwa kiasi kikubwa miradi ya STAMICO ikiwemo shughuli za uchorongaji, uzalishaji na usafirishaji wa makaa ya mawe na usimikaji wa mitambo miwili (2) ya kuzalisha mkaa mbadala unaotokana na makaa ya mawe (coal briquette).
35. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kupambana na kudhibiti vitendo vya utoroshaji wa madini nchini unaofanywa na wachimbaji na wafanyabiashara wa madini wasio waaminifu. Katika kipindi cha kuanzia Julai 2023 hadi Machi 2024 Wizara kwa kushirikiana na mamlaka nyingine za Serikali imefanikiwa kukamata madini ya aina mbalimbali yenye thamani ya jumla ya shilingi 3,971,436,761.29 katika Mikoa ya kimadini ya Geita, Songwe, Chunya, Kahama, Mbeya na Kilimanjaro. Aidha, madini hayo yaliyokamatwa yalitaifishwa na wahusika 157 walifikishwa kwenye vyombo vya Sheria.
Napenda kuwahimiza wachimbaji na wafanyabiashara kuzingatia Sheria, Kanuni na Taratibu zinazosimamia Sekta ya Madini.
36. Mheshimiwa Spika, kutokana na jitihada zilizofanyika kumekuwa na ongezeko la ukusanyaji wa maduhuli ambapo katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi, 2024 jumla ya shilingi 548,297,119,748.13

zimekusanywa na kuwasilishwa katika Mfuko Mkuu wa Serikali ikilinganishwa na shilingi 509,389,265,413.90 zilizokusanywa katika kipindi kama hicho Mwaka wa Fedha 2022/2023 sawa na ongezeko la asilimia 7.4. Aidha, ili kuongeza maduhuli ya Serikali, Wizara imeimarisha usimamizi na ukaguzi kwenye maeneo ya uchimbaji, masoko ya madini, vituo vya ununuzi wa madini na mipaka ya nchi.

37. Mheshimiwa Spika, kasi ya ukuaji wa Sekta ya Madini na mchango wake kwenye Pato la Taifa imeendelea kuimarika. Mathalani, mwaka 2022 Sekta ya Madini ilikua kwa asilimia 10.9 ikilinganishwa na ukuaji wa asilimia 9.4 mwaka 2021. Aidha, mchango wa Sekta ya Madini katika Pato la Taifa uliongezeka na kufikia asilimia 9.1 kwa mwaka 2022, ikilinganishwa na mchango wa asilimia 7.3 mwaka 2021. Pia, mchango wa Sekta ya Madini katika Pato la Taifa kwa robo ya tatu (Januari hadi Septemba, 2023) ulifikia asilimia 10.9 ikilinganishwa na asilimia 9.5 kwa kipindi kama hicho mwaka 2022.

38. Mheshimiwa Spika, mwenendo wa mapato ya fedha za kigeni kupitia Sekta ya Madini umekuwa ukiimarika mwaka hadi mwaka. Mwaka 2023 madini yenye thamani ya dola za Marekani milioni 3,551.4 yaliuzwa nje ya nchi sawa na asilimia 56.2 ya mauzo ya bidhaa zisizo za asili (non traditional goods) ikilinganishwa na mauzo ya dola za Marekani milioni 3,395.3 sawa na asilimia 56.0 mwaka 2022. Hivyo, mauzo ya madini ya mwaka 2023 yaliongezeka kwa dola za Marekani milioni 156.1 ambayo ni asilimia 4.6 kutoka mauzo ya mwaka 2022.

39. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka 2023, jumla ya vibali 11,258 vya kuuza madini nje ya nchi vilitolewa ikilinganishwa na vibali 10,318 vilivyotolewa Mwaka 2022. Ongezeko la vibali hivyo kwa kiasi kikubwa limetokana na kuongezeka kwa uhitaji wa madini ya vito na makaa ya mawe nje ya nchi. Aidha, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, jumla ya vibali 115 vya uingizaji madini nchini vilitolewa ikiwa ni hatua mojawapo ya kusimamia na kudhibiti biashara ya madini nchini.

40. Mheshimiwa Spika, mwenendo wa mapato ya kodi yatokanayo na Sekta ya Madini umekuwa ukiongezeka mwaka hadi mwaka. Mwaka 2022/2023 mapato ya kodi yatokanayo na Sekta ya Madini yalifikia shilingi 3,143,212,216,996.76 sawa na asilimia 13.9 ya mapato yote ya kodi yaliyokusanywa na TRA. Aidha, mapato haya yameongezeka kwa asilimia 50.3 kutoka shilingi 2,091,256,445,986.27 mwaka 2021/2022.

(b) Kuendeleza Madini Muhimu na Madini Mkakati

41. Mheshimiwa Spika, jitihada mbalimbali zimeendelea kufanyika kuhakikisha madini muhimu na madini mkakati yananufaisha Taifa. Jitihada hizo ni pamoja na kufanya tafiti na kutangaza fursa za uwepo wa madini nchini kupitia maono ya Vision 2030: Madini ni Maisha na Utajiri. Aidha, suala la madini muhimu na madini mkakati ni miongoni mwa maboresho yaliyopendekezwa kufanyika katika Sheria ya Madini, Sura 123 kupitia muswada wa marekebisho ya Sheria mbalimbali namba 4 wa Mwaka 2024 ambao ulisomwa kwa mara ya kwanza katika mkutano wa 14 wa Bunge. Lengo la maboresho hayo ni kuweka usimamizi thabiti wa madini mkakati na madini muhimu ili kupata manufaa mapana kupitia mnyororo wa thamani wa madini hayo.

42. Mheshimiwa Spika, kwa kipindi cha kuanzia Julai 2023 hadi Machi 2024, leseni ya Uchimbaji Mkubwa wa Madini ya Heavy Mineral Sands imetolewa kwa Kampuni ya Nyati Mineral Sands Limited (NYSL) katika mradi wa Tajiri uliopo Wilaya ya Pangani mkoani Tanga na leseni ya usafishaji madini imetolewa kwa kampuni ya Tembo Nickel Refining Company Limited uliopo Wilaya ya Kahama mkoani Shinyanga.

43. Mheshimiwa Spika, thamani ya uwekezaji katika miradi hii inatarajiwa kuwa jumla ya dola za Marekani milioni 760.23 sawa na shilingi trilioni 1.78. Uwekezaji huu utaongeza ajira, kodi, tozo mbalimbali, manufaa yatokanayo na uwajibikaji wa kampuni za madini kwa jamii (CSR) na ushirikishwaji wa watanzania katika uuzaji wa bidhaa utoaji huduma katika shughuli za madini na uhawilishaji wa teknolojia kwa watalaam wa kitanzania.

44. Mheshimiwa Spika, Serikali inaendelea kuhamasisha uwekezaji katika madini muhimu na mkakati ili madini hayo yaweze kunufaisha Taifa kutokana na uhitaji wake kwa ajili ya teknolojia mbalimbali pamoja na kupunguza hewa ya ukaa duniani. Kutokana na uhamasishaji huo Wizara imeendelea kupokea maombi mbalimbali ya uwekezaji kwenye madini hayo ikiwemo ombi la leseni ya uchimbaji wa madini ya kinywe la Kampuni ya Duma Tanzgraphite Limited (DTL) katika eneo la Epanko, Wilaya ya Ulanga.

Kwa kuwa kuna uhitaji mkubwa wa madini hayo duniani kwa sasa, nachukua fursa hii kuwakaribisha wawekezaji kuendelea kuwekeza nchini kwenye utafutaji, uchimbaji, uchenjuaji na uongezaji thamani pamoja na biashara ya madini nchini hususani kwenye madini muhimu na mkakati.

(c) Kuwaendeleza Wachimbaji Wadogo na Kusogeza Huduma za Ugani kwa Wachimbaji Wadogo

45. Mheshimiwa Spika, kwa kutambua mchango wa wachimbaji wadogo katika kukuza uchumi wa mtu mmoja mmoja na Taifa kwa ujumla, Wizara imeliwezesha Shirika la Madini la Taifa (STAMICO) kununua mitambo mitano (5) ya uchorongaji kwa ajili ya wachimbaji wadogo. Mitambo hiyo tayari imeanza kazi ya uchorongaji kuanzia tarehe 4 Desemba, 2023 katika maeneo ya leseni za wachimbaji wadogo ya Nyamongo-Tarime, Itumbi-Chunya, Lwamgasa-Geita, Katente-Bukombe, Buhemba-Butiama na Nholi-Dodoma.

46. Mheshimiwa Spika, STAMICO inakusudia kufanya ujenzi wa vituo vipya viwili vya mfano vya kuchakata madini ya chokaa na chumvi. Kituo kwa ajili ya kuchakata madini ya chokaa kitajengwa katika eneo la Kona Z Mkoa wa Tanga na kituo kwa ajili ya kuchakata chumvi kitajengwa katika eneo la Nangurukuru-Kilwa. Aidha, STAMICO imeanza utekelezaji wa hatua za mwanzo za kuainisha mahitaji ya ujenzi wa vituo hivyo.

47. Mheshimiwa Spika, kupitia vituo vya mfano vilivyopo Katente, Lwamgasa na Itumbi, STAMICO imeendelea kutoa huduma ya uchenjuaji wa dhahabu na kwa gharama nafuu kwa wachimbaji wadogo na kukusanya jumla ya shilingi milioni 794.13 katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024. Aidha, STAMICO imekifanyia maboresho Kituo cha Mfano cha Lwamgasa ili kuongeza uwezo wa kituo kuchenjua mbale ya madini ya dhahabu kutoka tani 9 hadi tani 30 kwa siku.

48. Mheshimiwa Spika, katika kuwaendeleza wachimbaji wadogo ili kuwawezesha kushiriki kikamilifu katika shughuli za madini. Wizara na taasisi zake ilitoa mafunzo kwa wachimbaji wadogo 10,213 kuhusu masuala ya usalama migodini, afya na utunzaji wa mazingira. Aidha, wachimbaji hao walipatiwa mafunzo kuhusu biashara ya madini pamoja na ulipaji kodi na mirabaha ya Serikali.

49. Mheshimiwa Spika, Wizara kwa kushirikiana na Shirikisho la Vyama vya Wachimbaji Wadogo Tanzania (FEMATA) iliratibu ziara ya mafunzo kwa wachimbaji na wafanyabiashara zaidi ya 100 nchini China. Katika ziara hiyo wachimbaji wadogo walipata fursa ya kutembelea viwanda vinavyotengeneza mitambo na vifaa vya uchimbaji na uchenjuaji wa madini pamoja na kukutana na wafanya biashara wa madini wa China. Ziara hiyo iliwawezesha wachimbaji hao kupata ujuzi, uzoefu na kujifunza kuhusu teknolojia mpya na kutafuta masoko ya madini.

50. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia taasisi zake imeendelea kuwahamasisha wachimbaji wadogo kutunza kumbukumbu za uzalishaji na biashara za madini ikiwa ni moja ya vigezo vitakavyowawezesha kupata mikopo kwenye taasisi za fedha. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi, 2024 jumla ya shilingi bilioni 187 zilikopeshwa kwa wachimbaji ikilinganishwa na shilingi bilioni 145 zilikopeshwa kwa mwaka 2022.

Nitumie fursa hii kushukuru benki za CRDB, NMB, AZANIA na KCB kwa kukubali kuwakopesha wachimbaji. Nitoe wito kwa taasisi nyingine za fedha zione umuhimu wa kuwakopesha wachimbaji kwa lengo la kuwawezesha kufanya shughuli zao kwa tija.

(d) Kuhamasisha Shughuli za Uongezaji Thamani Madini

51. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia Tume ya Madini imeendelea kusimamia Kanuni za Madini (Uongezaji Thamani Madini) za Mwaka 2020 ambazo zinasimamia na kuratibu shughuli za uongezaji thamani madini kwa kila aina ya madini yapatikanayo hapa nchini. Aidha, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Wizara kupitia Tume ya Madini imetoa leseni ya kusafisha madini ya nickel, cobalt na shaba kwa Tembo Nickel Refining Company Limited.

52. Mheshimiwa Spika, Wizara imeanzisha majadiliano na wachimbaji wakubwa wa madini ya dhahabu nchini kwa ajili ya kutenga sehemu ya uzalishaji wao ili kusafisha madini ya dhahabu katika viwanda vilivyopo nchini. Kwa upande mwingine, Wizara kupitia Kituo cha Jemolojia (TGC) kilichopo Jijini Arusha imeendelea kusimamia utolewaji wa mafunzo ya uongezaji thamani madini ya vito na baadhi ya madini ya metali.

53. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuvutia na kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini nchini kwa kupunguza malipo ya mrabaha kutoka asilimia 6 hadi 4 na kufuta ada ya ukaguzi ya asilimia 1 kwa madini yatakayouzwa kwenye viwanda vya usafishaji dhahabu vilivyopo nchini.

54. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha tunakuwa na wataalamu wa uongezaji thamani madini ya vito nchini, Wizara kupitia Kituo cha TGC imeendelea na maandalizi ya ujenzi wa jengo la ghorofa nane (8) litakalokuwa na madarasa, vyumba vya kulala wanafunzi, karakana za uongezaji thamani madini, maabara za madini ya vito, bidhaa za usonara na ofisi za watumishi. Hadi kufikia Machi, 2024 Mshauri Elekezi alikuwa amekamilisha kazi ya usanifu wa jengo na taratibu za kumpata mkandarasi wa ujenzi zinaendelea.

(e) Kuhamasisha Uwekezaji, Biashara na Uanzishwaji wa Minada na Maonesho ya Madini ya Vito

55. Mheshimiwa Spika, katika kuhamasisha uwekezaji nchini, Wizara ilitangaza fursa za uwekezaji na kutoa elimu kwa Umma kupitia ziara mbalimbali za viongozi, kwenye vyombo vya habari, mikutano ya kitaifa, kikanda na kimataifa.

56. Mheshimiwa Spika, Wizara ilishiriki kwenye mikutano, makongamano na maonesho ya Kitaifa, Kikanda na Kimataifa kwa lengo la kutangaza fursa za uwekezaji zilizopo nchini na kuvutia wawekezaji. Fursa hizo zilitangazwa kupitia Mkutano wa Future Minerals Forum–Saudi Arabia, Mining Indaba–Afrika Kusini, Prospectors and Developers Association of Canada (PDAC)–Canada, Africa Down Under–Australia na African Diamond Producers Association (ADPA)– Zimbabwe.

57. Mheshimiwa Spika, Wizara iliandaa na kushiriki mikutano ya ndani ikiwemo Mkutano wa Kimataifa wa Madini uliofanyika JNICC–Dar es Salaam, Mkutano wa Sita wa Wakandarasi wa Utafutaji Madini kwenye Sakafu ya Bahari Kuu ulioandaliwa na International Seabed Authority (ISA) uliofanyika Oktoba, 2023 Dar es Salaam.

58. Mheshimiwa Spika, kupitia mikutano hiyo kampuni mbalimbali zilionesha nia ya kuwekeza nchini na washiriki walipata nafasi ya kujifunza na kuongeza ujuzi kuhusu matumizi ya teknolojia za kisasa katika shughuli za madini, kufahamu hatua zilizofikiwa kuhusu utafutaji wa madini chini ya sakafu ya bahari kuu, kujenga na kukuza diplomasia ya uchumi ambayo ni msingi wa ustawi wa biashara na uwekezaji baina ya nchi yetu na nchi nyingine.

59. Mheshimiwa Spika, Wizara ilishiriki maonesho mbalimbali ikiwemo Maonesho ya Sita ya Teknolojia na Uwekezaji katika Sekta ya Madini yaliyofanyika mjini Geita, Maonesho ya Kwanza ya Teknolojia na Uwekezaji katika Sekta ya Madini yaliyofanyika Lindi-Ruangwa na Maonesho ya 47 ya Kimataifa ya Sabasaba yaliyofanyika mwaka 2023. Washiriki waliotembelea mabanda ya Wizara na taasisi zake walipata elimu kuhusu masuala ya Sera, Sheria na Miongozo mbalimbali inayosimamia Sekta ya Madini pamoja na kufahamu fursa za uwekezaji zilizopo.

60. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea na juhudi za kuanzisha minada na maonesho ya madini ya vito ya kitaifa na kimataifa. Katika kujenga uwezo wa uendeshaji wa minada na maonesho hayo, Wizara ilishiriki katika Maonesho ya 68 na 69 ya Kimataifa ya Vito na Bidhaa za Usonara jijini Bangkok Thailand pamoja na kushiriki katika shughuli nyingine kujifunza masuala ya uongezaji thamani madini na minada ya madini ya vito. Aidha, Wizara kwa kushirikiana na Soko la Bidhaa Tanzania imeendelea kuandaa mfumo wa usimamizi na uendeshaji wa minada ya ndani ya madini ya vito.

61. Mheshimiwa Spika, kwa kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, kiasi cha karati 4,115.22 za madini ya almasi, karati 19,728.45 na tani 35.43 za madini ya tanzanite na kiasi cha karati 86,920.09 na tani 45,875.42 za madini mengine ya vito yaliuzwa katika masoko ya madini. Mauzo ya madini hayo yamechangia makusanyo (mrabaha na ada ya ukaguzi) kiasi cha shilingi bilioni 133.79.

62. Mheshimiwa Spika, watanzania na wadau wameendelea kuelimishwa na kufahamishwa kuhusu uwepo wa fursa za uwekezaji katika Sekta ya Madini nchini ikiwemo sheria, kanuni na miongozo inayosimamia sekta. Aidha, elimu ilitolewa kupitia njia mbalimbali za mawasiliano kupitia jarida maalumu na program maalumu za urushwaji wa vipindi mubashara vilivyoelezea masuala mbalimbali yanayohusu Sekta ya Madini.

(f) Kuzijengea Uwezo Taasisi Zilizo Chini ya Wizara ili Ziweze Kutekeleza Majukumu Yake

63. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhakikisha kuwa taasisi zilizo chini yake zinatekeleza majukumu yake kwa ufanisi kwa kuzipatia vitendea kazi na rasilimaliwatu. Tume ya Madini imewezeshwa kuendelea na ujenzi wa jengo la ofisi makao makuu ambapo ujenzi umefikia asilimia 77; STAMICO imewezeshwa kununua mitambo 2 ya uzalishaji wa mkaa mbadala (coal briquette) ambayo imesimikwa Kisarawe-Pwani na Kiwira-Mbeya; GST imewezeshwa kununua vitendea kazi kwa ajili ya shughuli za utafiti wa madini; na Kituo cha TGC kimewezeshwa kuboresha miundombinu ya kufundishia kwa lengo la kukuza shughuli za uongezaji thamani madini nchini.

IV. Utekelezaji wa Maeneo Mengine

64. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Wizara imefanya utekelezaji kwenye maeneo mengine kama ifuatavyo:

a) Shughuli za Baruti

65. Mheshimiwa Spika, mahitaji na matumizi ya baruti kwa sasa yameongezeka kutokana na kuimarika kwa shughuli za uchimbaji wa madini na ujenzi wa miundombinu mbalimbali. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, vibali 252 vya kuingiza, kupitisha, kutengeneza na kuuza baruti nchini pamoja na vibali vya kusafirisha baruti nje ya nchi vimetolewa. Fedha zilizopatikana kupitia utolewaji wa vibali hivyo ni jumla ya dola za Marekani 126,600.

66. Mheshimiwa Spika, Wizara ilitoa vibali nane (8) kwa ajili ya utengenezaji wa baruti aina ya emulsion kwa kutumia gari za Mobile Manufacturing Unit (MMU). Kati ya vibali hivyo, saba (7) vilitolewa kwa Kampuni ya Orica Tanzania Limited na kibali kimoja (1) kwa Kampuni ya Dangote Cement Limited ambavyo vitatumika kwa muda wa miaka miwili. Kupitia vibali hivyo jumla ya dola za Marekani 9,600 zimekusanywa.

67. Mheshimiwa Spika, Wizara ilifanya ukaguzi kwenye maeneo yaliyoombewa kujengwa maghala ya kuhifadhi baruti. Maeneo yaliyofanyiwa ukaguzi ni Saleni–Pwani, Manyoni na Itigi–Singida, Kahama na Bushimangila–Shinyanga na Eneo Tengefu la Mirerani–Manyara. Ukaguzi huo ulibaini kuwa maeneo hayo yalikidhi matakwa ya Sheria ya Baruti, Sura ya 45 na hivyo kupewa vibali vya ujenzi wa maghala ya kuhifadhi baruti.

68. Mheshimiwa Spika, maghala nane (8) mapya ya kuhifadhi baruti yaliyojengwa na Kampuni za Siontinto, Solar Nitro Chemicals Ltd, ESAP Mining Services na Shanta Gold Mine yalikaguliwa na leseni zilitolewa. Aidha, Wizara ilifanya ukaguzi wa maghala 30 ya kuhifadhi baruti ili kuhakikisha shughuli za baruti zinafanyika kwa mujibu Sheria ya Baruti, Sura ya 45.

b) Ushirikishwaji wa Watanzania Katika Shughuli za Madini (Local Content) na Wajibu wa Kampuni kwa Jamii (CSR)

69. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Wizara kupitia Tume ya Madini ilipokea na kupitia jumla ya mipango 801 ya ushirikishwaji wa Watanzania katika shughuli za Madini ambapo mipango 797 iliidhinishwa na mipango minne (4) haikukidhi vigezo hivyo wahusika walitakiwa kufanya marekebisho stahiki. Aidha, Wizara kupitia Tume ya Madini ilipokea na kuchambua maombi ya vibali vya ununuzi 154 kutoka katika migodi ya Geita Gold Mining Limited, Bulyanhulu Gold Mine Limited, North Mara Gold Mine Limited, Shanta Mining Company Limited, Lindi Jumbo Limited, Buckreef Gold Company Limited, Mamba Corporation Limited, Tembo Nickel, Mantra Tanzania Limited, Zeus Resources na AUMS Tanzania Limited. Pia, maombi 447 ya ununuzi wa bidhaa na huduma (local content) yalipokelewa yaliidhinishwa na kupata kibali cha ununuzi.

70. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2023 kampuni za kitanzania ziliuza migodini bidhaa na huduma zenye thamani ya dola za Marekani bilioni 1.48 ambayo ni sawa na asilimia 90 ya mauzo yote yaliyofanyika migodini yenye thamani ya dola za Marekeni bilioni 1.65. Mauzo hayo yaliyofanywa na kampuni za kitanzania kwa mwaka 2023 yalikuwa ni zaidi ya mauzo yaliyofanywa mwaka 2022 ambayo yalikuwa na thamani ya dola za Marekani milioni 713 sawa na asilimia 82 ya mauzo yote ya dola za Marekani milioni 874 kwa mwaka huo.

71. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha utoaji wa huduma migodini, kampuni tatu (3) za kitanzania zimejenga viwanda vya kutengeneza vifaa vinavyotumika migodini katika eneo la Buzwagi Special Economic Zone. Kampuni hizo ni Max Steel Limited iliyopo Dar es Salaam ambayo inatarajia kuzalisha vifaa (wire mesh and rock bolts) vinavyotumika kushikiza na kuzuia kudondoka kwa miamba kwenye migodi ya chini ya ardhi ambapo ujenzi wake umefikia asilimia 90. Aidha, kampuni ya Rock Solutions Limited inajenga kiwanda cha kuzalisha core trays jijini Mwanza na ujenzi wake umefikia asilimia 90. Pia, kampuni ya East African Conveyors Supplies Limited imejenga kiwanda cha kuzalisha conveyor belts Manispaa ya Kahama ambapo ujenzi wake umekamilika na wameshaanza usambazaji wa bidhaa hizo katika migodi ya ndani na nje ya nchi.

Napenda kutumia fursa hii kupitia Bunge lako Tukufu kuwahamasisha watanzania kuchangamkia fursa ya kuanzisha viwanda vya kuzalisha vifaa pamoja na bidhaa mbalimbali zinazotumika migodini.

72. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhakikisha kuwa

watanzania wanapatiwa kipaumbele kwenye ajira zinazozalishwa katika migodi mikubwa na ya kati ya uchimbaji madini hapa nchini. Hadi kufikia Machi 2024 jumla ya ajira 19,356 zilizalishwa, ambapo ajira 18,853 sawa na asilimia 97 zilitolewa kwa watanzania na ajira 505 sawa na asilimia 3 zilitolewa kwa wageni. Ajira kwa watanzania kwenye migodi zitaendelea kuongezeka ikiwa ni utekelezaji wa Sheria ya Madini, Sura 123 na Kanuni za Madini (Ushirikishwaji wa Watanzania) za mwaka 2018.

73. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhakikisha kwamba wawekezaji kwenye Sekta ya Madini wanawajibika kwa jamii zinazozunguka miradi ya wawekezaji hao (CSR). Katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi, 2024 kiasi cha shilingi 17,084,055,359.58 kimetumika kwa ajili ya miradi mbalimbali ya CSR kwa Halmashauri na miji inayozunguka migodi ya Tembo Nickel, Geita Gold, Bulyanhulu Gold Mine Limited, North Mara Gold Mine Limited, Williamson Diamond Limited, Shanta Mining Company Limited, Dangote Cement Limited, Uranex Tanzania Limited, Ruvuma Coal Limited na Buckreef Gold Company Limited. Nitoe rai kwa wamiliki wa leseni za Madini na Halmashauri husika kufuata Sheria ya Madini na Kanuni zinazosimamia utekelezaji wa shughuli za CSR.

74. Mheshimiwa Spika, sambamba na usimamizi wa utekelezaji wa CSR, katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi, 2024 Wizara na Taasisi zake imetoa mafunzo kuhusu Kanuni za CSR kwa wadau mbalimbali wa Sekta ya Madini. Wadau hao ni pamoja na Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini; Kampuni za Geita Gold Mining Limited, Tancoal Energy Limited, North Mara na Bulyanhulu; Chama cha Wanawake Wachimbaji Madini (TAWOMA); Viongozi wa Mikoa ya Geita na Ruvuma; na Viongozi wa Halmashauri za Wilaya ya Nyang'hwale, Simanjiro, Songwe, Ikungi na Msalala. Mafunzo hayo yalisaidia kuongeza uelewa wa kanuni za CSR na wajibu wa kila mdau katika utekelezaji wake.

c) Marekebisho ya Sheria na Uandaaji wa Kanuni

75. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuhakikisha kunakuwa na mazingira bora ya uwekezaji kwa wadau wa Sekta ya Madini. Lengo ni kuwezesha wadau hao kufanya shughuli zao katika mazingira rafiki na yatakayoleta tija.

76. Mheshimiwa Spika, Wizara iliandaa mapendekezo ya marekebisho ya Sheria ya Madini Sura ya 123 ambayo yaliwasilishwa na kusomwa kwa mara ya kwanza katika mkutano wa 14 wa Bunge kupitia Muswada wa Marekebisho ya Sheria mbalimbali Na. 4 ya Mwaka 2024.

d) Upatikanaji wa Fedha za Kigeni

77. Mheshimiwa Spika, katika kuhakikisha kuwa mchango wa Sekta ya Madini katika kuliingizia taifa fedha za kigeni unaongezeka, Wizara itaendelea kusimamia utekelezaji wa matakwa ya kifungu cha 10 cha Sheria ya Mamlaka ya Nchi Kuhusu Umiliki wa Utajiri Asilia na Maliasilia za Nchi, Sura ya 449 kinachoweka sharti la mapato yatokanayo na uvunaji wa maliasilia za nchi ikiwemo madini kuwekwa katika taasisi za fedha zilizopo nchini. Aidha, Wizara inaendelea kushirikiana na mamlaka nyingine za Serikali ikiwemo BoT katika kuhakikisha kuwa malipo ya mauzo ya madini yaliyofanyika nje ya nchi yanarejeshwa nchini. Lengo ni kuhakiki kama malipo hayo yamefanyika na kuhifadhiwa kwa kuzingatia masharti ya Kanuni za Fedha za Kigeni za Mwaka 2022.
Nitoe wito kwa wachimbaji na wafanyabiashara ya madini kuzingatia sheria na kanuni zinazoelekeza kufungua akaunti katika taasisi za kifedha zilizopo nchini na kurejesha fedha za mauzo ya madini yaliyofanyika nje ya nchi katika akaunti hizo.

78. Mheshimiwa Spika, Wizara pia inaendelea kusimamia kwa karibu kuhakikisha miradi mipya ya uchimbaji wa madini inaanza uzalishaji. Miradi hiyo ni pamoja na mradi wa Heavy Mineral Sands–Kigamboni chini ya Kampuni ya Nyati; mradi wa madini ya kinywe uliopo Mahenge chini ya Kampuni ya Faru Graphite; mradi wa madini ya nikeli uliopo Kabanga chini ya Kampuni ya Tembo Nickel; mradi wa madini ya dhahabu uliopo wilayani Sengerema chini ya Kampuni ya Uchimbaji ya Sotta; mradi wa madini adimu (Rare Earth Elements) uliopo Ngualla, Songwe chini ya Kampuni ya Mamba. Kuanza kutekelezwa kwa miradi hiyo kutaongeza wigo wa faida za kiuchumi na kijamii kwa nchi yetu ikiwemo upatikanaji wa fedha za kigeni.

e) Kuendeleza Rasilimaliwatu na Kuboresha Mazingira ya Kufanyia Kazi

79. Mheshimiwa Spika, Rasilimaliwatu ni nyenzo muhimu katika kuhakikisha utendaji kazi unaimarika na malengo ya Wizara yanafikiwa. Hivyo Wizara imeendelea kusimamia utendaji kazi na maslahi ya watumishi wake pamoja na kujaza nafasi zilizo wazi. Katika kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024 Wizara imejaza nafasi wazi 56 za watumishi. Nafasi 30 zimejazwa kwa ajira mpya na 26 kwa utaratibu wa uhamisho. Aidha, watumishi 239 wamepatiwa mafunzo ya muda mfupi na mrefu ndani na nje ya nchi. Pia, Wizara imeendelea kusimamia na kuhakikisha maslahi na stahiki za watumishi zinapatikana kwa wakati.

80. Mheshimiwa Spika, pamoja na kuwa na Rasilimaliwatu, suala la mazingira bora ya kufanyia kazi ni muhimu. Hivyo, Wizara imeendelea kuhakikisha watumishi wake wanapatiwa vitendea kazi. Aidha, ujenzi wa jengo la makao makuu ya Wizara umefikia asilimia 80 na ujenzi wa makao makuu ya Tume umefikia asilimia 90. Kukamilika kwa majengo hayo kutawezesha watumishi kuwa na mazingira bora ya kufanyia kazi.

f) Masuala Mtambuka

81. Mheshimiwa Spika, suala la afya ya watumishi ni jambo muhimu ili kuwezesha watumishi kutoa huduma nzuri na inayofaa. Hivyo, Wizara imeendelea kutoa mafunzo yanayohusu udhibiti wa Magonjwa Sugu Yasiyoambukiza (MSY). Aidha, Wizara imeendelea kuziwezesha timu za michezo ambapo watumishi wamehamasishwa kushiriki mazoezi na bonanza zinazoandaliwa na timu hizo kwa ajili ya kuimarisha afya zao. Pia, Wizara imeendelea kuwahudumia watumishi wanaoishi na Virusi vya UKIMWI waliojitokeza kwa hiari yao. Huduma hizo ni pamoja na kuwapatia fedha kwa ajili ya huduma ya lishe bora. Vilevile, Wizara imeendelea kushawishi watumishi kupima afya kwa hiari na kuwapatia vifaa kinga ili kupambana na maambukizi ya Virusi vya UKIMWI.

82. Mheshimiwa Spika, pamoja na suala la afya, maadili ya watumishi ni muhimu katika utekelezaji wa majukumu yao. Hivyo, Wizara imeendelea kutoa mafunzo juu ya uadilifu na kutekeleza Mpango Mkakati dhidi ya rushwa kwa kuelimisha watumishi kuhusu madhara yake na hatua za kisheria zinazoweza kuchukuliwa kwa mtumishi atakayebainika kujihusisha na vitendo hivyo.

V. Utekelezaji wa Shughuli za Taasisi Zilizo Chini ya Wizara

83. Mheshimiwa Spika, Wizara imeendelea kuzisimamia na kuziwezesha taasisi zake tano (5) ili ziendelee kutekeleza majukumu kwa ufanisi na kuzingatia Sera, Sheria na Miongozo inayosimamia Sekta ya Madini. Taasisi hizo ni Tume ya Madini; Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST); Shirika la Madini la Taifa (STAMICO); Kituo cha Jemolojia Tanzania (TGC); na Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji katika Rasilimali Madini, Mafuta na Gesi Asilia (TEITI). Taarifa ya utekelezaji wa taasisi ni kama ifuatavyo:

(a) Tume ya Madini

(i) Utoaji na Usimamizi wa Leseni za Madini

84. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Tume ya Madini ilitoa leseni 10,067 ikilinganishwa na lengo la kutoa leseni 6,921. Leseni zilizotolewa ni kama ifuatavyo: Leseni ya Uchimbaji Mkubwa wa Madini (SML)- 01; Leseni za Uchimbaji wa Kati wa Madini (MLs)- 30; Leseni za Utafutaji wa Madini (PLs) - 333; Leseni za Uchimbaji Mdogo (PMLs) – 6,934; leseni kubwa za biashara (DLs) – 1,117; Leseni Ndogo za Biashara (BLs) – 1,616; Leseni za Uchenjuaji wa Madini (PCLs) – 35; na Leseni ya Usafishaji wa Madini (RFL) - 01. Ongezeko hilo la leseni ni matokeo ya uhamasishaji wa uwekezaji uliofanywa katika Sekta ya Madini.

85. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, leseni 96 za utafutaji wa madini, leseni 11 za uchimbaji wa kati wa madini na leseni 02 za uyeyushaji wa madini zilipewa hati za makosa kutokana na kutozingatia masharti ya leseni ikiwa ni pamoja na kutolipa ada za mwaka na kutoendeleza maeneo ya leseni. Aidha, leseni 09 za utafutaji madini na leseni 02 za uchimbaji wa kati zilifutwa baada ya wamiliki wake kushindwa kurekebisha makosa.

(ii) Usimamizi, Ukaguzi na Biashara ya Madini

86. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, vituo saba (7) vipya vya ununuzi wa madini vilianzishwa. Vituo hivyo ni Mundarara-Longido, Chalinze-Pwani, Matabe-Geita, Buhemba-Butiama, Suguti-Musoma (V), Itilima-Kishapu na Mbangala-Songwe na kufanya idadi ya vituo vya ununuzi wa madini kufikia 100.

87. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini kwa kushirikiana na Mamlaka mbalimbali za Serikali ziliendelea kusimamia uendeshaji wa masoko na vituo vya ununuzi wa madini. Kupitia usimamizi huo, kwa kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024 mauzo ya shilingi 1,926,415,580,991.11 yalifanyika katika masoko ikilinganishwa na mauzo shilingi 1,676,948,980,375.31 yaliyofanyika katika kipindi cha Julai 2022 hadi Machi 2023. Kutokana na mauzo hayo, Serikali imekusanya kiasi cha shilingi 133,794,780,812.84 ikiwa ni tozo ya mrabaha na ada ya ukaguzi ikilinganishwa na shilingi 117,616,806,020.64 zilizokusanywa katika kipindi kama hicho cha mwaka 2022/2023.

(iii) Utambuzi na Uthaminishaji wa Madini

88. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini iliendelea kusimamia shughuli za uchambuzi na uthaminishaji wa madini yote yaliyozalishwa na kutoa vyeti vya uthaminishaji wa madini pamoja na vibali vya usafirishaji (export permits na kimberley process certificates) na uingizaji madini (import permits). Katika kipindi cha kuanzia Julai 2023 hadi Machi 2024, jumla ya vibali 8,758 vya usafirishaji madini nje ya nchi vilitolewa ikilinganishwa na vibali 4,835 vilivyotolewa katika kipindi kama hicho mwaka 2022/2023. Thamani ya madini kwa vibali hivyo ni dola za Marekani 2,649,204,639.48 Aidha, jumla ya vibali 119 vya uingizaji madini nchini (Import permits) vilitolewa ambapo madini yenye thamani ya dola za Marekani 13,745,895.00 yaliruhusiwa kuingia nchini.

(iv) Ukaguzi wa Hesabu za Fedha na Kodi

89. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Tume ya Madini imefanya ukaguzi kwa kampuni 19. Kati ya kampuni hizo, tatu (3) ni za madini ya viwandani, tisa (9) ni za madini ujenzi, tano (5) ni za biashara ya dhahabu katika soko la dhahabu Geita na mbili (2) ni za madini ya shaba na dhahabu. Kaguzi hizo zimewezesha kubainisha kutolipwa kwa malipo kiasi cha shilingi 1,339,905,656.30. Kati ya fedha hizo shilingi 256,381,076.28 zimelipwa baada ya ukaguzi. Kampuni tano (5) zinazodaiwa shilingi 616,571,373.00 zimeahidi kulipa deni kwa awamu. Sambamba na hilo, Tume imeendelea kuchukua jitihada mbalimbali za kuhakikisha deni lote linalipwa kupitia vikao vya maridhiano na pale itakapobidi kampuni hizo zitachukuliwa hatua za kisheria.

(v) Shughuli za Ukaguzi wa Migodi, Mazingira na Usimamizi wa Baruti

90. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, shughuli za ukaguzi migodi na mazingira zilihusisha ukaguzi uliolenga usalama, afya, mazingira na matumizi salama ya baruti katika shughuli za uchimbaji wa madini kama ifuatavyo:

• **Ukaguzi katika Migodi ya Wachimbaji Wakubwa**

91. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi 2024, migodi mikubwa nane (8) ilikaguliwa. Migodi hiyo ni Williamson Diamond Limited (WDL), Buckreef Gold Company, North Mara Gold Mine, Geita Gold Mine, Bulyanhulu Gold Mine, Stamigold Biharamulo Mine, El Hillal Minerals na Tembo Nickel Corporation Limited.

92. Mheshimiwa Spika, kufuatia ukaguzi huo mapungufu mbalimbali yalibainika ikiwemo maghala ya kuhifadhi baruti kuwa mbali na shughuli za uzalishaji chini ya ardhi, kutofanyika kwa kaguzi za mara kwa mara katika bomba linalosafirisha maji kutoka kwenye mabwawa ya Kuhifadhia Topetaka (TSF) kuelekea katika mitambo ya kutibu maji machafu (waste water treatment plant), kutokuwepo kwa eneo maalum lililotengwa kwa ajili ya kuhifadhia miambataka (waste rock dump) na kutokuwepo kwa maghala ya baruti hivyo kutumia mkandarasi kwa ajili ya shughuli za usambazaji na ulipuaji. Migodi ilielekezwa kurekebisha mapungufu hayo na tayari wamerekebisha.

• **Ukaguzi katika Migodi ya Wachimbaji wa Kati**

93. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi 2024, jumla ya migodi 56 ya uchimbaji wa kati ilikaguliwa katika sehemu mbalimbali nchini. Katika kaguzi hizo mapungufu mbalimbali yalibainika ikiwemo utunzaji usiofaa wa taka ngumu na kutozingatia matumizi ya vifaa kinga. Aidha, wahusika walielekezwa kurekebisha mapungufu yaliyojitokeza kwa kuzingatia Sheria ya Madini, Sura ya 123 na Sheria ya Usimamizi wa Mazingira, Sura ya 191 ambapo migodi husika imerekebisha mapungufu yaliyobainika.

• **Ukaguzi katika Migodi ya Wachimbaji Wadogo**

94. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi 2024, ukaguzi ulifanyika kwenye migodi ya wachimbaji wadogo 22,431 katika mikoa 30 ya kimadini nchini. Katika kaguzi hizo baadhi ya mapungufu yaliyobainika ni pamoja na kutofukiwa kwa mashimo ya uchimbaji, kutotumika kwa vifaa kinga, matumizi yasiyo sahihi ya vifaa kinga, na uhifadhi usio salama wa baruti na vilipuzi. Wahusika walielekezwa kufanyia kazi mapungufu yaliyobainika ili kuwa na uchimbaji salama na wenye tija.

• Ukaguzi wa Maghala, Stoo na Masanduku ya Kuhifadhia Baruti

95. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi 2024, jumla ya maghala ya kuhifadhia baruti 93, stoo za kuhifadhia baruti 269 na masanduku ya kuhifadhia baruti 268 yalikaguliwa. Kaguzi hizo zilifanyika katika mikoa ya kimadini ya Dar es Salaam, Mara, Kahama, Njombe, Shinyanga, Geita, Rukwa, Lindi, Ruvuma, Tanga, Mirerani, Manyara, Mwanza, Kigoma, Dodoma, Mbeya, Chunya, Mahenge, Songwe, Katavi, Kilimanjaro na Tabora. Kaguzi hizo zilibaini uwepo wa mpangilio hatarishi wa vilipuzi na baadhi ya miundombinu ya utunzaji wa baruti kutokuwa na vipima joto na mitungi ya kuzimia moto. Aidha, wahusika walirekebisha mapungufu hayo kama walivyoelekezwa.

• Ukaguzi wa Mitambo ya Kuchenjua Dhahabu (Vat Leaching, CIP na Elution)

96. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Tume ya Madini ilifanya ukaguzi wa mitambo ya Vat leaching 852 kati ya 1,949, CIP 49 kati ya 52 na elution plants 204 zilizopo nchini. Mitambo hiyo ilikaguliwa katika mikoa ya kimadini ya Geita, Mbogwe, Mwanza, Chunya, Shinyanga, Songwe, Kahama, Tabora, Singida, Dodoma, Simiyu na Mara. Kaguzi hizo zilibaini kutokuwepo kwa mifereji kwenye maeneo yenye udongo wa mabaki ya dhahabu (tailings) na baadhi ya elution plants kutokuwa na mfumo wa kuchuja hewa wakati wa uoshaji. Aidha, wahusika walirekebisha mapungufu hayo kama walivyoelekezwa.

• **Ukaguzi wa Mabwawa ya Topetaka (TSF)**

97. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, jumla ya mabwawa ya topetaka 20 yalikaguliwa kwa lengo la kutoa vibali vya ujenzi au kutumia mabwawa hayo. Katika ukaguzi huo miradi 10 ya uchimbaji madini ilikidhi vigezo vya kupewa vibali vya ujenzi wa TSF. Aidha, wamiliki wa miradi 7 kati ya 10 waliopewa vibali vya ujenzi.

98. Mheshimiwa Spika, kaguzi maalum kwenye mabwawa 63 ya kuhifadhia topetaka yaliyopo katika Mikoa mbalimbali ya kimadini hapa nchini zilifanyika kwa lengo la kujiridhisha kuhusu usalama wake kufuatia taarifa ya uwepo wa mvua za El-nino. Ukaguzi huo ulibaini kuwa mabwawa hayo yapo katika hali inayostahimili matumizi kwa kuzingatia miongozo ya uendeshaji wake.

• ***Kupitia Taarifa za Mipango ya Ufungaji Migodi (MCP)***

99. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Mipango ya Ufungaji Migodi 15 ilijadiliwa na Kamati ya Kitaifa ya Ufungaji Migodi (NMCC). Kati ya Mipango hiyo, Mipango ya migodi mitano (5) ilikidhi vigezo na kuidhinishwa. Migodi hiyo ni Sunshine Mining Co. Ltd, Minjingu Mines and Fertilizers Ltd, Maweni Limestone Limited, Kerai Construction Limited na Even Company Limited. Mipango ya migodi 10 haikuidhinishwa kutokana na mapungufu yaliyobainika na wahusika walielekezwa kurekebisha mapungufu hayo.

(b) Shirika la Madini la Taifa (STAMICO)

100. Mheshimiwa Spika, STAMICO imepewa dhamana ya kuwekeza katika miradi ya kimkakati kwa niaba ya Serikali na kuwezesha, kuhamasisha na kusaidia shughuli za wachimbaji wadogo ili ziwe zenye tija na zinazozingatia utunzaji wa mazingira. Katika kipindi cha Julai, 2023 hadi Machi, 2024 STAMICO imetekeleza majukumu yake kama ifuatavyo:

(i) Utekelezaji wa Miradi ya Maendeleo Inayomilikiwa na Kusimamiwa na STAMICO

101. Mheshimiwa Spika, STAMICO inamiliki na kusimamia miradi mitano (5) ambayo ni: mradi wa makaa ya mawe wa Kabulo-Kiwira; mradi wa mkaa mbadala (coal briquettes); mradi wa uchorongaji; mradi wa kuchimba kokoto, na mradi wa usimamizi wa vituo vya mfano vya wachimbaji wadogo wa madini.

• **Mradi wa Makaa ya Mawe wa Kabulo - Kiwira**

102. Mheshimiwa Spika, STAMICO imeendelea na shughuli za uchimbaji wa makaa ya mawe ambapo katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, maboresho yafuatayo yamefanyika: kukamilisha ujenzi wa mizani (3); kukarabati na kununua vifaa vya maabara, wheel loader na mtambo wa kusaga makaa ya mawe (coal crusher) wenye uwezo wa kuchakata tani 200 hadi 250 kwa saa katika size nne (4) tofauti na kukamilisha usimikaji wake; kusimika kangavuke kwa ajili ya kuhakikisha uzalishaji hausimami umeme unapokatika; na kujenga kituo cha kujazia mafuta ili kuwezesha upatikanaji wa mafuta kwa wakati kwa mitambo. Uboreshaji huo umewezesha jumla ya tani 125,134 za makaa ya mawe kuzalishwa ambapo tani 124,220 ziliuzwa na kuingizia Shirika fedha kiasi cha shilingi 11,953,131,278.00 na shilingi 1,837,504,358.00 zimelipwa Serikalini kama mrabaha na tozo mbalimbali. Kiasi cha tani 914 kilichobaki kinasubiri kuuzwa.

• Mradi wa Uchorongaji

103. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, STAMICO ilipata kandarasi tatu (3) mpya za uchorongaji kama ifuatavyo: Kampuni ya Fluxing Resources ya Chemba - Dodoma yenye thamani ya shilingi milioni 650; mgodi wa Shanta Gold Mine - Singida yenye thamani ya shilingi bilioni 2.75 na Buckreef yenye thamani ya shilingi bilioni 5.01. Aidha, STAMICO inaendelea na utekelezaji wa kandarasi katika mgodi wa GGML uliopo katika Mkoa wa Geita.

• Mradi wa Mkaa Mbadala (Coal Briquettes)

104. Mheshimiwa Spika, STAMICO imeendelea na uzalishaji wa mkaa mbadala kutokana na makaa ya mawe unaotambulika kama Rafiki Briquettes. Aidha, STAMICO imeendelea na usimikaji wa mitambo miwili (2) yenye uwezo wa kuzalisha tani 20 kwa saa katika maeneo ya Kiwira na Kisarawe kwa ajili ya kuanza uzalishaji mkubwa. Vilevile, shirika linaendelea na jitihada za kuongeza uzalishaji katika mradi wa mkaa mbadala wa kupikia ambapo hadi kufikia Machi 2024 Shirika limenunua mitambo mingine miwili (2) ambayo tayari imewasili nchini yenye uwezo wa kuzalisha tani 20 kwa saa na kufanya idadi ya mitambo kuwa minne (4) hadi kufikia Machi, 2024.

• **Mradi wa Kokoto - Chigongwe**

105. Mheshimiwa Spika, shirika linaendelea na usimikaji wa mtambo wa kusaga kokoto katika eneo la Chigongwe, Dodoma. Usimikaji wa mtambo wenye uwezo wa kuzalisha tani 150 hadi 200 kwa saa unaendelea ambapo hadi kufikia Machi, 2024 umefikia asilimia

95 na unatarajia kuanza uzalishaji katika mwaka wa fedha 2024/2025.

- Mradi wa Vituo vya Mfano vya Wachimbaji Wadogo

106. Mheshimiwa Spika, moja ya majukumu ya STAMICO ni kuwezesha, kuhamasisha au kusaidia uendelezaji wa shughuli za uchimbaji mdogo nchini. Katika kutekeleza jukumu hilo, Shirika limeendelea kutoa huduma za uchenjuaji madini ya dhahabu katika vituo vya mfano vya Lwamgasa, Katente na Itumbi. Aidha, ili kukidhi mahitaji yanayoongezeka, Shirika limekamilisha upanuzi wa kituo cha Lwamgasa kutoka kuzalisha tani 9 kwa siku hadi tani 30 kwa siku kwa kujenga Carbon in Pulp (CIP) na Elution Plant. Hadi kufikia Machi 2024 kazi ya kufanya majaribio ya mitambo hiyo na makabidhiano ilikuwa imeanza.

(ii) Utekelezaji wa Miradi ya Ubia na Kampuni Tanzu

107. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, STAMICO imeendelea kusimamia utekelezaji wa miradi ya ubia ambayo ni Kiwanda cha Kusafisha Dhahabu Mwanza na Mgodi wa Dhahabu wa Buckreef pamoja na Kampuni yake tanzu ya STAMIGOLD Biharamulo.

- Mradi wa STAMIGOLD Biharamulo

108. Mheshimiwa Spika, STAMIGOLD ni mgodi unaomilikiwa na Serikali kupitia STAMICO inayomiliki hisa asilimia 99 na Ofisi ya Msajili wa Hazina inamiliki hisa asilimia 1. Katika kipindi cha kuanzia Julai 2023 hadi Machi 2024 mgodi umezalisha dhahabu wakia 7,449.60 na kupata shilingi 36,579,416,773.00. Aidha, kiasi cha shilingi 1,463,176,670.93 kimelipwa Serikalini kama mrabaha na ushuru wa huduma na shilingi 914,485,419.33 ikiwa ada ya usimamizi. Pia, kwa sasa mgodi umeunganishwa kwenye Grid ya Umeme ya Taifa ambapo imepunguza gharama za nishati kwa wastani wa kiasi cha shilingi 700,000,000.00 kwa mwezi. Vilevile, mgodi umenunua wheel loader ambayo imesaidia kuokoa takribani kiasi cha shilingi 35,000,000.00 kwa mwezi ambazo zilikuwa zinatumika kukodisha mtambo huo.

- Kiwanda cha Kusafisha Dhahabu Mwanza

109. Mheshimiwa Spika, Kiwanda cha Kusafisha Dhahabu cha Mwanza kinamilikiwa kwa ubia kati ya STAMICO na kampuni za Rozzela ya Umoja wa Falme za Kiarabu (Dubai) na ACME Consultant Engineers PTE ya Singapore ambapo STAMICO inamiliki hisa asilimia 25 kwa niaba ya Serikali na wabia wenza wanamiliki hisa asilimia 75. Katika kipindi cha kuanzia Julai, 2023 hadi Machi, 2024 kiwanda kimesafisha dhahabu gramu 802,518.19 yenye thamani ya dola za Marekani 45,740,550.96 ambapo kiasi cha dola za Marekani 1,829,622.1 kimelipwa Serikalini kama mrabaha.

110. Mheshimiwa Spika, mnamo Agosti 2023, Kiwanda cha Kusafisha Dhahabu cha Mwanza (MPMRCL) kilipata vyeti vya ithibati (ISO) vitatu (3). Ithibati hizo ni ISO 9001:2015 Mifumo ya Usimamizi wa Ubora, ISO 14001:2015 Mifumo ya Usimamizi wa Mazingira na ISO 45001:2018 Usimamizi na Usalama wa Afya Kazini. Aidha, mikakati iliyopo kwa sasa imelenga kukidhi vigezo vya kupata ithibati za London Bullion Market Association (LBMA) pamoja na Dubai Multi Commodities Center (DMCC). Kukamilika kupatikana kwa Ithibati hizo kutawezesha dhahabu inayosafishwa katika Kiwanda hicho kutambuliwa kwenye masoko ya Kimataifa na kuweza kununuliwa kwa ajili ya kuhifadhiwa kama fedha.

- **Mgodi wa Dhahabu wa Buckreef**

111. Mheshimiwa Spika, mgodi wa dhahabu wa Buckreef uliopo mkoani Geita unamilikiwa kwa ubia kati ya STAMICO yenye hisa asilimia 45 na TANZAM2000 yenye hisa asilimia 55. Mgodi huu una mashapo yenye metric tani 38.57 zenye wastani wa ubora wa 1.77 gramu kwa tani. Kulingana na mashapo yaliyopo kwasasa mgodi huu unatarajiwa kuwa na uhai wa miaka 15. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, mgodi umezalisha wakia 13,577.43 za dhahabu na kuuza wakia 13,534.41 zenye thamani ya dola za Marekani 26,618,917. Aidha, mgodi umefanikiwa kulipa Serikalini dola za Marekani 1,943,180.94 kama mrabaha, ada ya ukaguzi na ushuru.

(c) Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST)

112. Mheshimiwa Spika, jukumu la Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania ni kufanya tafiti za jiosayansi na ugani wa jiolojia kwa lengo la kuvutia uwekezaji katika Sekta ya Madini. Kupitia tafiti hizi taarifa mbalimbali za jiosayansi za uwepo wa madini nchini huandaliwa ili kuhamasisha uwekezaji katika utafutaji wa madini wa kina (detailed exploration) kwa lengo la kuanzisha migodi mipya. Aidha, taarifa hizo za jiosayansi zinazozalishwa hutumika katika sekta nyingine za kiuchumi kama vile kilimo, maji, ujenzi na mipango miji. Pia, GST ina jukumu la kuratibu majanga ya asili ya jiolojia ikiwemo matetemeko ya ardhi, milipuko ya volkano na maporomoko ya ardhi. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, GST imetekeleza majukumu yake kama ifuatavyo:

(i) Kufanya Tafiti za Jiosayansi na Kuboresha Kanzidata ya Rasilimali Madini ya Taifa

113. Mheshimiwa Spika, GST imetoa ushauri elekezi wa jiolojia, jiokemia na jiofizikia kwa wadau mbalimbali ikiwemo mgodi wa almasi wa Mwadui, wachimbaji wadogo na wa kati 19 na taasisi nne (4) za Serikali. Aidha, GST ilipokea taarifa 368 za jiosayansi kutoka kwa wamiliki 15 wa leseni za madini na kuzifanyia uchambuzi wa awali. Matokeo ya uchambuzi huo yalibaini kuwa baadhi ya taarifa hazikidhi matakwa ya sheria. Ili kuondoa mapungufu hayo, GST imeendelea kutoa elimu kwa wamiliki wa leseni kuhusu namna bora ya uandaaji na umuhimu wa uwasilishaji wa taarifa kwa mujibu wa sheria, kanuni, na miongozo.

114. Mheshimiwa Spika, ili kuboresha upatikanaji wa taarifa za jiolojia nchini, GST imeandaa ramani na taarifa 92 na kuziweka kwenye mfumo wa kidijitali. Aidha, ramani 30 zinaendelea kuandaliwa katika mfumo wa kidijitali na kazi hiyo imekamilika kwa asilimia 97.

115. Mheshimiwa Spika, GST ilifanya tafiti maalum katika maeneo matatu (3). Utafiti wa kwanza ulifanyika kufuatia taarifa zilizosambaa kwamba, kulikuwa na madini ya thamani katika eneo la machimbo ya kifusi cha ujenzi wa mradi wa SGR lililopo Mkoa wa Shinyanga. Taarifa hizo zilisababisha kusimamishwa shughuli za uchimbaji wa kifusi katika eneo hilo kupisha uchunguzi. Matokeo ya utafiti huo yalionesha uwepo wa madini ya quartz (amethyst) ambayo hayakuwa na ubora na wingi unaokidhi viwango vya kuchimbwa kwa faida.

116. Mheshimiwa Spika, utafiti wa pili ulifanyika katika eneo la Vikonje Chamwino kutathmini hali ya jiolojia kwenye eneo lililotengwa kwa ajili ya ujenzi wa majengo ya Serikali. Utafiti huo ulikamilika na taarifa kuwasilishwa kwa mamlaka husika. Aidha, utafiti wa tatu ulifanywa kwa kushirikiana na STAMICO kwenye leseni 14 za uchimbaji mdogo wa madini ya dhahabu wilayani Chunya. Matokeo ya awali ya utafiti yalionesha uwepo wa mwamba wenye dhahabu.

117. Mheshimiwa Spika, GST kwa kushirikiana na Wizara ya Maji, Nishati na Madini ya Serikali ya Mapinduzi ya Zanzibar (SMZ) ilifanya ugani wa jiolojia katika visiwa vya Pemba na Unguja. Lengo la ugani huo ni kutengeneza ramani ya jiolojia ya visiwa hivyo. Ugani huu umekamilika na zoezi la uchoraji ramani na uandaaji wa taarifa unaendelea.

(ii) Utoaji wa Huduma za Maabara

118. Mheshimiwa Spika, GST imeendelea kufanya uchunguzi wa sampuli za miamba na udongo kutoka kwa wateja kupitia maabara yake ya jiosayansi kwa kuzingatia viwango vinavyokubalika kimataifa. Kwa kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024 jumla ya sampuli 10,307 za miamba na udongo zimefanyiwa uchunguzi kati ya sampuli 17,000 zilizokusudiwa katika mwaka mzima. Aidha, GST imezalisha vyungu vya uchunguzi wa maabara (Crucibles) 22,989 na Cupels 6,484 kwa ajili ya matumizi ya maabara yake.

119. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024 maabara ya GST ilifanyiwa ukaguzi wa nje na Shirika linalodhibiti ubora wa huduma za maabara katika nchi zilizopo Kusini mwa Bara la Afrika (SADCAS). Kutokana na ukaguzi huo, Taasisi imekidhi vigezo vya kuendelea kuwa na Ithibati (Maintained Accreditation Status).

Kupitia Bunge lako Tukufu napenda kutoa wito kwa wachimbaji wa madini kuendelea kuitumia maabara ya GST kwa kuwa ina ithibati na inakidhi viwango vilivyothibitishwa kimataifa.

(iii) Ufuatiliaji wa Majanga ya Asili ya Jiolojia na Kutoa Elimu kwa Wananchi

120. Mheshimiwa Spika, GST imeendelea kufanya ufuatiliaji wa majanga ya asili ya jiolojia kama vile; matetemeko ya ardhi, milipuko ya volkano na maporomoko ya ardhi. Katika kutekeleza jukumu hili, GST ilikusanya na kuchakata taarifa za mitetemo kutoka katika vituo vinne (4) vilivyopo Dodoma, Mbeya, Geita na Arusha. Taarifa zinaonesha kuendelea kuwepo kwa matetemeko ya ardhi katika Mkoa wa Singida yenye ukubwa wa kati ya 4.1 na 5.3 katika kipimo cha Richter. Matetemeko hayo yalisababisha kujitokeza kwa nyufa kwenye baadhi ya nyumba na hivyo kuleta taharuki kwa jamii. GST ilitoa elimu kuhusu namna ya kujikinga na kuchukua tahadhari wakati majanga ya namna hii yanapotokea.

121. Mheshimiwa Spika, GST kwa kushirikiana na Taasisi nyingine za Serikali ilifanya uchunguzi ili kubaini chanzo cha tukio la kuporomoka kwa tope katika Mlima Hanang Mkoani Manyara lililotokea tarehe 3 Desemba, 2023. Tukio hilo lilisababisha vifo na majeraha kwa watu, upotevu wa mali, uharibifu wa miundombinu na mali. Uchunguzi ulibaini kwamba maporomoko hayo yalichochewa na kunyesha kwa mvua kubwa juu ya Mlima Hanang ambako kulisababisha kutokea kwa maporomoko.

122. Mheshimiwa Spika, kufuatia tukio lililotokea Wilaya ya Hanang, Ofisi ya Waziri Mkuu kwa kushirikiana na Wizara ya Madini kupitia GST pamoja na taasisi nyingine zinatarajia kufanya utafiti wa kina wa jiosayansi katika eneo la Mlima Hanang ili kubaini endapo athari nyingine zitajitokeza.

(d) Kituo cha Jemolojia Tanzania (TGC)

123. Mheshimiwa Spika, Kituo cha Jemolojia Tanzania kinatoa mafunzo ya uongezaji thamani madini katika fani za utambuzi wa madini ya vito; uchongaji wa vinyago vya miamba na madini; ukataji na ung'arishaji wa madini ya vito na utengenezaji wa bidhaa za usonara. Aidha, TGC inatoa huduma za utambuzi wa madini ya vito kupitia maabara yake. Pia, TGC inatengeneza bidhaa zinazotokana madini ya vito na miamba. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024 TGC imetekeleza majukumu yafuatayo:

(i) Udahili wa Wanafunzi na Utoaji wa Mafunzo

124. Mheshimiwa Spika, Kituo cha TGC kilidahili wanafunzi 37 na kuendelea kutoa mafunzo kwa jumla ya wanafunzi 84 wa ngazi za astashahada (NTA Level 4 na 5) na stashahada (NTA Level 6) katika fani ya Teknolojia ya Vito na Usonara. Aidha, Kituo kilidahili wanafunzi 19 katika kozi za muda mfupi za kipindi cha miezi 3 na 6 kuhusu utambuzi na uthaminishaji wa madini ya vito (gemology), usanifu wa madini ya vito (lapidary) na usonara (jewelry).

125. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, TGC iliingia makubaliano ya ushirikiano na Taasisi ya Jemolojia ya nchini Thailand. Lengo la makubaliano hayo ni kuipatia TGC uzoefu na kuiimarisha ili kuongeza tija katika utoaji wa mafunzo ya uongezaji thamani na utambuzi wa madini ya vito hivyo kuendana na viwango vya kimataifa.

(ii) Uzalishaji wa Bidhaa na Utoaji wa Huduma kwa Wadau wa Madini

126. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, Kituo cha TGC kiliendelea na utengenezaji wa bidhaa zitokanazo na madini ya vito na miamba ambapo jumla ya bidhaa 1,987 zikiwemo vinyago, hereni, pete, tuzo na nyinginezo zilizalishwa ikilinganishwa na jumla ya bidhaa 1,323 zilizozalishwa katika kipindi kama hicho mwaka 2022/2023. Aidha, Kituo kilitoa huduma za ukataji wa madini yenye uzito wa carat 107 na kufanya utambuzi wa sampuli 398 za madini ya vito kutoka kwa wadau mbalimbali.

(e) Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji Katika Rasilimali Madini, Mafuta na Gesi Asilia (TEITI)

127. Mheshimiwa Spika, TEITI ina jukumu la kuhamasisha uwazi na uwajibikaji katika usimamizi wa rasilimali madini, mafuta na gesi asilia ili kuongeza mapato na manufaa yatokanayo na Sekta ya Uziduaji. Katika kipindi cha Julai 2023 hadi Machi 2024, TEITI imetekeleza majukumu yake kama ifuatavyo:

(i) Ukamilishaji wa Ripoti ya 14 ya TEITI kwa Mwaka wa Fedha 2021/2022

128. Mheshimiwa Spika, Taasisi ya TEITI ipo kwenye hatua za kukamilisha ripoti ya ulinganishi wa malipo ya kampuni za madini, mafuta na gesi asilia na mapato ya Serikali kwa mwaka 2021/2022 ambapo kwa mara ya kwanza ripoti hii inaandaliwa na wataalamu wa ndani wa TEITI. Kampuni zilizochaguliwa kwa ajili ya zoezi la ulinganishi ni kampuni 56 zinazojihusisha na shughuli za madini, mafuta na gesi asilia pamoja na watoa huduma katika Sekta ya Uziduaji. Kigezo kilichotumika kuchagua kampuni hizi ni kampuni zilizolipa Serikalini kiasi cha fedha kisichopungua shilingi bilioni 2 kwa mwaka wa fedha 2021/2022 ikijumuisha mrabaha na tozo nyinginezo.

129. Mheshimiwa Spika, Kwa mara ya kwanza, ripoti ya TEITI itahusisha takwimu za wachimbaji wadogo wa madini waliolipa Serikalini kiasi cha fedha cha kuanzia shilingi milioni 500 hadi bilioni 2 kwa mwaka 2021/2022. Ripoti hii inatarajiwa kuwekwa wazi kabla ya tarehe 30 Juni, 2024.

(ii) Kushiriki katika Mikutano ya Kimataifa ya Uwazi na Uwajibikaji

130. Mheshimiwa Spika, ili kuijengea uwezo TEITI katika kusimamia majukumu yake, TEITI imekuwa ikishiriki katika mikutano, warsha na makongamano mbalimbali ndani na nje ya nchi. Sambamba na hilo, hivi karibuni TEITI ilishiriki Mkutano wa Kimataifa wa Uwazi na Uwajibikaji (EITI Global Conference) uliofanyika jijini Dakar, nchini Senegal. Katika mkutano huo, Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, alishiriki na kuhutubia kwa njia ya mtandao. Katika hotuba yake Mheshimiwa Rais alielezea hatua mbalimbali ambazo nchi yetu imechukua kwa vipindi tofauti ili kuboresha mifumo ya uwazi na uwajibikaji. Aidha, Mheshimiwa Rais alieleza dhamira na utayari wa nchi yetu kuhakikisha usimamizi bora wa rasilimali madini, mafuta na gesi asilia unaozingatia viwango vya kimataifa vya uwazi na uwajibikaji. Mkutano huo ulitoa fursa ya kubadilishana uzoefu kwa nchi wanachama wa Umoja wa EITI.

(iii) Tathmini ya Utekelezaji wa Vigezo vya EITI Nchini

131. Mheshimiwa Spika, Taasisi ya EITI ina jukumu la kufanya tathmini ya utekelezaji wa shughuli za uhamasishaji uwazi na uwajibikaji kwa nchi wanachama ikiwemo Tanzania. Novemba 2023 Bodi ya EITI iliwasilisha Ripoti ya mwisho ya Tathmini iliyofanyika Aprili 2023 kuhusu utekelezaji wa vigezo vya EITI kwa lengo la kupima kama nchi inaendelea kutimiza kikamilifu vigezo vya kuimarisha uwazi katika usimamizi wa rasilimali madini, mafuta na gesi asilia.

132. Mheshimiwa Spika, matokeo ya tathmini hiyo yanaonesha kuwa Tanzania imetekeleza vigezo vya EITI vya mwaka 2019 kwa kupata alama 77 kati ya 100. Bodi hiyo imepongeza juhudi za Serikali na wadau mbalimbali katika kufanikisha utekelezaji wa shughuli za uhamasishaji uwazi na uwajibikaji hapa nchini.

(iv) Utoaji wa Elimu kwa Umma kuhusu Matumizi ya Takwimu zinazotolewa na Ripoti za TEITI

133. Mheshimiwa Spika, TEITI imeendelea kuelimisha Umma kuhusu matumizi ya ripoti zake kupitia runinga, redio, tovuti, mitandao ya kijamii na kwenye maonesho mbalimbali. Aidha, TEITI ilishiriki katika Jukwaa la uziduaji lililoandaliwa na kuratibiwa chini ya mwamvuli wa Asasi za Kiraia zinazojihusisha na shughuli za uziduaji. TEITI ilitumia jukwaa hilo kutoa elimu kwa umma kuhusu matumizi ya takwimu zilizopo kwenye ripoti zake.

D. MPANGO NA MAKADIRIO YA MAPATO NA MATUMIZI YA FEDHA KWA MWAKA WA FEDHA 2024/2025

134. Mheshimiwa Spika, katika kuandaa Mpango na Bajeti ya Mwaka wa Fedha 2024/2025, Wizara imezingatia miongozo ifuatayo: Mwongozo wa Kitaifa wa Maandalizi ya Mpango na Bajeti wa Mwaka 2024/2025; Ilani ya CCM kwa ajili ya Uchaguzi Mkuu wa Mwaka 2020; Mpango wa Taifa wa Maendeleo wa Miaka Mitano 2021/2022 – 2025/2026; Sera ya Madini ya Mwaka 2009; Dira ya Taifa ya Maendeleo 2025; Maelekezo ya Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania na viongozi wengine wa kitaifa pamoja na Maelekezo ya Kamati ya Kudumu ya Bunge ya Nishati na Madini ambayo yaliyotolewa kwa nyakati tofauti.

I. Maeneo ya Utekelezaji kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

135. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/2025, Wizara ya Madini itatekeleza majukumu mbalimbali kama ifuatavyo: kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli na kuongeza mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa; kuendeleza madini muhimu na madini mkakati; kuhamasisha uwekezaji, uongezaji thamani madini, uanzishwaji wa minada na maonesho ya madini ya vito; kuendelea kufanya utafiti na ugani wa jiosayansi ikiwemo utafiti wa kina wa jiofizikia (High-resolution Airborne Geophysical Survey); kuwaendeleza wachimbaji wadogo na kuwasogezea huduma za ugani; na kuzijengea uwezo taasisi zilizo chini ya Wizara ya Madini ili ziweze kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi na tija zaidi.

(i) Kuimarisha Ukusanyaji wa Maduhuli na Kuongeza Mchango wa Sekta ya Madini kwenye Pato la Taifa

136. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha ukusanyaji wa maduhuli ya Serikali na kuongeza mchango wa Sekta ya Madini, Wizara imepanga kutekeleza mikakati ifuatayo: kuhamasisha kuanza kwa uzalishaji kwa kampuni zilizopewa leseni za uchimbaji, usafishaji na biashara ya madini na kuimarisha usimamizi wa migodi ya uchimbaji madini.

137. Mheshimiwa Spika, sambamba na hayo, Wizara itaendelea kuimarisha udhibiti wa vitendo vya utoroshaji wa madini kwenda nje ya nchi na biashara haramu ya madini nchini; kuimarisha ukaguzi na usimamizi wa shughuli za uchimbaji wa madini kwa ununuzi wa vitendea kazi kama magari na pikipiki katika mikoa yote ili uweze kunufaisha nchi na wawekezaji; kuimarisha na kusimamia masoko na vituo vya ununuzi wa madini nchini; na kuendeleza mikakati ya kuimarisha usimamizi wa madini ya ujenzi, soko la Tanzanite na vito vingine hapa nchini ili kuongeza mapato yatokanayo na madini hayo.

(ii) Kuendeleza Madini Muhimu na Madini Mkakati

138. Mheshimiwa Spika, madini muhimu na madini mkakati ni madini ambayo yana mahitaji makubwa kwenye maendeleo ya uchumi na ulinzi wa Taifa. Madini hayo ni pamoja na lithium, kinywe, helium, nikeli, cobalt, titanium, shaba, aluminium, niobium na rare earth elements ambayo yanatumika kutengeneza vifaa vya kisayansi na

kiteknolojia.

139. Mheshimiwa Spika, kutokana na umuhimu wa madini hayo, Wizara imepanga kutekeleza yafuatayo ili kunufaika na fursa zilizopo: kufanya tafiti kwa lengo la kubaini maeneo yenye madini mkakati na muhimu kwa ajili ya kuhamasisha uwekezaji; kufanya utafiti wa mahitaji ya madini mkakati na madini muhimu ili kuyafikia masoko mbalimbali duniani; kuvutia wawekezaji katika utafutaji na uchimbaji wa madini mkakati na madini muhimu kwa kuandaa mazingira rafiki; kutoa leseni za utafutaji, uchimbaji na biashara ya madini mkakati na madini muhimu; na kukamilisha uandaaji wa mpango mkakati wa uendelezaji na uvunaji wa madini mkakati na madini muhimu nchini.
Kuanzia sasa hatutatoa Leseni ya Kati (ML) na Kubwa (SML) ya Uchimbaji wa madini yote yakiwemo madini mkakati na madini muhimu kwa Mwekezaji yoyote kama hatokuwa na mpango mzuri wa kuongeza thamani madini hapa nchini, lengo ni kuifanya nchi yetu ya Tanzania kunufaika na rasilimali madini ambayo Mwenyezi Mungu ametujaalia.

140. Mheshimiwa Spika, Serikali imedhamiria kutekeleza kwa dhati shughuli za uongezaji thamani madini muhimu na madini mkakati nchini kwa kutengeneza bidhaa zitokanazo na madini ghafi. Ili kufanikisha hilo, Serikali imetenga eneo maalumu la ukanda wa kiuchumi la Buzwagi Special Economic Zone lililopo Wilaya ya Kahama. Eneo hilo lenye ukubwa wa ekari 1,333 awali lilikuwa na shughuli za uchimbaji madini kupitia Kampuni ya Barrick.

141. Mheshimiwa Spika, pamoja na masuala mengine, eneo hilo litatumika kwa ajili ya ujenzi wa viwanda vya kuongeza thamani madini na uzalishaji wa bidhaa za migodini. Ujenzi wa viwanda hivyo utaongeza fursa za ajira, ujuzi kwa watanzania, kupunguza gharama za uzalishaji na kuchochea upatikanaji wa mapato. Aidha, viwanda vitakavyojengwa kwa awamu ya kwanza ni kiwanda cha usafishaji na uongezaji thamani madini (Multi Metals Processing Facility), Steel Balls Manufacture, Mine Conveyor Belts, Solar Farms na Portable Water Plant. Hatua hii itasaidia upatikanaji wa bidhaa za migodini ambazo awali zilikuwa zikiagizwa kutoka nje ya nchi.

(iii) Kuhamasisha Uwekezaji, Uongezaji Thamani Madini, Uanzishwaji wa Minada na Maonesho ya Madini ya Vito

142. Mheshimiwa Spika, ili kuhamasisha uwekezaji, Wizara itaendelea kutangaza fursa mbalimbali zinazopatikana kwenye mnyororo wa thamani wa madini nchini kupitia makongamano, maonesho, tovuti na vyombo vya habari; kuwaendeleza wachimbaji wadogo waweze kukua kutoka uchimbaji mdogo na kufikia uchimbaji wa kati na hatimaye uchimbaji mkubwa kwa kuwapa mafunzo kuhusu uchimbaji, uchenjuaji na biashara ya madini.

143. Mheshimiwa Spika, katika eneo la uongezaji thamani, Wizara itaendelea kutoa ushirikiano kwa wamiliki wa viwanda vya usafishaji wa madini ya dhahabu nchini ili kupata ithibati ya LBMA. Kama ilivyo elezwa hapo awali, kupatikana kwa Ithibati hiyo kutawezesha dhahabu inayosafishwa katika viwanda hivyo kutambuliwa kwenye masoko ya Kimataifa na kuweza kununuliwa kwa ajili ya kuhifadhiwa kama fedha.

144. Mheshimiwa Spika, Serikali itaendelea na jitihada za kuanzisha minada na maonesho ya kimataifa ya madini ya vito kwa lengo la kupata masoko, bei shindani, kuvutia uwekezaji na kutangaza fursa za madini ya vito zilizopo nchini.

(iv) Kuendelea Kufanya Utafiti wa Kina wa Jiofizikia (High-resolution Airborne Geophysical Survey)

145. Mheshimiwa Spika, katika utekelezaji wa shughuli hii, Wizara itafanya yafuatayo: kufanya tafiti za kina za jiofizikia (high-resolution airborne geophysical survey) ili kuainisha tabia za miamba; na kujenga mfumo wa kutunza na kusambaza taarifa za jiosayansi.

(v) Kuwaendeleza Wachimbaji Wadogo na Kuwasogezea Huduma za Ugani

146. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea na juhudi za kuwaendeleza wachimbaji wadogo kwa kutoa mafunzo ya mara kwa mara kuhusu masuala muhimu ya kuzingatia katika uendeshaji wa shughuli za madini; kufanya utafiti na kutenga maeneo kwa ajili ya wachimbaji wadogo; na kuimarisha miundombinu na utendaji wa vituo vya mfano ili kutoa huduma kwa wachimbaji wadogo.

147. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kufanya majadiliano na mamlaka zenye dhamana ili kuwezesha ujenzi wa miundombinu mbalimbali hususan barabara na umeme kwenye maeneo ya migodi ya uchimbaji mdogo; kuwaunganisha wachimbaji wadogo na taasisi za fedha ili wapate mikopo kwa ajili ya uendeshaji wa shughuli zao; kuwezesha upatikanaji wa vitendea kazi kwa wachimbaji wadogo ikiwemo mitambo ya uchorongaji; na kuhamasisha wachimbaji wadogo kushiriki katika maonesho mbalimbali ya madini ili kujengewa uelewa wa jinsi shughuli za madini zinavyofanyika.

(vi) Kuzijengea Uwezo Taasisi Zilizo Chini ya Wizara ya Madini ili Ziweze Kutekeleza Majukumu yake kwa Ufanisi na Tija zaidi

148. Mheshimiwa Spika, ili kuzijengea uwezo taasisi zake, Wizara itafanya yafuatayo: kuiwezesha Tume ya Madini kupata rasilimali fedha na vifaa kwa ajili ya kutekeleza majukumu yake kwa ufanisi; kuendelea kuiimarisha STAMICO ili ishiriki kikamilifu kwenye shughuli za madini ikiwemo kuwawezesha wachimbaji wadogo kwa kuwapatia mafunzo na upatikanaji wa mikopo na vifaa.

149. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kuiimarisha GST ili iweze kufanya tafiti za jiosayansi kubaini maeneo mapya yenye mashapo ya madini; kuimarisha Kituo cha TGC kwa lengo la kuendelea kutoa mafunzo na kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini; na kuiwezesha TEITI kupata rasilimali mbalimbali ikiwemo vifaa na vitendea kazi ili iweze kutekeleza majukumu yake ipasavyo.

II. Maeneo Mengine Yatakayotekelezwa na Wizara

150. Mheshimiwa Spika, Wizara itatekeleza maeneo mengine yatakayosaidia kuboresha zaidi ufanisi wa sekta. Utekelezaji huo umejikita zaidi katika kupata taarifa za jiolojia kwa kufanya tafiti za kina kupitia "Vision 2030: Madini ni Maisha na Utajiri"; kuandaa Programu ya Mining for a Brighter Tomorrow - MBT kwa ajili ya kuwainua wachimbaji wanawake na vijana; kuongeza tija kwenye shughuli za uongezaji thamani madini kupitia utoaji wa vifaa vya uongezaji thamani madini kwa wahitimu wa TGC; usimamizi wa sheria; na ushiriki wa watanzania katika shughuli za madini na uwajibikaji wa kampuni kwa jamii.

(i) Vision 2030: Madini ni Maisha na Utajiri

151. Mheshimiwa Spika, Wizara kupitia GST itaendelea kufanya utafiti wa kina wa jiofizikia kwa kutumia teknolojia ya kisasa ili kutambua tabia za miamba na kurahisisha tafiti nyingine za jiosayansi zenye kuwezesha kubaini aina mbalimbali za madini yapatikanayo nchini. Hadi sasa utafiti wa kina wa jiofizikia umefanyika kwa asilimia 16 ya eneo lote la nchi. Aidha, GST katika mwaka wa fedha 2024/2025 inatarajia kufanya utafiti wa kina wa jiofizikia katika blocks mbili (2) zenye jumla ya kilometa za mraba 165,574. Baadhi ya maeneo yatakayopitiwa yapo kwenye mikoa ya Rukwa, Katavi, Mbeya, Songwe na Kigoma. Malengo ya Wizara ni kufanya utafiti wa kina wa jiofizikia kufikia angalau asilimia 50 ifikapo mwaka 2030.

152. Mheshimiwa Spika, dhana hii ya "Vision 2030" inakusudia kuiendeleza Sekta ya Madini kwa kufanya yafuatayo: kufanya tafiti za kina za jiofizikia (high-resolution airborne geophysical survey); kujenga maabara ya kisasa kwa ajili ya kufanya uchunguzi wa miamba, udongo, maji na madini; kuanzisha makumbusho maalum ya madini; kuwawezesha wachimbaji wadogo kupitia STAMICO kwa kuwapatia mashine 15 za uchorongaji; kuyafanya madini mkakati na madini muhimu yawe na nguvu ya soko; kuongeza thamani madini hapa nchini; kuwaendeleza wawekezaji wazawa ili kuongeza wigo wa uwekezaji unaotokana na Watanzania; kuongeza ushiriki wa Watanzania (local content) katika kusambaza bidhaa na kutoa huduma migodini; na kuandaa mazingira rafiki na kuvutia uwekezaji mkubwa kutoka nje ya nchi.

153. Mheshimiwa Spika, ufanisi wa malengo haya mahsusi na mkakati wa sekta kwenye Vision 2030, utategemea ushiriki wa wadau mbalimbali ikiwemo taasisi za Serikali, sekta binafsi, asasi za kiraia na jumuiya ya kimataifa pamoja na mabadiliko chanya ya kiuchumi na kisiasa.
Napenda kulitaarifu Bunge lako tukufu kuwa, Madini ni Maisha na Utajiri, ina maanisha hauwezi kutenganisha maisha ya mtanzania na Sekta ya Madini kwa kuwa kufanikiwa kwa tafiti za kina na kupatikana kwa taarifa sahihi kutachochea sekta nyingine kukua ikiwemo Sekta za Maji, Kilimo, Utalii, Ujenzi na Mawasiliano.

(ii) Programu ya Mining for a Brighter Tomorrow – MBT

154. Mheshimiwa Spika, Programu ya Mining for a Brighter Tomorrow - MBT ni mahsusi kwa ajili ya kuwainua wachimbaji wanawake na vijana ambayo italenga maeneo yafuatayo: utoaji wa leseni katika maeneo ya uchimbaji; na wachimbaji kunufaika na vitendea kazi ikiwemo magari, vifaa na mitambo ya uchimbaji. Aidha, kupitia programu hiyo itasaidia kuchochea ukuaji wa Sekta ya Madini, uchumi wa Taifa na kuongeza ajira kwa watanzania.

(iii) Utoaji wa Vifaa vya Uongezaji Thamani Madini kwa Wahitimu wa TGC

155. Mheshimiwa Spika, Wizara imedhamiria kuhamasisha kwa vitendo shughuli za uongezaji thamani madini nchini kwa kuwapatia vifaa wahitimu wa kozi mbalimbali za uongezaji thamani madini ili waweze kuendeleza ujuzi na kujiajiri ikiwa ni njia mojawapo ya kukuza na kusambaza tasnia hii kwa faida ya sasa na vizazi vijavyo.

(iv) Usimamizi wa Sheria

156. Mheshimiwa Spika, Sheria, Kanuni, Miongozo na Taratibu ni muhimu katika kusimamia maendeleo na ustawi wa Sekta ya Madini. Katika hili, Wizara itaendelea kusimamia Mfumo wa Kisheria na Usimamizi wa Sekta ya Madini ikiwa ni pamoja na kuchukua hatua stahiki kwa watakaobainika kukiuka Sheria na Kanuni zinazosimamia Sekta hii. Wizara kwa kushirikiana na wadau itaendelea kufanya marekebisho ya Mfumo wa Kisheria na Usimamizi wa Sekta ya Madini pale itakapoonekana kuna umuhimu ili kuendelea kuweka mazingira bora ya uwekezaji katika Sekta hii muhimu kwa uchumi wa nchi.

157. Mheshimiwa Spika, ili kuleta ufanisi katika uingiaji wa mikataba kati ya mmiliki wa leseni na mtoa msaada wa kiufundi (Technical Support), Wizara imejipanga kutengeneza kanuni ambazo wadau wote watashirikishwa ili kuwa na nyenzo imara ya kusimamia masuala haya kwa manufaa ya pande zote zinazohusika kwenye leseni. Lengo ni kuhakikisha kuwa hakuna mchimbaji anayepoteza haki yake kwa sababu tu ya mmiliki wa leseni kupata mshirika.

158. Mheshimiwa Spika, kwa wamiliki wa leseni (PML) ambao watataka kunufaika na msaada wa kiufundi, wanashauriwa wasiingize wachimbaji wadogo ndani ya leseni zao bali wachimbe wenyewe ili wakipata msaada wa kiufundi iwe rahisi kwao kufanya makubaliano nao.

159. Mheshimiwa Spika, tutaweka utaratibu wa kumtaka kila mmiliki wa leseni ya uchimbaji mdogo (PML) ambaye ndani ya eneo la leseni yake kuna wachimbaji wadogo wengine, akitaka kuuza leseni yake au kuingia makubaliano na mwekezaji suala linaloweza kuwaondoa wachimbaji wadogo ndani ya leseni yake au kuathiri kwa aina yoyote uwekezaji wa wachimbaji hao hasa maduara yao, atatakiwa kufanya mambo yafuatayo: -

(i) Kuwapa kwanza nafasi ya upendeleo (the right of first refusal) wachimbaji wadogo waliopo ndani ya leseni yake haki ya kununua au kuingia mkataba wa uwekezaji kabla ya kwenda kwa mtu mwingine; na

(ii) Uwepo wa mikataba iliyosajiliwa na Tume ya Madini kati ya wamiliki wa leseni (PML) na wachimbaji waliopo ndani ya leseni zao ili watambulike rasmi na Tume ya Madini kwa lengo la kusimamia maslahi yao pindi inapotokea changamoto yoyote juu ya maslahi yao.

160. Mheshimiwa Spika, Kwa Leseni zote zinazotolewa na Serikali kwa ajili ya vikundi vya wachimbaji wadogo, litawekwa sharti la lazima la kukitaka kikundi chenye lengo la kutaka kupata msaada wa kiufundi au kuuza leseni yake kwa Mwekezaji kupata kwanza kibali cha Katibu Mtendaji wa Tume baada ya kujiridhisha juu ya msaada wa kiufundi unaotaka kutolewa na pia kujiridhisha namna ambavyo pande zote zitanufaika ili kuepusha migogoro isiyo ya lazima.

(v) Ushiriki wa Watanzania Katika Shughuli za Madini na Uwajibikaji wa Kampuni kwa Jamii

161. Mheshimiwa Spika, kufuatia marekebisho ya Sheria ya Madini ya Mwaka 2017, kulitungwa Kanuni za Ushirikishwaji wa Watanzania za Mwaka 2018 ili kutoa tafsiri na kuweka usimamizi thabiti katika utekelezaji wa masuala ya Ushirikishwaji wa Watanzania katika Sekta ya Madini nchini (Local Content) na Uwajibikaji wa Kampuni kwa Jamii (Corporate Social Responsibilities).

162. Mheshimiwa Spika, kanuni kuhusu Ushirikishwaji wa Watanzania katika Sekta ya Madini nchini (Local Content) zinazitaka kampuni za uchimbaji madini kununua vifaa vinavyozalishwa nchini, kuajiri watanzania na kutumia huduma na bidhaa zinazozalishwa ndani ya nchi.

163. Mheshimiwa Spika, Wizara itaendelea kusimamia utekelezaji wa Kifungu cha 105 cha Sheria ya Madini pamoja na Kanuni za Wajibu wa Wamiliki wa Leseni za Madini za Mwaka 2023. Sheria na kanuni hizo zinawataka wamiliki wa leseni za madini nchini kushirikiana na Mamlaka za Serikali za Mitaa, kuandaa Mpango Mahsusi wa Wajibu wa Kampuni kwa Jamii (CSR) kwa kuzingatia vipaumbele vya Jamii zinazozunguka maeneo yenye leseni. Wamiliki wote wa leseni za madini nchini wana wajibu wa kuwasilisha nakala ya mipango iliyoidhinishwa ili Tume ya Madini iweze kufuatilia utekelezaji wa mipango hiyo.

164. Mheshimiwa Spika, kwa kuwa utekelezaji wa Kanuni za CSR za Mwaka 2023 unaoneka kuwa na changamoto, napenda kulijulisha Bunge lako Tukufu kwamba, Wizara itaandaa kikao cha wadau wote wanaoguswa kwa aina moja au nyingine na kanuni hizi ili kujadiliana kwa pamoja na kuja na mwarobaini wa suala hili kwa manufaa ya wawekezaji, jamii inayozunguka migodi na Taifa kwa ujumla.

III. Kazi Zitakazotekelezwa na Taasisi Zilizo Chini ya Wizara kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025

(i) Tume ya Madini

165. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2024/2025 Tume ya Madini inatarajia kutekeleza kazi zifuatazo:

a) Kuimarisha Usimamizi wa Shughuli za Madini na Ukusanyaji wa Maduhuli ya Serikali

166. Mheshimiwa Spika, katika mwaka 2024/2025 Tume ya Madini itatekeleza yafuatayo: kuimarisha mfumo wa usimamizi wa leseni ili kuongeza kasi ya utoaji wa leseni; kuendelea kufuatilia leseni ili kubaini leseni zenye makosa mbalimbali ikiwemo zisizoendelezwa na kuzifuta kwa kuzingatia Sheria; kutatua migogoro katika maeneo yenye shughuli za uchimbaji madini ili kuruhusu shughuli za uzalishaji wa madini kuendelea; kuimarisha usimamizi wa uzalishaji na biashara ya madini ya ujenzi na viwandani; na kuboresha Mfumo wa Masoko ya Madini (MMMIS) na kuongeza vitendea kazi.

167. Mheshimiwa Spika, hatua nyingine ni kuhakikisha maeneo yote yenye shughuli za madini yanafikiwa kwa urahisi kwa kununua magari na pikipiki. Aidha, Tume ya Madini inatarajia kununua vifaa mbalimbali vya maabara ili kuiongezea uwezo maabara yake kufanya uchunguzi wa sampuli za madini. Kuimarika kwa maabara hiyo kutarahisisha usuluhishi wa malipo ya mrabaha yatakayofanywa na migodi mikubwa na ya kati.

168. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini kwa kushirikiana na Mamlaka nyingine za Serikali itaendelea kufanya kaguzi kwa lengo la kudhibiti utoroshaji na biashara isiyo rasmi ya madini nchini. Utekelezaji wa kazi hizo utawezesha kuziba mianya ya utoroshaji na hivyo kuongeza ukusanyaji wa maduhuli.

b) Kuimarisha Ukaguzi wa Usalama, Afya na Utunzaji Mazingira

169. Mheshimiwa Spika, katika kuimarisha uchimbaji wa madini ulio salama na unaozingatia utunzaji wa mazingira, Tume ya Madini itaendelea kuimarisha usimamizi na ukaguzi wa migodi kwenye masuala ya usalama, afya na utunzaji wa mazingira. Aidha, Tume ya Madini itaendelea kusimamia utunzaji na matumizi sahihi ya baruti, kufanya ukaguzi wa mitambo ya uchenjuaji madini pamoja na kukagua na kuidhinisha mipango ya uendelezaji na ufungaji migodi. Pia, Tume ya Madini itaendelea kutoa elimu na miongozo kwa wamiliki wa miradi ya uchimbaji na uchenjuaji wa madini ili waweke mipango mizuri ya kusimamia usalama, afya na utunzaji wa mazingira.

c) Kuendelea Kuboresha Mazingira ya kuwawezesha Wananchi Kufaidika na Rasilimali Madini

170. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha watanzania wananufaika na shughuli za madini, Tume ya Madini itaendelea kusimamia ushiriki wa watanzania (Local Content) kwenye shughuli za madini. Aidha, Tume itaendelea kuhakikisha wamiliki wa leseni za madini wanatekeleza wajibu wao kwa jamii inayozunguka eneo la mradi (CSR) kwa kuzingatia Sheria.

d) Kuelimisha Umma na Kuboresha Mawasiliano Kati ya Tume na Wadau Mbalimbali Kuhusu Masuala ya Madini

171. Mheshimiwa Spika, katika kujenga uelewa na kuboresha mawasiliano ya Tume na wadau wa madini, Tume ya Madini itaendelea kutoa elimu kwa umma kuhusu masuala mbalimbali yanayohusu Sekta ya Madini ikiwa ni pamoja na namna ya kupata leseni za madini, utekelezaji wa sheria zinazosimamia shughuli za madini, utunzaji wa mazingira na ulipaji wa ada, kodi na tozo mbalimbali za Serikali. Aidha, Tume ya Madini itaendelea kutoa elimu na kuhamasisha wananchi kushiriki katika fursa zilizopo katika Sekta ya Madini.

e) Kuendeleza Rasilimaliwatu na Kuboresha Mazingira ya Kufanyia Kazi

172. Mheshimiwa Spika, Tume ya Madini itaendelea kuimarisha na kuboresha utendaji kazi wa watumishi kwa kuwaongezea ujuzi na weledi kupitia mafunzo ya muda mfupi na mrefu. Aidha, Tume ya Madini itaendelea kuboresha mazingira ya utendaji kazi kwa kujenga Ofisi za Maafisa Madini Wakazi katika Mikoa ya Kimadini ya Rukwa, Songwe na Mahenge.

(ii) Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini Tanzania (GST)

173. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2024/2025 Taasisi ya Jiolojia na Utafiti wa Madini (GST) inatarajia kutekeleza kazi zifuatazo:

a) Kufanya Tafiti za Jiosayansi na Kuboresha Kanzidata ya Rasilimali Madini ya Taifa

Inaendelea Uk 17

Inatoka Uk 16

174. Mheshimiwa Spika, ili kuboresha Kanzidata ya Rasilimali Madini ya Taifa, GST inakusudia kufanya ugani wa jiolojia na jiokemia katika QDS mbili (2) mpya (QDS 221 na 222) zilizopo Mkoa wa Pwani na kuchora ramani zake katika skeli ya 1:100,000; kuhuisha ramani katika skeli ya 1:100,000 na kubainisha madini kwenye ramani mbili zenye upungufu wa taarifa mpya za uwepo wa madini (mineral occurance mapping) katika QDS mbili (2) (QDS 275 na 276) zilizopo Mkoa wa Ruvuma na Njombe.

175. Mheshimiwa Spika, GST itafanya tafiti nne (4) maalum za jiosayansi na utafiti wa kina kwenye maeneo yenye madini ya viwandani, madini ya dhahabu na madini mkakati. Aidha, GST itafanya utafiti kwa lengo la kuwapatia wadau taarifa sahihi na kutoa ushauri elekezi kwenye nyanja za jiolojia, jiokemia, jiofizikia na uchenjuaji madini.

176. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha Kanzidata ya Rasilimali Madini ya Taifa, GST inakusudia kuchora ramani 24 (digitalization), kudurufu ramani 30 na kuchakata picha za satelaiti; kuingiza taarifa/machapisho 500 katika mfumo wa dijitali; kukusanya, kuhakiki na kutathmini uhalisia wa taarifa na takwimu za jiosayansi kutoka katika leseni 40 za utafutaji na uchimbaji madini nchini; kuhuisha Kanzidata ya Rasilimali Madini ya Taifa; kukusanya miamba choronge mita 1,000 na kuchakata taarifa zake; na ununuzi wa Helicopter Jet Ranger kwa ajili ya kuongeza nguvu katika shughuli za utafiti wa kina wa madini.

b) Kuwaendeleza Wachimbaji Wadogo kwa Kufanya Tafiti za Jiosayansi

177. Mheshimiwa Spika, katika kuwaendeleza wachimbaji wadogo na wa kati, GST inalenga kufanya utafutaji wa madini kwa lengo la kubainisha ulalo, mwelekeo na tabia za mbale katika maeneo mawili (2) ya wachimbaji wadogo yaliyopo Mikoa ya Kigoma na Katavi.

c) Kuboresha Huduma za Maabara

178. Mheshimiwa Spika, katika kuboresha huduma za maabara, GST imepanga kuendelea kufanya chunguzi kwa kuzingatia vigezo vya ithibati (accreditation). Aidha, GST imepanga kupata ithibati za madini mengine zaidi ya dhahabu na makaa ya mawe ili kuongeza wigo wa utoaji huduma kwa wateja.

179. Mheshimiwa Spika, GST imepanga kujenga maabara mpya ya kisasa (State-of-Art Laboratory) katika eneo la Kizota Dodoma. Maabara hiyo itafanya uchunguzi wa madini ikiwemo yale yanayohitajika kwenye nishati safi kama vile nickel, cobalt na lithium. Aidha, GST itaendelea na ujenzi wa maabara nyingine katika maeneo ya Chunya na Geita kwa lengo la kusogeza huduma karibu na wananchi wanaojihusisha na shughuli za madini.

180. Mheshimiwa Spika, GST itafanya utafiti wa malighafi na kutengeneza vyungu (crucibles) 300,000 na vyungu vidogo (cupels) 75,000 kwa ajili ya kuyeyusha sampuli za dhahabu; uchunguzi wa sampuli 25,000 za udongo, miamba au madini; na uandaaji wa sampuli rejea (certified reference materials) za dhahabu, shaba, fedha, zinki, chuma na cobalt.

d) Kuboresha Ufuatiliaji wa Mienendo ya Majanga ya Asili ya Jiolojia na Kuelimisha Wananchi Namna Bora ya Kupunguza Athari za Majanga

181. Mheshimiwa Spika, katika kutekeleza jukumu hilo, GST itakusanya takwimu kutoka vituo vitano (5) vya kudumu vya kunakili mienendo ya mitetemo vilivyoko Arusha, Dodoma, Geita, Mtwara na Mbeya; kuchakata takwimu zilizokusanywa kutoka katika vituo vyote vitano (5) na kuhuisha ramani inayoonesha vitovu vya matetemeko ya ardhi nchini; kufanya matengenezo ya vifaa vya kunakili mitetemo; kuendelea kuunganisha vituo viwili (2) vya kupima mitetemo vilivyopo Dodoma na Arusha katika mfumo mubashara (real time) ili kuwezesha upatikanaji wa taarifa kwa wakati mara tetemeko linapotokea pamoja na kusimika mtambo mmoja mpya kwa ajili ya ukanda wa Bonde la ufa mkondo wa magharibi Mkoa wa Kigoma.

182. Mheshimiwa Spika, GST itaendelea kutoa elimu kwa umma juu ya namna bora ya kujikinga au kupunguza athari za majanga ya asili ya jiolojia. Elimu itatolewa kwa njia ya machapisho, semina na vyombo vya habari.

e) Kuimarisha Utekelezaji wa Majukumu ya Taasisi

183. Mheshimiwa Spika, ili kuimarisha uwezo wa Taasisi katika kutekeleza majukumu yake, GST itaboresha mifumo ya ndani ya uchakataji, uhifadhi, usambazaji wa taarifa na takwimu za jiosayansi, taarifa za uwepo wa madini pamoja na kujenga uwezo watumishi 35 kwa kuwapatia mafunzo ya muda mfupi na mrefu.

184. Mheshimiwa Spika, ili kuboresha mazingira ya utendaji kazi, GST imepanga kununua vitendea kazi ikiwemo Helicopter Jet Ranger ya utafiti, kukarabati majengo, kufanya ujenzi wa maabara ya kisasa, kuboresha maslahi ya watumishi, kuboresha mifumo ya ukusanyaji mapato na kuboresha mifumo ya usimamizi wa rasilimali watu na fedha.

(iii) Shirika la Madini la Taifa (STAMICO)

185. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka 2024/2025, STAMICO inatarajia kutekeleza shughuli zifuatazo:

i. Kuimarisha Ukusanyaji wa Mapato

186. Mheshimiwa Spika, ili kuhakikisha mapato ya Shirika yanakua na kuimarika, Shirika limepanga kuongeza usimamizi kwenye uwekezaji uliopo katika miradi yake kama ifuatavyo:

a) Kuendelea na Uzalishaji wa Makaa ya Mawe na Mkaa Mbadala (Rafiki Briquettes)

187. Mheshimiwa Spika, Shirika litaendelea na uzalishaji mkubwa wa makaa ya mawe katika eneo la Kabulo-Kiwira ambapo katika mwaka 2024/2025 jumla ya tani 600,000 zimepangwa kuchimbwa. Ili kuimarisha na kuongeza uzalishaji huo, Shirika limepanga kununua mitambo na vifaa mbalimbali vikiwemo dump trucks (7), bull dozer D8 (1), wheel loader (2), longwall coal shearer (2), na excavator (1).

188. Mheshimiwa Spika, Shirika linatarajia kuongeza uzalishaji wa mkaa mbadala (Rafiki briquettes) kwa kununua mitambo minne (4) ambapo kila mmoja utakuwa na uwezo wa kuzalisha tani 20 kwa saa. Pia, Shirika limepanga kununua vifaa kwa ajili ya kuongeza ufanisi katika mradi huo ambavyo ni hauling trucks (4), drier (2), overhead crane (1), wheel loader (1), weight bridge (1), carbonizing vessel (1), carbonizing tray (1) na kujenga ghala kwa ajili ya kuhifadhi mkaa.

189. Mheshimiwa Spika, Shirika limefanikiwa kupata mwekezaji Kampuni ya Adan Group kutoka nchini India ambayo tayari wamesaini Mkataba wa awali wa kuzalisha umeme megawati 2,000 kutokana na makaa ya mawe. Kwa mwaka 2024/2025 Shirika litahuisha taarifa ya upembuzi yakinifu ya mwaka 2006 ili kubaini kiasi halisi cha mashapo pamoja na gharama za uwekezaji.

b) Kuimarisha Shughuli za Uchorongaji

190. Mheshimiwa Spika, Shirika litaendelea kuimarisha shughuli za uchorongaji kwa kutangaza na kutafuta kandarasi katika migodi mikubwa na ya kati. Aidha, Shirika limepanga kununua mitambo miwili (2) ya uchorongaji ili kukidhi ongezeko la huduma za uchorongaji.

c) Kuanza Uzalishaji wa Kokoto - Chigongwe

191. Mheshimiwa Spika, Shirika limepanga kuanza uzalishaji wa kokoto katika leseni zake za Chigongwe Dodoma katika mwaka wa fedha 2024/25 ambapo uzalishaji unatarajiwa kuwa tani 178,000. Ili kuhakikisha uzalishaji unafanyika kwa ufanisi shirika limepanga kununua vifaa ambavyo ni wheel loader (1), dump truck (3), excavator (1), lighting plant (2), light vehicle (1) na weight bridge (1). Aidha, ili kuhakikishia uwepo wa masoko uzalishaji wa kokoto utakapoanza, Shirika limeanza kufanya mazungumzo ya kuuza kokoto kwa kampuni kubwa za ujenzi katika miradi ya Serikali ikiwemo majengo, barabara, reli, viwanja vya mpira na viwanja vya ndege.

ii. Kuwezesha Shughuli za Uchimbaji Mdogo na Kuimarisha Vituo vya Mfano

192. Mheshimiwa Spika, STAMICO itaendelea kuwezesha wachimbaji wadogo kwa kununua mitambo mitano (5) ya uchorongaji; kutekeleza mpango wa mafunzo kwa wachimbaji wadogo katika maeneo mbalimbali nchini; kuviongezea uwezo vituo vya mfano vya Lwamgasa, Katente na Itumbi pamoja na kuimarisha miundombinu iliyopo. Aidha, STAMICO itaendelea kuwaunganisha wachimbaji wadogo na taasisi za fedha kwa lengo la kupata mikopo na vifaa kwa ajili ya kuendeleza shughuli za uchimbaji.

193. Mheshimiwa Spika, STAMICO itaendelea na taratibu za ujenzi wa vituo viwili vipya vya mfano vya kuchakata madini ya chumvi na chokaa katika Mkoa wa Lindi na Tanga mtawalia. Hadi sasa eneo la ujenzi wa kituo cha mfano cha chumvi limepatikana huko Nangurukuru – Lindi na taratibu za kumpata mzabuni kwa ajili ya ujenzi zinaendelea. Aidha, Shirika litaendelea na taratibu za kupata eneo la kujenga kiwanda cha chokaa Kona Z -Tanga.

iii. Kuendeleza Leseni za Shirika

194. Mheshimiwa Spika, STAMICO itaendelea na utafutaji wa madini katika leseni zake ikiwemo leseni ya uchimbaji wa dhahabu katika eneo la Pida lililopo Mkoa wa Mara pamoja na leseni za madini mkakati na muhimu ya cobalt na nikeli - Kagera, shaba - Kilimanjaro, lithium - Dodoma, kinywe - Lindi na rare earth elements - Songwe.

iv. Utekelezaji wa Miradi ya Ubia na Kampuni Tanzu

195. Mheshimiwa Spika, Shirika litaimarisha ufuatiliaji wa miradi ya ubia ambayo ni Mgodi wa Buckreef na Kiwanda cha Kusafisha Dhahabu Mwanza pamoja na Kampuni tanzu ya STAMIGOLD ili kuongeza ufanisi na kuwezesha ukusanyaji wa mapato kutoka kwenye miradi hiyo. Aidha, Shirika litaendelea kuiwezesha STAMIGOLD kufanya utafiti zaidi wa maeneo ya leseni zake ili kubaini mashapo mapya na kuongeza uhai wa mgodi.

(iv) Kituo cha Jemolojia Tanzania (TGC)

196. Mheshimiwa Spika, katika Mwaka wa Fedha 2024/2025, Kituo cha Jemolojia Tanzania kinatarajia kutekeleza majukumu yafuatayo:

a) Ujenzi wa Jengo la Kituo

197. Mheshimiwa Spika, TGC imepanga kuimarisha miundombinu ya kutolea mafunzo kwa kuanza ujenzi wa jengo la ghorofa nane (8) ambalo litakuwa na miundombinu mbalimbali ikiwemo madarasa, karakana za uongezaji thamani madini, maabara za madini ya vito na bidhaa za usonara, mineral gallery, ofisi, hosteli kwa ajili ya wanafunzi, kantini na maduka.

b) Utoaji wa Mafunzo na Huduma Zingine

198. Mheshimiwa Spika, Kituo kitafanya udahili wa wanafunzi 101 utakaojumuisha wanafunzi 60 wa kozi za muda mrefu na wanafunzi 41 wa kozi za muda mfupi. Kozi hizo zitahusisha fani za teknolojia ya madini ya vito na usonara, (gem and jewellery technology), Utambuzi wa Madini ya Vito (gemology) na Ukataji na Ung'arishaji wa Madini ya Vito (lapidary).

199. Mheshimiwa Spika, Kituo kitatoa huduma za maabara kwa madini ya vito na bidhaa za usonara; kutoa ushauri kwa wadau wa madini; kufanya tafiti za kuyaongezea thamani madini; na kuhamasisha shughuli za uongezaji thamani madini nchini. Aidha, ili kuhamasisha umuhimu wa huduma za maabara Kituo kitatoa huduma za ugani ili kuhakikisha wadau wanapata taarifa sahihi za madini ya vito.

c) Uzalishaji wa Bidhaa

200. Mheshimiwa Spika, Kituo kinatarajia kununua mashine 27 za kukata na kung'arisha vito na kutengeneza bidhaa za usonara. Kupatikana kwa mashine hizo kutaongeza uwezo wa TGC kuzalisha bidhaa mbalimbali zikiwemo vinyago, mikufu, hereni na bidhaa nyingine za urembo na mapambo.

(v) Taasisi ya Uhamasishaji Uwazi na Uwajibikaji katika Rasilimali Madini, Mafuta na Gesi Asilia (TEITI)

201. Mheshimiwa Spika, katika kipindi cha Mwaka wa Fedha 2024/2025 TEITI inatarajia kutekeleza kazi zifuatazo: kuandaa na kuweka wazi ripoti ya 15 ya TEITI inayoonesha ulinganishi wa malipo ya kampuni za madini, mafuta na gesi asilia na mapato ya Serikali kwa Mwaka 2022/2023; kuweka wazi mikataba ambayo Serikali imeingia na kampuni za madini, mafuta na gesi asilia; kuweka wazi orodha ya wamiliki wa hisa katika kampuni za madini, mafuta na gesi asilia.

202. Mheshimiwa Spika, TEITI imepanga kuanzisha mfumo wa kielektroniki utakaotumiwa na makampuni ya uziduaji pamoja na Taasisi za Serikali kuripoti malipo yanayofanywa na kampuni hizo kwa Serikali; na kuhusisha taarifa za malipo ya fidia ya uharibifu wa mazingira uliosababishwa na shughuli za uziduaji kwenye ripoti ya TEITI. Mfumo huu utasaidia kupatikana kwa taarifa kutoka kwenye kampuni na hivyo kuongeza kasi ya uandaaji wa taarifa za TEITI.

203. Mheshimiwa Spika, TEITI itaendelea kuhamasisha na kutoa elimu kwa umma kuhusu matumizi ya takwimu za ripoti ya TEITI ili kutambua mchango wa Sekta ya Uziduaji katika uchumi wa nchi.

E. SHUKRANI

204. Mheshimiwa Spika, natambua wazi kuwa Serikali ya Awamu ya Sita imeendelea na juhudi kubwa za kuhakikisha kuwa uchumi wa nchi yetu unaimarika. Kasi, juhudi, na ubunifu mkubwa wa utendaji kazi anaoendelea nao Mheshimiwa Dkt. Samia Suluhu Hassan, Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania vinadhihirisha wazi kuwa nchi yetu inaendelea kukua kiuchumi.

205. Mheshimiwa Spika, kipekee nitumie fursa hii kumshukuru kwa dhati Mheshimiwa Rais kwa miongozo na maelekezo anayotupatia katika Sekta ya Madini ambayo yanaifanya Sekta hii kuendelea kukua na kuvutia wawekezaji kwa manufaa ya Taifa.

206. Mheshimiwa Spika, nichukue nafasi hii pia kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Philip Isdor Mpango, Makamu wa Rais wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa maelekezo na miongozo mbalimbali katika Sekta ya Madini ambayo amekuwa akiitoa katika kusimamia utendaji wa shughuli mbalimbali kwa manufaa ya Taifa.

207. Mheshimiwa Spika, napenda pia nimshukuru Mheshimiwa Kassim Majaliwa Majaliwa (Mb.), Waziri Mkuu wa Jamhuri ya Muungano wa Tanzania, kwa hotuba yake ambayo imetoa mwelekeo wa shughuli za Serikali kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025.

208. Mheshimiwa Spika, kipekee nimshukuru Mheshimiwa Dkt. Doto Mashaka Biteko (Mb.), Naibu Waziri Mkuu na Waziri wa Nishati, ambaye amekuwa na msaada mkubwa kwenye Sekta ya Madini kwa kutoa ushauri, maelekezo na miongozo mbalimbali ili kuhakikisha sekta hii inakuwa na mchango endelevu kwenye ukuaji wa uchumi wa nchi yetu.

209. Mheshimiwa Spika, napenda kumshukuru Mheshimiwa Dkt. Steven Lemomo Kiruswa (Mb.), Naibu Waziri wa Madini kwa jinsi anavyoendelea kunipa ushirikiano katika kusimamia Sekta ya Madini. Amekuwa ni msaada mkubwa kwangu katika kuhakikisha Sekta ya Madini inatimiza malengo yake.

210. Mheshimiwa Spika, niwashukuru Bw. Kheri Abdul Mahimbali, Katibu Mkuu, na Bw. Msafiri Lameck Mbibo, Naibu Katibu Mkuu kwa namna wanavyosimamia vyema utekelezaji wa majukumu ya Wizara. Aidha, niwashukuru Dkt. AbdulRahman Shabani Mwanga, Kamishna wa Madini, Profesa Idris Suleiman Kikula, Mwenyekiti wa Tume ya Madini, Profesa Justinian Rwezaula Ikingura, Mwenyekiti wa Bodi ya GST, Meja Jenerali (Mstaafu) Michael Wambura Isamuhyo, Mwenyekiti wa Bodi ya STAMICO, Dkt. George Patrick Mofulu, Mwenyekiti wa Bodi ya TGC, CPA. Ludovick Silemwa Utouh, Mwenyekiti wa Kamati ya TEITI, Makamishna wa Tume ya Madini na wajumbe wa Bodi zote kwa kusimamia kwa umakini na weledi uendeshaji wa Taasisi za Wizara ya Madini.

211. Mheshimiwa Spika, niwashukuru Wakuu wa Idara na Vitengo, Wakuu wa Taasisi, pamoja na wafanyakazi wote wa Wizara na Taasisi zake kwa ushirikiano wanaonipa kwa kujituma bila kuchoka katika kutekeleza majukumu ya Wizara.

212. Mheshimiwa Spika, niwashukuru wadau wa Sekta ya Madini wakiwemo watafutaji, wachimbaji, wamiliki wa mitambo ya uchenjuaji pamoja na wafanyabiashara wa madini kwa kuendelea kutekeleza shughuli zao kwa kuzingatia Sheria, Kanuni na Taratibu za nchi. Hii imerahisisha usimamizi wa Sekta ya Madini. Aidha, nizishukuru taasisi za fedha hususan mabenki kwa kuendelea kuwapa mikopo wadau wa Sekta ya Madini wakiwemo wachimbaji wadogo. Aidha, nivishukuru vyombo vya ulinzi na usalama kwa kutuhakikishia usalama na kushirikiana nasi katika kudhibiti vitendo vya utoroshaji wa madini kwenye maeneo yenye shughuli za madini bila kusahau vyombo vya habari kwa ushirikiano wanaotupatia katika kuitangaza Sekta ya Madini.

213. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa shukrani zangu za dhati kwa wananchi wa jimbo la Dodoma Mjini ambao kwa muda wote wameendelea kuniamini na kunipa ushirikiano katika kutekeleza majukumu yangu ya jimbo na Taifa. Nawaahidi na kuwahakikishia kuwa nitaendelea kuwatumikia kwa nguvu zangu zote na kwa kipaji nilichojaliwa na Mwenyezi Mungu katika kuleta maendeleo ya jimbo na Taifa kwa ujumla.

214. Mheshimiwa Spika, kipekee kabisa naomba nichukue fursa hii kuishukuru familia yangu kwa kunivumilia, kuniunga mkono, na kuniombea kwa Mwenyezi Mungu uzima na afya katika utekelezaji wa majukumu ya ubunge na uwaziri katika kujenga na kutetea maslahi ya Taifa.

F. HITIMISHO

215. Mheshimiwa Spika, ili Wizara iweze kutekeleza majukumu na malengo yaliyopangwa ikiwemo ukusanyaji wa maduhuli ya shilingi 1,164,850,027,000.00, naomba Bunge lako Tukufu liridhie na kupitisha makadirio ya shilingi 231,983,614,000.00 kwa ajili ya matumizi ya Wizara na Taasisi zake kwa Mwaka wa Fedha 2024/2025 kwa mchanganuo ufuatao:

(i) shilingi 140,661,200,000.00 sawa na asilimia 60.63 ya bajeti yote ni kwa ajili ya miradi ya maendeleo;

(ii) shilingi 91,322,414,000.00 sawa na asilimia 39.37 ya bajeti yote ni kwa ajili ya matumizi ya kawaida. Kati ya fedha hizo, shilingi 24,872,875,000.00 ni kwa ajili ya mishahara ya watumishi (PE) na shilingi 66,449,539,000.00 ni kwa ajili ya matumizi mengineyo (OC) ya Wizara na Taasisi zilizo chini yake.

216. Mheshimiwa Spika, kwa mara nyingine naomba nitoe shukrani zangu za dhati kwa Waheshimiwa Wabunge wote kwa kunisikiliza. Majedwali na vielelezo mbalimbali kwa ajili ya kutoa ufafanuzi wa masuala na takwimu muhimu kuhusu Sekta ya Madini vimeambatishwa pamoja na hotuba hii. Hotuba hii inapatikana katika tovuti ya Wizara ya Madini kwa kikoa cha https://www.madini.go.tz.

217. Mheshimiwa Spika, naomba kutoa hoja.

Tuhuma ubadhirifu mawaziri wafungiwa kuondoka DRC

KINSHASA, DRC

MAWAZIRI watatu wa Jamhuri ya Kidemokrasia ya Kongo (DRC), akiwamo wa fedha, na waziri wa zamani wamepigwa marufuku kuondoka nchini humo kutokana na kuhusishwa na tuhuma za ubadhirifu wa fedha za umma, jambo ambalo tayari linachunguzwa na mahakama.

Kwa mujibu wa taarifa iliyotolewa juzi na Mwanasheria Mkuu wa Serikali, Firmin Mvonde, anawataka maofisa wa Kurugenzi Kuu ya Uhamiaji (DGM) kuwapiga marufuku kuondoka Kinshasa na kwenye ardhi ya Kongo.

Mawaziri hao wa Fedha na Maendeleo ya Vijijini ni Nicolas Kazadi (pichani) na François Rubota mtawalia, pamoja na Waziri wa zamani wa Maendeleo ya Vijijini, Guy Mikulu.

Chanzo kilichoko karibu na Nicolas Kazadi, kilibainisha kuwa kiongozi huyo alipigwa marufuku Jumamosi kuondoka Kinshasa kuelekea Ufaransa, ambako Rais wa DRC, Félix Tshisekedi, yuko katika ziara rasmi ya siku mbili Jumatatu na Jumanne.

Katika barua nyingine iliyotumwa kwenye mitandao ya kijamii ambayo uhalisi wake haukuweza kuthibitishwa mara moja, Kazadi mwenyewe alimtaka Mwanasheria Mkuu wa serikali Mvonde kuchunguza tuhuma za kutoa bili ya fedha kupita kiasi katika mkataba wa uchimbaji visima na vituo vya kusafisha maji nchini humo.

Pia alipendekeza uchunguzi ule ule katika kesi nyingine ya madai ya bili ya pesa kupita kiasi, kuhusu uwekaji wa taa za barabarani mjini Kinshasa.

Kwa mujibu wa shirika la habari la AFP, Kazadi hakuweza kupatikana ili kutoa maoni yake. Lakini alihojiwa kuhusu faili hizo mbili wakati wa mkutano uliofanyika Aprili 24 pamoja na msemaji wa serikali, uliojikita katika majadiliano ya DRC na taasisi za fedha za kimataifa.

Hata hivyo, ilibainishwa kuwa alikanusha ukiukwaji wowote, akidai kinyume chake aliomba pande zinazohusika katika mikataba hiyo kupunguza gharama zao. "Ikiwa kuna watu waliotoza pesa za kupita kiasi, hakika sio mimi," alisema juu ya uchimbaji visima, na kusema ana huzuni kwa uhusishwa na uvumi huo. **RFI**

Mashtaka yaliyokuwa yakimkabili Rais Akufo-Addo Ghana yafutwa

ACCRA, Ghana

MAHAKAMA kuu nchini Ghana imefuta mashtaka yaliyokuwa yakimkabili Rais wa nchi hiyo, Nana Akufo-Addo ya kushindwa kuchukua hatua za haraka kuhusiana na mswaada unaopinga ushoga iliyopitishwa na Bunge Februari, mwaka huu.

Mbunge mmoja wa upinzani, Rockson-Nelson Dafeamekpor, aliwasilisha ucheleweshaji wa sheria hiyo mahakama kuu, ambayo imetoa hukumu dhidi ya malalamiko yake juzi.

Ilibainishwa kuwa awali wabunge kwa idadi kubwa walipitisha sheria ambayo itaongeza ufuatiliaji wa haki za mashoga katika taifa hilo la Afrika Magharibi, na kwamba wamekuwa wakimshinikiza Rais Akufo-Addo atangaze sheria hiyo mpya.

Ilieleza kuwa ofisi ya rais ilisema hautaupeleka mswaada huo kwa rais kuidhinishwa mpaka mashtaka hayo mawili dhidi yake yasuluhishwe, hoja ambayo inatajwa kuzua ukosoaji bungeni.

Mbunge mmoja wa upinzani, Rockson-Nelson Dafeamekpor, aliwasilisha ucheleweshaji wa sheria hiyo mahakama kuu, ambayo imetoa hukumu dhidi ya malalamiko yake juzi.

Jaji Lordina Mireku, alisema mahakama imefanya uamuzi haitakuwa sahihi kumlazimisha kiongozi mkuu wa taifa hilo kushughulikia sheria ambayo inapambana na changamoto mbili za kisheria katika mahakama kuu. Huku mwanasheria wa Dafeamekpor akisema atakata rufani dhidi ya hukumu hiyo.

Aidha, ilibainishwa kuwa watu wenye uhusiano wa mapenzi ya jinsia moja nchini Ghana tayari wanakabiliwa na adhabu ya kifungo cha hadi miaka mitatu jela.

Iwapo sheria hiyo itaanza kufanya kazi, itaongeza muda wa kifungo jela na ufutiaji wa haki za mashoga na wanatuhumiwa kuukuza utambulisho wa mashoga, wasagaji na makundi mengine ya watu wachache au utambulisho wa kijinsia. **VOA**

Hali ya mafuriko ilivyo nchini Kenya. **PICHA: MTANDAO**

50 wauawa baada ya bwawa kupasuka

NAIROBI, Kenya

TAKRIBANI watu 50 wamefariki dunia nchini Kenya baada ya bwawa lililoko kaskazini mwa mji mkuu Nairobi kupasuka, wakati nchi hiyo ikiendelea kukumbwa na mvua kubwa zinazoleta mafuriko na kusababisha uharibifu wa miundombinu.

Kwa mujibu wa taarifa ya Shirika la Msalaba Mwekundu nchini humo, bwawa hilo lilipasuka juzi huko Mai Mahiu, Kaunti ya Nakuru, na kwamba hiyo ilitokana na mvua kubwa iliyonyesha usiku kucha na kusababisha lango la bwawa hilo kuharibika kutokana na kuzidiwa na maji.

Ilielezwa kuwa hali hiyo ilisababisha madhara zaidi katika kijiji cha Ngueiya ambako kulitokea maporomoko makubwa ya matope, miti kung'olewa, huku mawe yakiporomoka kutoka mlimani hadi kwenye makazi ya watu.

Mmoja wa wakazi wa eneo hilo Joseph, alisema "Ilikuwa karibu saa 9 usiku ambako mafuriko yalipiga nyumba yangu, nilikuwa kitandani kwangu na nikasikia sauti ya nje. Nilitaka kutoka lakini mlango wangu ulizuiwa na maji. Maji yalijaa katika nyumba yangu, ghafla ikasombwa. kila kitu kikazamishwa majini hata kuta, akuna kilichobaki".

Anna anayetoka katika kijiji cha Jerusalemu, alisema familia yake ndiyo pekee iliyookoka wakati maji ya mafuriko yalipowachukua watoto wake, na kwamba alifikiri kuwa hatawaona tena.

"Walisombwa na maji. Sote tulitenganishwa. Nilisikia watoto wangu wakipiga kelele kwa mbali. Baada ya kama dakika ishirini nilianza kuogelea. Nilimkuta binti yangu mmoja amelala juu ya mti, nikamuokoa. Niliogelea tena kumchukua binti yangu mwingine," alisema.

Ilielezwa kwa wakati huo, hakua na matumaini ya kuwapata waathirika. Wakati waokoaji na majirani wakiendelea kutafuta miili ya watu waliotoweka. Huku David Aderasu, kutoka shirika lisilo la kiserikali la 'Saint John Ambulance' akisema alipata watu kadhaa waliofariki.

"Nilipata miili hapa, kuelekea Mai Mahiu chini, kwa sababu ilibebwa na maji. Baadhi walikuwa wakielea, wengine walikuwa wamekwama kwenye matope. Kuna timu nyingine, chini kidogo, inaendelea kuchimba kuopoa miili ambayo bado imekwama," alisema.

Kwa mujibu wa Shirika la Msalaba Mwekundu la Kenya, watu 49 bado hawajapatikana.

Aidha, ilielezwa kuwa si mara ya kwanza kwa kaunti ya Nakuru kushuhudia janga kama hilo, na kwamba mwaka 2018, kuporomoka kwa bwawa la Solait kulisababisha karibu watu 50 kuathirika baada ya mvua kubwa iliyosababisha mafuriko na uharibifu.

Hata hivyo, Waziri wa Mambo ya Ndani nchini Kenya, alitangaza kuwa mabwawa yote yatafanyiwa ukaguzi ndani ya saa 24. kwasababu mvua zinaendelea na vimbunga vikali vinatarajiwa.

Vile vile kutokana na hali hiyo ufunguzi wa mwaka wa shule uliokuwa umepangwa kufanyika Aprili 29 umeahirishwa kwa wiki moja.

Katika hatua nyingine, ilibainishwa kuwa Rais William Ruto, aliitisha kikao maalum cha baraza la mawaziri kujadili hatua za kukabiliana na mafuriko ambayo yamesababisha vifo vya zaidi ya watu 170 kote Kenya na wengine 185,000 kuhama makazi yao. **RIF**

HABARI MICHEZO

ILAMFYA SASA ATAKA NGUVU ZAIDI MTIBWA, KINACHOIUA CHAANIKWA

Faustine Feliciane na Adam Fungamwango

WAKATI mshambuliaji wa Mtibwa Sugar, Charles Ilamfya, akikiri timu hiyo kuwa kwenye wakati mgumu na kuwataka wachezaji wenzake kuongeza nguvu zaidi na kuhakikisha wanaipambania ili isishuke daraja, mmoja wa kiongozi wa timu hiyo ameanika kinachoimaliza timu hiyo msimu huu.

Mtibwa Sugar inaburuza mkia kwenye msimamo wa Ligi Kuu ikiwa na pointi 17 pekee baada ya kucheza michezo 26.

Mchezo wao uliopita, Mtibwa imekubali kipigo cha mabao 2-1 mbele ya JKT Tanzania juzi katika Uwanja wa Meja Isamuhyo uliopo Mbweni, Dar es Salaam.

Ilamfya alisema wanahitaji kuongeza nguvu zaidi kwenye michezo iliyobakia ili kuinusuru timu hiyo na janga la kushuka daraja kutokana na nafasi hiyo waliopo kwa sasa.

"Hatuna matokeo mazuri, tunahitaji nguvu ya ziada kuhakikisha tunainusuru timu, lazima tuongeze nguvu kama wachezaji kwenye michezo iliyobakia," alisema nyota huyo wa zamani wa Simba.

Alisema matokeo wanayoyapata yanawaumiza kama wachezaji kwa kuwa lengo lao ni kuona timu inafanya vizuri na inabaki Ligi Kuu msimu ujao.

Aidha, alisema anaamini mechi zinazofuata watapambana zaidi na kuhakikisha wanapata alama tatu muhimu.

Katika mchezo huo uliopita, bao pekee la Mtibwa lilifungwa na Ilamfya ingawa halikutosha kuwaondolea kipigo kutoka kwa wanajeshi hao ambao mabao yao yalifungwa na Edson Katanga dakika ya saba na Sixtus Sabilo dakika ya 90.

Wakati huo huo, Ofisa Habari wa Klabu ya Mtibwa Sugar, Thobias Kifaru, amekiri wana hali mbaya, akisema kinachotakiwa sasa ni sala na maombi kwa wote wanaoitakia mema timu hiyo ili ibaki Ligi Kuu, pia akibainisha kuwa matatizo ya timu hiyo yanatokana na kujiweka pembeni kwa aliyekuwa mratibu wake, Jamal Bayser.

"Matokeo si mazuri, kwetu ni mabaya mno, tumefanya uzembe kwenye mchezo wa leo, tumeruhusu bao jepesi dakika ya 90. Sasa tuangalie benchi la ufundi litafanya nini katika michezo iliyobaki, ila lazima tuelezane ukweli, tunaweza kupotea katika Ligi Kuu Tanzania Bara, tunachohitaji zaidi ni sala na maombi kutoka kwa wadau na mashabiki wa soka ambao wana mapenzi mema na Mtibwa pamoja na soka la Tanzania," alisema Kifaru.

Alibainisha sababu za Mtibwa kutofanya vema katika misimu ya hivi karibuni ni kutokana na kujiweka pembeni kwa aliyekuwa mratibu wake.

"Niseme tu tangu kukaa pembeni kwa mratibu Bayser, ambaye alikuwa na klabu hii tangu 1998 na kufanya makubwa, baada ya kutoka tumekuwa na watendaji ambao bado tunapata nao shida, hatujawa na watendaji wazuri kama yeye, kukaa kwake pembeni ni pengo kubwa sana, hatuna mtu sahihi, ndicho kinachosababisha tuwe na hali hii," alilalamika Ofisa Habari huyo.

Ikiwa imebakisha mechi saba, Mtibwa bado inaburuza mkia ikiwa na pointi 17, huku ikibakisha mechi zake za nyumbani dhidi ya Azam FC, Yanga, Namungo na Tabora United, na za ugenini ni dhidi ya Simba, Mashujaa FC na Ihefu.

Waziri Mkuu, Kassim Majaliwa, akimkabidhi cheti cha udhamini, Mkuu wa Masoko, Mawasiliano na Uhusiano wa KCB Bank Tanzania, Christina Manyenye, wakati wa mbio za usonji (Run4Autism Marathon), zilizofanyika mwishoni mwa wiki jijini Dar es Salaam. **PICHA: JOSEPH MWENDAPOLE**

KVZ FC kutumia mbinu Simba kuiua Kipanga

Na Hawa Abdallah, ZANZIBAR

TIMU ya KVZ FC imesema inakikosi kipana kitakachowapa matokeo mazuri katika mchezo wao mzunguko wa 21 Ligi Kuu Zanzibar dhidi ya Wanajeshi Kipanga FC huku pia ikitamba kuimarika kimbinu baada ya kucheza na Simba kwenye Kombe la Muungano.

KVZ FC inashuka uwanjani leo kuwakabili Wanajeshi wa Kipanga FC katika mchezo utakaochezwa katika Uwanja wa Mau A majira ya saa kumi alasiri visiwani hapa.

KVZ FC ipo nafasi ya nne katika msimo wa Ligi ya Zanzibar yenye timu 16 hiyo ikiwa ni baada ya kujikusanyia point 37 kwenye michezo 20 iliyocheza

Akizungumza na gazeti hili jana Kocha Mkuu wa timu hiyo, Ali Mohmed Ameir, alisema haangalii mchezo uliokuwa mbele yake dhidi ya Kipanga FC pekee bali michezo yote kumi iliyobakia.

Alisema katika michezo 10 hiyo wanataka kuhakikisha wanapata ushindi na kujikusanyia alama za mapema zitakazowafanya kutwaa ubigwa wa ligi hiyo.

Alisema kuelekea mchezo wao wa leo, tayari ameshazisoma mbinu nyingi za wapinzani wao na anajua zinapokutana timu hizo mchezo huwa mgumu, lakini kwa sasa amejiandaa kupata alama tatu.

"Tumejiandaa kurudi katika michezo ya ligi tukiwa na hamasa kubwa, michezo mitano ya mwisho kabla ligi kusimama hatukufanya vizuri sana, hivyo tumejipanga kuhakikisha mechi hizi zilizobaki tunafanya vizuri kwa kupata alama tatu ili kuweza kuzichanga vema karata zetu katika mbio za ubingwa," alisema.

Aidha, alisema kupitia mchezo mmoja ambao wamecheza dhidi ya Klabu ya Simba katika Ligi ya Muungano, umezidi kumpa mbinu mpya ambazo watazitumia kuwaangamiza wapinzani wao katika mchezo wa leo.

Malindi SC yashukuru sare kwa Mlandege FC

Na Hawa Abdallah, ZANZIBAR

KOCHA Msaidizi wa timu ya Malindi SC, Suleiman Mohmed 'Mo', amesema matokeo aliyoyapata ya alama moja dhidi ya Mlandege FC katika mchezo wao wa 'dabi' ya Zanzibar ndio aliyoyategemea kulingana na ugumu wa mchezo huo hasa kwa upande wao.

Malindi na Mlandege FC, juzi zilishindwa kutambiana baada ya kutoka sare isiyo na magoli katika mchezo wa mwendelezo wa Ligi Kuu Zanzibar, ambao ulichezwa katika Uwanja wa Mau A visiwani hapa.

Akizungumza na gazeti hili baada ya kumalizika mchezo huo, alisema ingawa haikuwa lengo lake kupata matokeo hayo ya sare na aliamini zaidi kupata alama tatu, lakini hayakumuumiza.

Alisema wapinzani wao hao katika misimu hii miwili wapo katika kipindi cha kuboresha kikosi chao na pia hufanya vizuri katika mashindano mengine, hivyo alama moja aliyoipata kwake yeye ni bahati.

Mo alisema mchezo huo ulikuwa mgumu katika dakika zote 90 na kuzidiana mara nyingi, hivyo kupitia mechi hiyo ameona kikosi chake kimecheza vizuri ikilinganishwa na hapo awali.

"Matokeo haya ambayo tumeyapata si mabaya kulingana na hali ya kikosi chetu, lakini na timu tuliyocheza nayo, wapinzani wetu Mlandege FC wana wachezaji wazuri hivyo kuwadhibiti hadi tunagawana alama haikuwa kazi rahisi na ukiangalia mzunguko wa kwanza walitufunga mabao 2-0," alisema.

Naye Kocha Msaidizi wa Mlandege FC, Sabri China, alisikitishwa na timu yake kucheza chini ya kiwango na kushindwa kutumia vema nafasi nyingi walizozitengeneza.

Alisema bado anaendelea kutafakari tatizo lililowafanya wachezaji hao kutocheza vizuri katika mchezo huo muhimu kwao ili kuiondoa timu katika nafasi iliyopo.

Alisema hadhani kuwa kiwango walichoonesha wachezaji wake kinatokana na hofu ya mchezo huo wa dabi, kwa kuwa timu hizo zinajuana vizuri katika Ligi Kuu Zanzibar.

"Imenisikitisha sijui tatizo lilikuwa nini kwa hawa wachezaji, tumetengeneza nafasi nyingi za wazi lakini tumeshindwa kuzitumia, sisemi kama hawakuwa na umakini bali nadhani haikuwa bahati kwetu," alisema.

Kwa matokeo hayo timu zote zimefikisha alama 26 wakati Malindi SC ikiwa nafasi ya tisa Mlandege FC ipo nafasi ya 10.

Katika Uwanja wa Finya Kisiwani Pemba timu ya Chipukizi FC ilifanikiwa kuwadidimiza mkiani Maendeleo FC kwa kuwafunga mabao 2-0. Mabao yote ya Chipukizi yaliwekwa nyavuni na Faki Mwalimu katika dakika ya 57 na 68.

ZISIKUPITE

SALAH KUBAKIZWA LIVER

LIVERPOOL inatarajia Mohamed Salah atasalia katika klabu hiyo na wanataka mshambuliaji huyo wa Timu ya Taifa ya Misri mwenye umri wa miaka 31, kuwa sehemu ya kikosi chao msimu ujao. ***(The Athletic)***

MO MKATABA MPYA

MKURUGENZI ajae wa Michezo wa Liverpool, Richard Hughes, ataongoza mazungumzo kuhusu mkataba mpya wa Mohamed Salah, ambaye mkataba wake wa sasa utaendelea hadi 2025. ***(Times)***

RASHFORD MTIHANI UNITED

MARCUS Rashford atakabiliwa na mtihani wa kuamua klabu atakayohamia iwapo ataamua kuondoka Manchester United, huku Paris St-Germain wakisitisha nia yao ya kumnunua mshambuliaji huyo wa England mwenye umri wa miaka 26. ***(Mail)***

GUEHI AWINDWA LIVER

MLINZI wa Crystal Palace mwenye thamani ya pauni milioni 55, Marc Guehi (23), ananyatiwa na Liverpool huku klabu hiyo ikimtafuta mbadala wa mlinzi wa Cameroon, Joel Matip mwenye miaka 32, ambaye anatazamiwa kuondoka mkataba wake utakapokamilika msimu wa majira ya joto. ***(Football Insider)***

AJAX WAMTAKA HAG

KLABU ya Ajax inania ya kumteua tena Erik ten Hag kama kocha wao iwapo ataondoka Manchester United msimu huu wa majira ya joto. ***(Mail)***

LOPETEGUI BASI TENA

NIA ya West Ham kumnunua kocha wa zamani wa Hispania, Julen Lopetegui imesitishwa baada ya kujua kwamba AC Milan inataka kumteua kama mbadala wa Stefano Pioli. ***(Guardian)***

O'HARE ATAKIWA WEST HAM

KLABU ya West Ham inataka kuwasajili winga wa Coventry, Callum O'Hare mwenye umri wa miaka 25 na mlinzi wa Hull City, Jacob Graves msimu huu wa majira ya joto. ***(Guardian)***

LEICESTER CITY KUSAJILI

KLABU ya Leicester City inaweza kuwasajili wachezaji wakati dirisha la usajili la majira ya joto litakapofunguliwa licha ya kuwekewa vikwazo na bodi ya Ligi Kuu England. ***(Mail)***

MAN UNITED NA ASHWORTH

KLABU ya Manchester United bado wanapanga kumteua Dan Ashworth kama mkurugenzi wa michezo msimu huu, huku wakitarajia kwamba makubaliano ya kulipwa fidia na Newcastle United yatakubaliwa hivi karibuni. ***(Football Insider)***

DEFOE, UKOCHA SUNDERLAND

MSHAMBULIAJI wa zamani wa England, Jermain Defoe mwenye umri wa miaka 41, huenda akapata nafasi yake ya kwanza ya ukocha baada ya kufanya mazungumzo na Klabu ya Sunderland. ***(Sun)***

DONDOO ZA SOKA MAGAZETI ULAYA

MAN UNITED YAPANGA KUFUMUA KIKOSI CHOTE

●●● Kujengwa na nyota wapya msimu ujao huku Rashford naye akitajwa...

MANCHESTER, England

MANCHESTER United ipo tayari kusikiliza ofa kwa wachezaji wengi wa kikosi chao cha kwanza wakati wa dirisha la usajili la majira ya joto, kwa mujibu wa ripoti.

Kunatazamiwa kuwa na mabadiliko mengi Old Trafford katika miezi michache ijayo huku Sir Jim Ratcliffe na Ineos wakiendesha shughuli za soka na 'mbao' nyingi zinahitaji kusafishwa baada ya msimu wa pili mbaya chini ya kocha Erik ten Hag.

Wachezaji wachache wa Man Utd wameonesha kiwango kizuri msimu wa 2023/24 na gazeti la The Telegraph sasa linadai kuwa watazingatia mapendekezo ya kweli kwa takriban timu zao zote.

Hao ni pamoja na shujaa wa nyumbani, Marcus Rashford, ambaye amekuwa akitajwa mara kwa mara kwa kupoteza kiwango chake baada ya kupachika mabao 30 katika mashindano yote msimu wa 2022/23.

Ingawa inaeleweka kuwa United 'haitafuti kumwondoa kabisa' mchezaji wa aina ya Rashford, uongozi wa klabu unataka kupata wachezaji wa kiwango cha juu.

David Ornstein wa Athletic amebainisha kwamba, United wana nia ya kumbakisha Rashford na kumsaidia Mwingereza huyo kurejea katika ubora wake, lakini hawatamzuia kuondoka mchezaji huyo mwenye umri wa miaka 26 kama atataka changamoto mpya.

Rashford bado ana zaidi ya miaka minne ya kutekeleza mkataba wake wa sasa na mshahara wake mkubwa unaweza kuwafanya kutangaza ada kubwa ya uhamisho ili kuwazuia wale wanaomwania.

Paris Saint-Germain wanavutiwa naye kama mbadala wa Kylian Mbappe, ambaye hivi karibuni atajiunga na Real Madrid.

Msimamo huu pia unaweza kuona mustakabali wa nyota wa kikosi cha kwanza kama Bruno Fernandes na Harry Maguire kuchunguzwa zaidi katika siku zijazo.

Nyota chipukizi Kobbie Mainoo, Alejandro Garnacho na Rasmus Hojlund wote wameonesha uwezo wao mkubwa katika msimu mwingine mgumu na Man United na anatumai kujenga timu yenye mafanikio katika msingi huo miaka ijayo.

HABARI MICHEZO

SILVA SASA ATHIBITISHA KUONDOKA CHELSEA

LONDON. England

THIAGO Silva amethibitisha kuondoka Chelsea mkataba wake utakapomalizika mwishoni mwa msimu huu.

Beki huyo mkongwe, ambaye alijiunga kwa uhamisho wa bure kutoka Paris Saint-Germain mwaka 2020, atafikisha umri wa miaka 40 Septemba na alitania uwezekano wa kuondoka Stamford Bridge mapema mwezi huu.

Akithibitisha uamuzi wake sasa wa kuondoka, Silva aliviambia vyombo vya habari vya Chelsea: "Chelsea ina maana kubwa kwangu. Nilikuja hapa kwa nia ya kukaa mwaka mmoja tu na ikaishia miaka minne. Si kwangu tu bali kwa familia yangu pia.

"Wanangu wanachezea Chelsea kwa hiyo ni fahari kubwa kuwa sehemu ya familia ya Chelsea - kwa sababu wanangu wapo hapa. Ninatumaini wanaweza kuendeleza maisha yao yapo hapa katika klabu hii ya ushindi ambayo wachezaji wengi wanatamani kuwa sehemu yake.

"Nadhani katika kila kitu nilichofanya hapa kwa miaka minne, nilijitolea kila wakati. Lakini, kwa bahati mbaya, kila kitu kina mwanzo, katikati na mwisho. Hiyo haimaanishi kuwa huu ni mwisho wa uhakika. Natamani kuondoka, mlango ufunguke ili siku za usoni nirudi, japo kwa nafasi nyingine hapa lakini ni upendo usioelezeka.

"Ni wazi, wakati naanza hapa, ilikuwa wakati wa janga kwa hiyo hakukuwa na mashabiki uwanjani. Lakini kupitia mitandao ya kijamii, ikawa kitu cha kipekee kwangu na ndipo mashabiki walipoanza kurudi uwanjani na maisha yakaendelea.

"Tayari ni vigumu kusema kwa heri katika hali ya kawaida, lakini kunapokuwa na upendo wa pande zote, ni ngumu zaidi."

Marc Guehi kwenye rada timu kubwa EPL

LONDON, England

KLABU za Manchester United na Arsenal zote zina nia ya kumsajili beki wa kati wa Crystal Palace, Marc Guehi msimu huu wa majira ya joto, kwa mujibu wa The Times.

Mchezaji huyo mwenye umri wa miaka 23, amefurahia miaka mitatu ya kuvutia akiwa na Palace, lakini anakaribia miaka miwili ya mwisho ya mkataba wake, kumaanisha huu ni msimu wa mwisho kwake na 'Eagles' wanaweza kutaka ada kubwa ili kumuuza.

Palace inahofia kwamba Guehi atataka kuondoka msimu huu wa majira ya joto, na wanajiandaa kudai ada ya rekodi ya klabu ya zaidi ya pauni milioni 55 ili kumuachia.

90min hapo awali iliripoti kuwa Guehi anatakiwa na Man United, Newcastle United, Tottenham Hotspur na Bayern Munich, huku Arsenal nayo ikijitosa kutafuta mbadala wa Jakub Kiwior, iwapo mchezaji huyo wa Kimataifa wa Poland ataondoka msimu huu wa majira ya joto.

Waajiri wa zamani Chelsea pia wamekuwa wakimfuatilia Guehi kwa miezi kadhaa na wana haki ya kufikia ofa yoyote ambayo Palace itakubali kumuuza mlinzi huyo.

United wanatarajiwa kuwa na mawasiliano na Palace msimu huu wa majira ya joto kwani pia wanataka kumnasa winga Michael Olise.

Inaeleweka kwamba, Mfaransa huyo ana nia ya kuhamia Old Trafford, ambako mmiliki mwenza mpya Sir Jim Ratcliffe anajulikana kumfuatilia Olise kwa miezi kadhaa.

Mkataba wa Olise unajumuisha kipengele tata cha kuruhusiwa kuondoka kwa thamani ya kati ya pauni milioni 50 na 60.

Liver yaamua kuhusu Salah

LIVERPOOL, England

LIVERPOOL inatarajia Mohamed Salah kubaki katika klabu hiyo msimu ujao kwa mujibu wa The Athletic.

Salah anakaribia miezi 12 ya mwisho ya mkataba wake pale Anfield huku timu za Saudi Arabia zikiwa tayari kuweka dau kubwa la huduma yake na imependekezwa kuwa mwisho wa enzi ya Jurgen Klopp unaweza kuifanya Liverpool kupata fedha kwa Salah.

Tetesi za uwezekano wa kuondoka kwa Salah ziliongezeka mwishoni mwa wiki baada ya kubwatukiana hadharani na Klopp wakati wa sare ya mabao 2-2 na West Ham United, lakini The Athletic limeripoti kwamba Liverpool hawakubaliani na wazo la kumpoteza Salah.

Hakika, 'Wekundu' hao wanasemekana kupanga msimu ujao wakiwa na mchezaji huyo mwenye umri wa miaka 31, kwenye kikosi chao, ambaye hajaonesha nia ya kuondoka Anfield kwa haraka.

Maofisa wa klabu pia wanasemekana kutamani Salah abakie, na hivyo kufanya kuondoka msimu huu wa majira ya joto kusiwe na uwezekano mkubwa, na ugomvi huo wa Jumamosi haujabadilisha chochote.

Wale wanaosimamia Ligi ya Saudia pia wanaamini nia ya sasa ya Salah ni kutumia angalau msimu mmoja zaidi Liverpool.

Mmisri huyo atapatikana kama mchezaji huru mkataba wake utakapokamilika Juni mwakani.

HABARI MICHEZO

Yanga yachafua tena faili lake

INATOKA UKURASA 24

fanyia kazi madai ya Kambole ili kuweza kumalizana naye.

"Hili suala linamalizwa kiofisi, ni jambo ambalo tayari linafanyiwa kazi kuweza kulimaliza," alisema Kamwe.

TFF imezitaka klabu za soka nchini kuheshimu mikataba ambayo zimeingia na wachezaji pamoja na makocha ili kuepuka adhabu mbalimbali ikiwamo kufungiwa kusajili.

Kambole alijiunga na Yanga Juni 2022 akitokea Kaizer Chiefs ya Afrika Kusini, lakini Yanga waliamua kuachana naye msimu uliopita.

Simba yaonywa mchakato mrithi wa Benchikha

INATOKA UKURASA 24

Makalla, ambaye kabla ya wadhifa huo mara ya mwisho, alikuwa Mkuu wa Mkoa wa Mwanza, alisema hayo baada ya Klabu ya Simba kuvunja mkataba na kocha wake, Mualgeria Benchikha ambaye aliomba kufanya hivyo kwa kile alichodai kwenda kumuuguza mkewe.

"Ushauri wangu kwa Simba, sawa kocha ameondoka, sasa wakae, wahakikishe kocha wanampata haraka, siyo ameondoka viongozi wakafanya usajili wenyewe wakati haijapata mwalimu.

"Nashauri wampate kocha haraka, halafu huyo ndiye afanye usajili, isiwe kinyume chake, eti kocha hajapatikana halafu wanasajili, anakuja tayari wameshapata wachezaji wapya, hii haitokuwa sawa, matatizo yatakuwa ni yale yale," alisema Katibu huyo.

Kiongozi huyo pia aliitaka klabu ya Simba kutatua tatizo la msingi na si kukimbilia kuvunja mikataba wa makocha kama ambavyo imekuwa ikifanyika hivyo mara kwa mara pale timu inapokuwa haifanyi vizuri.

"Mimi huwa sipepesi maneno, Simba ni lazima itatue tatizo la msingi. Tuangalie Simba tatizo ni nini? Ni wachezaji? Je, ni uongozi? Ni makocha? Na kwa nini kila mara Simba ikitokea haifanyi vizuri ni kocha ndiye anafukuzwa au anaondoka? Sisi hatutakiwi kujitafakari kwamba tunawapa makocha wachezaji wanaotakiwa? Majukumu yetu kama viongozi tumeyatimiza? Nadhani imefika wakati tunaona kama vile pale Simba mgonjwa wa malaria anapewa dawa ya kupunguza maumivu, huwezi kupona ugonjwa ulionao," alisema Makalla.

MGOSI AITAKA HESHIMA YA SIMBA QUEENS, BADO 7 TU

Saada Akida na Adam Fungamwango

LICHA ya kubakiza pointi saba tu kabla ya kutangazwa mabingwa wapya wa Ligi Kuu ya Wanawake Tanzania Bara msimu wa 2023/24, Kocha Msaidizi wa Simba Queens, Mussa Hassan 'Mgosi', amesema bado wana safari ngumu kuhakikisha wanaendelea kurejesha heshima ya klabu hiyo.

Simba Queens juzi waliibuka na ushindi wa mabao 2-0 dhidi ya wapinzani wao wakuu, JKT Queens, katika mchezo wa ligi hiyo uliochezwa Uwanja wa Azam Complex uliopo Chamazi, Dar es Salaam.

Yalikuwa ni mabao ya straika hatari wa timu hiyo, Aisha Mnuka na beki wa kati wa Kimataifa wa Kenya, Ruth Ingosi, yaliyoifanya timu hiyo, si tu kupata ushindi huo, lakini kufikisha jumla ya pointi 37, ambazo zinaifanya kuhitaji ushindi wa michezo miwili na sare moja katika michezo mitano iliyobaki ili kuweza kutwaa ubingwa huo.

Takwimu zinaonyesha kuwa iwapo Simba Queens itapata pointi saba, itafikisha jumla ya pointi 46 ambazo hazitafikiwa na timu yoyote ile kwenye Ligi Kuu ya Wanawake inayoshirikisha timu 10.

Wakati timu zote zikiwa zimecheza mechi 13 na kubakisha mechi tano tu, Mabingwa Watetezi, JKT Queens baada ya kufungwa juzi wamebaki na pointi 28, ambazo kama ikishinda mechi tano zilizobaki itafikisha pointi 43, ambazo zitakuwa zimeshapitwa na Simba Queens, iwapo itashinda mechi mbili au tatu zijazo.

Akizungumza na Nipashe baada ya mchezo huo juzi, Mgosi alisema pamoja na kuifunga JKT Queens, bado ligi inaendelea hivyo wanatakiwa kupambana kila mechi kusaka pointi tatu muhimu kufikia malengo yao yanayotarajiwa hususan kutwaa ubingwa wa ligi hiyo.

Mgosi alisema mipango yao ni kuona wanafanikiwa kwenye malengo yao ikiwamo kurejesha heshima ya klabu hiyo hali ambayo inahitaji kushinda michezo iliyopo mbele yao. Aidha, aliwapongeza wachezaji wake kwa kufuata maelekezo na kuweza kupata ushindi na kurejesha heshima ya klabu hiyo kwa kumfunga JKT Queens.

"JKT Queens ni timu kubwa hapa nchini, kupata heshima Simba lazima uifunge timu kubwa kama JKT Queens, tumefanikiwa kumfunga mkubwa mwenzetu, lakini bado hatujachukua ubingwa ambayo ni malengo yetu.

"Kufikia malengo hayo ni lazima tupambane kushinda michezo iliyopo mbele yetu yote, kuifunga timu kubwa haina maana kuwa tupo bora zaidi kwa sababu tunaenda kukutana na timu zingine ambazo zimejipanga vizuri na unapokosea unaadhibiwa," alisema Mgosi.

Kocha wa JKT Queens, Ester Chabruma, alisema walijiandaa vizuri kwa mchezo huo na wamepoteza kwa makosa waliyoyafanya uwanjani ambayo yaliwafaidisha Simba kwa kupata ushindi.

"Kuhusu kutetea ubingwa wetu kwa sasa tuna mlima mrefu kutokana na Simba Queens kutuzidi alama tisa, lakini bado tutaendelea kupambana kwa sababu ligi bado haijaisha," alisema Chabruma.

Bingwa wa ligi hiyo, huiwakilisha nchi kwenye michuano ya CECAFA, ambayo pia hutumika na Shirikisho la Mpira wa Miguu Afrika (CAF), kumpata mwakilishi wa Ligi ya Mabingwa Afrika kwa Ukanda wa Afrika Mashariki na Kati kwa timu inayotwaa ubingwa huo.

Simba Queens na JKT Queens zimeiwakilisha Ukanda wa CECAFA mwaka juzi na uliopita zilipotwaa ubingwa na Afrika Mashariki na Kati.

MAGONGO...

Wachezaji wa Timu ya Mpira wa Magongo ya TMK, wakifanya mazoezi katika viwanja vya Jakaya Kikwete jijini Dar es Salaam juzi. **PICHA: JUMANNE JUMA**

Serikali yaanika mkakati Stars kuwika Afcon 2027

Na Augusta Njoji, DODOMA

MBUNGE wa Magomeni (CCM), Mwanakhamis Kassim Said, amehoji mikakati ya serikali ya kuihamasisha Timu ya Taifa (Taifa Stars), ili ifanye vizuri katika Fainali za Mataifa ya Afrika (AFCON) 2027, kama inavyofanyika kwa Klabu za Simba na Yanga kwenye michuano ya kimataifa.

Akiuliza maswali bungeni jana, mbunge huyo alisema ili mashindano hayo yafane nchini, lazima kuwe kuna timu inayoshiriki na kuhoji mkakati wa serikali wa kuisimamia timu ya taifa.

Akijibu maswali hayo, Naibu Waziri wa Utamaduni, Sanaa na Michezo, Hamis Mwinjuma maarufu Mwana FA, alisema Tanzania kwa kushirikiana na nchi za Kenya na Uganda zitakuwa mwenyeji wa mashindano ya AFCON 2027.

"Ili kuhakikisha timu ya taifa inafanya vizuri katika mashindano hayo, serikali imeweka mikakati mbalimbali ikiwamo; ujenzi wa viwanja vya mpira katika majiji ya Dodoma na Arusha, ukarabati wa viwanja vya Benjamin Mkapa na Uhuru pamoja na kuwatafuta na kuwaleta nchini wachezaji wenye asili ya Tanzania wanaoishi na kucheza nje ya nchi ili kuichezea timu ya taifa.

Alitaja mkakati mwingine kuwa ni kuwashirikisha wadau mbalimbali wa michezo kuchangia timu za taifa kwa lengo la kuhakikisha upatikanaji wa rasilimali fedha za kuzigharamia timu za taifa zinazoshiriki mashindano ya kimataifa.

Pia alisema kuwa uwenyeji wa mashindano ya CHAN mwaka 2024 ambayo ni maandalizi kwa timu ya taifa kuelekea AFCON 2027, kuajiri kocha na benchi la ufundi lenye sifa na uzoefu katika mpira wa miguu duniani na kuhudumia timu zote za taifa zinazoshiriki mashindano ya kimataifa.

Michezo

Jumatano Mei 1 2024

Nipashe

Liver yaamua kuhusu Salah UKURASA 22

KAZI IMEANZA...

Ofisa Mtendaji Mkuu wa Azam FC, Abdulkarim Amin 'Popat' (kulia), akimkabidhi mkataba winga mpya wa timu hiyo, Frank Tiesse, kutoka Klabu ya Stade Malien ya Mali, baada ya kusaini mkataba wa miaka miwili kuitumikia timu hiyo kuanzia msimu ujao. Pembeni anayeshuhudia ni wakala wa mchezaji huyo. **PICHA: SAADA AKIDA**

Simba yaonywa mchakato mrithi kocha Benchikha

Faustine Feliciane na Adam Fungamwango

Washauriwa kufanya haraka huku viongozi wakitakiwa kujitathimini kwa...

WAKATI Klabu ya Simba ikieleza tayari imeanza mchakato wa kumsaka kocha mpya wa kurithi mikoba ya Abdelhak Benchikha aliyeachana na timu hiyo mwishoni mwa wiki, viongozi wa klabu hiyo wameonywa na kutakiwa kujitathimini kwanza.

Benchikha na Simba walifikia makubaliano ya pande zote za kuvunja mkataba baada ya kocha huyo kuhudumu chini ya msimu mmoja.

Akizungumza na Nipashe jana kutoka Ruangwa mkoani Lindi, Meneja Habari na Mawasiliano wa klabu hiyo, Ahmed Ally, alisema tayari viongozi wameanza kusaka kocha mpya kutokana na vigezo walivyoviweka.

"Nipo nje ya ofisi, lakini kwa uhakika tayari viongozi wameanza mchakato wa kusaka kocha wetu mpya, taratibu zipo hatua ya awali na mambo yakienda sawa mashabiki na wanachama wetu wataambiwa kila kitu," alisema Ahmed.

Alisema viongozi wapo kwenye mchakato huo na wapo makini kuhakikisha wanapata kocha mwenye uwezo mkubwa na sifa za kuifundisha timu hiyo.

"Lazima atakuwa kocha mwenye viwango vikubwa, Simba ni timu kubwa, hivyo lazima ipate kocha anayeendana nayo... mchakato huu wa kumpata kocha mpya unafanywa kwa weledi mkubwa," alisema Ahmed.

Jana, Juma Mgunda, aliiongoza Simba kwenye mchezo wa Ligi Kuu dhidi ya Namungo FC kama kocha mkuu wa muda akichukua nafasi ya Benchikha.

Wakati huo huo Katibu Mwenezi wa Chama cha Mapinduzi (CCM), Amos Makalla, amewataka viongozi wa Simba kufanya haraka mchakato wa kumpata kocha mpya ili ahusike na usajili wa wachezaji wa msimu ujao, badala ya kufanya usajili wenyewe na kumleta kocha baadaye kama ambavyo wamekuwa wakifanya kwa misimu ya karibuni.

Akizungumza jijini Dar es Salaam, Makalla, ambaye ni shabiki na mwanachama wa klabu hiyo, pia amewataka viongozi wa klabu hiyo kujitathimini kwani imekuwa ni kawaida kwa klabu hiyo makocha kuondoka au kutimuliwa baada ya timu kufanya vibaya, akisema inabidi sasa kitafutwe chanzo cha matatizo yote hayo, badala ya kuwaangushia jumba bovu walimu.

INAENDELEA UKURASA 23

Yanga yachafua tena faili lake FIFA

Na Faustine Feliciane

IKIWA ni siku chache tu tangu ifungiwe na Shirikisho la Soka la Kimataifa (Fifa), kufanya usajili kutokana na kukiuka kanuni za uhamisho, Klabu ya Yanga imechafua tena faili lake katika shirikisho hilo baada ya kuzuiwa kwa mara ya pili kusajili kutokana na kosa lingine tofauti na lile la awali.

Aprili 12, mwaka huu, TFF ilitoa taarifa kwa umma kuwa FIFA imeifungia Yanga kusajili kutokana na kukiuka kanuni ya uhamisho za kile kilichoitwa Annexe 3 ya Kanuni ya Uhamisho (RSTP) ya shirikisho hilo.

Taarifa hiyo ikieleza kuwa Yanga haikuingiza uthibitisho wa malipo wa uhamisho wa mchezaji husika (ambaye haikumtaja) katika usajili (TMS), licha ya kukumbushwa kufanya hivyo mara kwa mara na kwamba suala hilo lipo mezani kwa Sekretarieti ya Nidhani ya FIFA kwa hatua zaidi.

Hata hivyo, wakati suala hilo likiwa bado la moto na wadau wa soka wakisikilizia kile ambacho Sekretarieti ya Nidhani ya FIFA, itaamua mbali na adhabu hiyo ya kufungiwa, jana TFF ilipokea taarifa kutoka shirikisho hilo la soka duniani na kuitoa kwa umma kuwa Yanga imefungiwa tena kusajili kutokana na kutolipa malimbikizo ya mishahara pamoja na fidia ya kuvunja mkataba na aliyekuwa mchezaji wao, Mzambia Lazarus Kambole.

Kwa mujibu wa taarifa ya TFF, mchezaji huyo raia wa Zambia alifungua kesi FIFA kuitaka Yanga kumlipa malimbikizo ya mishahara yake pamoja na fedha za fidia za kuvunjiwa mkataba wake na klabu hiyo.

TFF ilienda mbali zaidi na kuweka wazi na wao wameifungia Yanga kusajili wachezaji wa ndani mpaka pale watakapomlipa nyota huyo.

Hata hivyo, akizungumza jana jijini Dar es Salaam, Msemaji wa klabu hiyo, Ally Kamwe, alisema uongozi wa klabu hiyo una-

INAENDELEA UKURASA 23

GAZETI HILI HUTOLEWA NA KUCHAPISHWA NA THE GUARDIAN LIMITED, S.L.P 31042

9 770856 541002